

H. Voica

PUBLIKAȚIE A ELEVILOR LICEULUI „UNIREA” FOCSANI

ANUL XVI
(SERIE NOUĂ)

1987
IAN. IUNIE

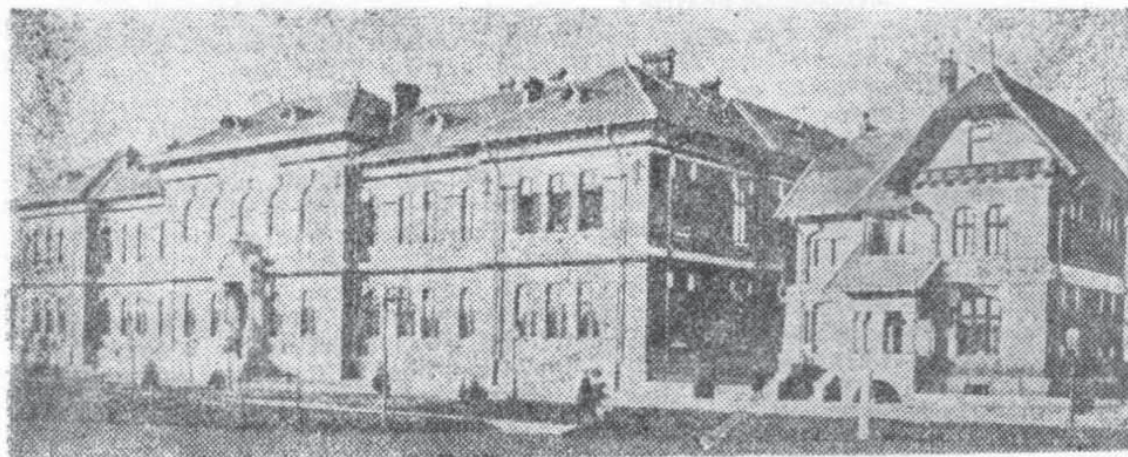
REVISTA NOASTRĂ

PUBLICAȚIE A ELEVILOR LICEULUI „UNIREA” DIN FOCȘANI,
FONDATĂ ÎN 1912,
DISTINSĂ, ÎN CADRUL CONCURSULUI NAȚIONAL
AL PRESEI ȘCOLARE, CU PREMIUL I, ÎN 1978 ȘI ÎN 1981,
ȘI CU „PREMIUL SPECIAL AL JURIULUI
PENTRU CEA MAI BUNĂ REVISTĂ ȘCOLARĂ DIN ȚARĂ”,
ÎN 1979, ÎNREGISTRATĂ LA U.N.E.S.C.O. ÎN 1980

Fondator : prof. Dimitrie PAPADOPOLO

Coordonator : prof. Petrache DIMA

INTERVIU

activității despre care aflam prea tirziu că displicuse. Mi se pare că nici foștii mei prieteni, gândindu-se mai mult, n-ar fi fost dispuși s-o suprimă. Și la «Sămănătorul» Maurul își făcuse datoria».

Această amplă și valoroasă mărturisire a rămas un document istorico-literar unic, lămurind lupta și atitudinile marelui profesor întru afirmarea nealterată a patriotismului său.

I.R. : — Un martor dorit de noi, ar fi și prezența aparatului de fotografiat la întîlnirile dumneavoastră cu Nicolae Iorga. A existat ?

D.S. : — Nu am fotografiat împreună cu savantul.

I.R. : — Ne puteți face cunoscută o corespondență între savant și dumneavoastră ?

D.S. : — În afara celor ce am relatat, am să ofer cititorilor o felicitare primită din partea lui Nicolae Iorga.

I.R. : — Cum ați „vedea” un film avînd ca subiect viața lui Nicolae Iorga ? V-ați gândit la o astfel de încercare de scenariu sau de cooperare în acest sens ?

D.S. : — Întrebarea o găsesc foarte interesantă și, astăzi, oportună. M-am gândit adeseori la necesitatea de a se transpune într-un film, de mare audiență publică, un asemenea tumult de viață, care include în ea un dramatism uman pasionant, evidențiat prin : instituții create, impulsuri spre mari acte patriotice, drumuri și descoperiri, strălucite victorii și dureroase înfringeri, într-un cuvînt o mare epopee umană cuprinsă în genialitatea unui singur om. Eu însumi mi-am propus să elaborez un proiect de scenariu selectiv din uluitoarea viață a lui N. Iorga. Ar fi de o mare utilitate educativă și în același timp un fascinant subiect de roman.

Poate că cinematografia românească să mediteze cît mai curînd la realizarea unei atari grandioase valorificări a geniului și eruditului titan. S-ar putea folosi mărturisirile puținilor oameni care mai trăiesc dintre cei ce l-au cunoscut.

I.R. : — Care era atitudinea lui Iorga față de copii ?

D.S. : — N. Iorga era un profund liric și un cald umanist. Iubea și respecta omul, iar față de copii se pleca întotdeauna cu delicată duioșie. Ne povestea, odată, o întîmplare care l-a umplut de fericire fiind în măsură să cîntărească luminoasă candoare a copiilor. Era la un congres în Spania, la Barcelona, unde, într-o dimineață plimbîndu-se pe splendidele bulevarde, a constatat că în urma sa, sărînd în cîte un picior, îl urmărea o bandă de copii, sporită mereu, strigînd : „omul cu barbă”, „urîșul cu barbă”. Amuzat de acest alai, profesorul N. Iorga l-a întrebă pe însoțitorul său de ce l se face o asemenea inedită manifestație. Acesta i-a răspuns : „Copiii de pe aici nu au văzut niciodată un om cu o barbă așa de mare”. Firește, N. Iorga a făcut haz și a mîngîiat patern pe cîțiva asemenea copii care-l priveau cuplizi și fermecați. El însuși a avut copii (două fete și trei băieți) pe care l-a înconjurat cu o profundă afecțiune. În fondul său sufletec, N. Iorga era un sentimental și un profund liric. Și-a adorat mama, fratele și copiii. Povestea că a suferit la pierderea primei sale fiște, mergînd această durere pînă a-i stîrbi din munca zilnică atât de pasionată.

I.R. : — Despre unele pasiuni extrastîntifice ale lui Iorga știți ceva ?

D.S. : — Iubea animalele și cu osebire cîinii, de care se atașa mîngîietor. Îi plăcea intimitatea căminului unde lucra cu devotată pasiune. Dar, ceea ce a iubit pînă la confundare cu sine, a fost cartea. Cînd descoperea un volum deosebit, care-l interesa, ochii îi scăpărau de o luxuriantă bucurie. O privea, o întorcea pe toate fețele, o frunzărea cu pasiune, o sorbea. Cînd nu o putea poseda, o citea pe loc, în picioare, pe marginea unui raft sub ochii admirativi ai vreunui anticar. Prețioase cărți vechi au fost salvate grație acestei pasiuni. N. Iorga era, ca om, de o mare bunătate și de un umanism înduioșător. Răspundea ceremonios la salutul celui mai umil om. Răspundea personal, scriînd pînă și adresa, pînă și omenilor de serviciu sau muncitorului de rînd care-i solicitau sprijinul. Respecta omul în sine, Popular peste măsură, răspundea cu bunăvoință la interpelarea omului cel mai simplu.

Iubea cu pasiune natura, motiv pentru care a străbătut în lung și în lat nu numai țara noastră frumoasă, ci și multe alte țări. Odată, de pe terasa casei sale din Văleni, mi-a arătat peșajul văii Teleajenului și cu incantații în priviri, mi s-a adresat :

— „Nu-l așa că este cea mai încîntătoare priveliște din țară ?”

Firește, în entuziasmul său patetic, exagera, dar aceasta mărturisirea sensibilității sa profundă pentru „spațiul mioritic”.

Altădată, însoțindu-l în atelierul de ceramică de la Universitatea Populară din Văleni — unde am ținut în acea zi o conferință, mi-a dăruit un mare vas de lut ars, încrustat cu desene bizare și cu tente coloristice terne :

— „Vezi, păstrează-l cu sfințenie, e una din cele mai frumoase izbutiri ceramice la noi, imitînd vechea policromie a Egiptului antic !”

I.R. : — Alte mărturii despre viața și creația lui Nicolae Iorga ?

D.S. : — Lui N. Iorga îi apăreau cîte 30—40 lucrări pe an, ba chiar și mai multe, afară de puzderia de articole și conferințe, în care risiepa spontan comorile de informații și sugestii geniale. Așa se explică și înspămintătoarea sa poligrafie, lasînd poșterității cifre incredibile : 1359 de volume și broșuri (însușind 165 656 de pagini tipărite) și 25 000 de articole, încît nu există o altă bibliografie individuală mai vastă și mai variată decît aceasta, la care trebuie adăugate cîteva mii de conferințe ținute în țară și străinătate.

Ceea ce impresiona în modul de a-și exprima convingerile erau două aspecte: stilul verbiajului, unic prin amploarea asociativă a ideilor exprimate într-o ritmicitate densă, nu lipsită de pitorescul sunetelor, de eclecticismul uluitor de spontan al cuvîntelor care se precipitau, învîluind într-o variație sonoră fraza. Ori, cît de largă ar fi fost aceasta și cu oricîte implicații adiacente, rostite în flexiunile sonore ale lui N. Iorga dăruiau o perfect comprehensibilă idee.

PERMANENȚE

Un al doilea aspect îl constituia conținutul, ideile. Fără a fi numai simple imagini care înviau evocările, Nicolae Iorga împletea aproape în fiecare frază sau perioadă surprinzătoare sugestiile prin asociații de idei distonante până într-atît, încît să pară chiar paradoxale. Dar acele idei, lapidar fulgurate în ductul logoreei, uimeau nu numai prin neașteptata sursă informativă, rod al unei adînci erudiții, ci și prin convingerea prin care și-o împlînta, ce izvodea dintr-un laborios proces de premeditare concentrată în care se cuprindea o foarte largă sferă de idei și concepții. Vibrînd, gîndea și urzea într-un miraculos război de țesut, o pinză plină de fascinante flori ideative, de planuri de timp și de spațiu nebănuite. Felul lui de a vorbi reprezenta o argonautică vagabondare, foarte bine cîrmuită, pe necuprinsele vaste ale culturilor lumii.

Impresiona fluidul ascendent și descendent al tonului său, ușoara grăseire, incantările meșteșugite prin care reliefa anumite subtilități psihologice, gravitatea caută discret de a desluși obscuritățile istorice, verva incandescentă, cutremurătoare, cu care zugrăvea victoriile, patosul analitic al sentimentelor și gingășia cu care pătrundea în iatacurile misterioase ale regilor și domnițelor, jupîneselor medievale, castelanelor, temerarilor conchistadori, plecați spre cuceriri himerice. Cu o forță de actualizare magnetică, broda în zdrobitoarele pulsațiuni sociale, misterele subiective ale despoților și căpitanilor de oști, făcîndu-ne să simțim că istoria e o împletire de întîmplări și de fioruri omenești, un nesfîrșit lanț de interferențe între oameni și ranguri, clase și mentalități diferite.

În fenomenala sa informare culesese și reținuse, cu o exactitate surprinzătoare, înțelepciunea și informația a mii de tomuri. Creierul lui transforma ca în laboratorul unui alchimist, stufoasa și haotica risipă de date și fenomene, în sinteza prețioasă a unei distilări pure și reinnoită. Poseda forța spirituală a unui magician în arta de a actualiza marile și micile întîmplări ale trecutului. Optica sa învestimta în purpura cuvîntului măiestrit între dramatic și eroic, fie viața frămîntată a istoriei poporului său, fie episoade nebănuite din cultura universală. Veșnic iscoditor, fie în vasta sa bibliotecă, în anticării sordide, în arhive de mănăstiri, în pivnițe mucegălate sau în poduri cu praf ancestral, muncind fără preget într-o continuă clocotire a gîndirii, dinamic, absorbînd în același timp probleme, rămînea totuși senin și de o încîntătoare comunicativitate. Nu manifesta nici un semn de oboseală. Odată — fiindcă făcea totul cu o mereu proaspătă pasiune — după o trudă de zece ore de muncă zdrobitoare — uluit, dar și îngrijorat, mi-am îngăduit îndrăzneala de a-l întreba cînd și cum se odihnește. Cu un inefabil suris, mi-a răspuns spontan și eliptic, printr-una din acele atît de dese scăpărări axiomatice geniale : „Mi-ar fi lene să fiu leneș“.

I.R. : — Nicolae Iorga și tînutul Vrancei poate fi o întrebare la care informația dumneavoastră să ne ofere surpriza ineditului ?

D.S. : — Profesorul prețuia nespul tînuturile Vrancei și adeseori vorbea cu inegalabilă sa bogăție ritmică, potențată de sensibilități, despre peisajele dulci, despre platurile unice în frumusețe și despre cărările misterioase ce străbat cruci și curmeziș măgurile și văle cu pîrale șoptitoare, de o ireală limpezime. N. Iorga socotea Vrancea ca un tînut sacru și spunea cu cită evlavie colinda drumurile împodobite cu o vegetație luxuriantă, cit de fericit și eliberat de gînduri se simțea străbătînd sate pitorești, bine gospodărite, cu țărani vrednici, trușei la faptură și chipeși la port. Pomenea cu o discretă prețuire sensibilă despre fecioarele și femeile vrăncene ale căror mlădieri și chipuri transmiteau o grație nativă cuceritoare, Puritatea tînutului da expresia sănătății și patosului optimist înlăuntrul oamenilor din aceste meleaguri. Acest climat exterior, îl remarca N. Iorga transpus și în interiorul gospodăriilor vrăncene. Case de o curățenie scilpitoare, ogrăzi ordonate, animale domestice îngrijite cu iubire aproape omenească. Dar, ceea ce l-a tulburat în mod cu totul deosebit pe profesor, au fost interioarele caselor vrăncene. Odăi spațioase împodobite pe toți pereții din tavane pia-n po-dele, cu „goblenurile“ tipic rurale, specifice zonei, policromic, dar și încîntător transmițînd imaginile celor mai artistice desene țesute de vrednicile țărănci vrăncene. O bogăție fantazistă de culori și linii geometrice, combinate cu un raffinement discret, fără culori țipătoare și cu eleganța spirituală a unor măestrite nuanțe dînd încăperii o atmosferă de seninătate, visare, vrajă. Încîntat de mirajul care te cuprinde pășind pragul unor atari odăi țărănești, N. Iorga izbucnea în aprecieri romantice, comparînd arta noastră rurală făurită de țărăncile vrăncene, cu fastul interioarelor imperiale bizantine sau cu transpunerea fermecătoarelor po-tene înflorite de pe platurile armonioase ale Vrancei.

I.R. : — Nicolae Iorga și simțul umorului !

D.S. : — Cîrmele din umorul profesorului N. Iorga. În genere, oamenii „mari“, genile sînt cunoscuți ca făpturi sobre, distante, închise în sine, făuritori veșnic de gînduri. Clocotul exuberant le lipsește, sînt taciturni și adesea distanți!

Profesorul N. Iorga era altfel. Tîmperament dotat cu o mobilitate surprinzătoare, intuind din fulgurarea unui cuvînt întreaga desfășurare a problematicilor, tumultuos în depănarea celor mai uluitoare și neașteptate asociații de idei, contracarînd contradicțiile propriei erudiții cu scurte evocări de o scilpitoare prospețime, știa să planteze — atunci cînd firul gîndirii devenea prea complex —, prea încărcat de electricitate savantă —, cite o anecdotă sau o butadă care să micșoreze austeritatea și complexitatea vorbirii, iscînd hohotul de ris al audiențelor. Ceea ce constituia o caracteristică a profesorului N. Iorga era aceea că, în clipa cînd simțea că este momentul oportun să spargă concentrarea dialecticii supraerudite, chipul său se ilumina, ochii mari atît de luminoși se transfigurau într-un incendiar manunchi de săgeți pătrunzătoare și un zîmbet candid îl cuprindea chipul ca într-o aură, rizînd el însuși în timpul pronunțării scurtului intermezzo romantic pe care-l rostea. Imi amintesc ce haz homeric s-a făcut odată cînd, într-un mare grup de ascultători, începînd pe un ton grav, diminuat apoi în depănări pline de umor, ne-a împărtășit marea sa dramă și anume... „cum i-a luat foc barba“.

INTERVIU

— „Mă aflam într-un oraș de provincie, unde sosisem seara, urmînd ca a doua zi să țin o conferință. Găzduit la un vechi prieten, într-o locuință patriarhală, fără electricitate, seara m-am apucat să scriu la lumina unei luminări.

Furat de interesul studiului și de febrilitatea cu care îmi veneau idelle în minte, pe la miezul nopții, fără să-mi dau seama, mi-am apropiat fața într-atît de luminare încît, cufundat fiind în lucru, nu mi-am dat seama că firele de păr din barbă au început să se pîrlească. La un moment dat, o flacăară îmi cuprinsese fața și barba mea frumoasă, majestuoasă, barba cu care trebuia să apar a doua zi în public, deoarece astfel mă cunoștea toată lumea, barba cu care mă mîndream, dispăruse aproape complet. Inspăimîntat, m-am uitat în oglindă.

Eram — spre disperarea mea — de nerecunoscut, aproape ridicol.

— Și ce ați făcut atunci, îl întrebă unul din cei prezenți ?

— Ce să fac ?... răspunse candid profesorul, a doua zi am părăsit orașul lăsînd să se transmită scuze, sub pretextul că am fost rechemat urgent în Capitală.

— Și cu barba ce ați făcut ?

— Ce să fac ? Am lăsat-o o lună de zile ca să crească iarăși. Ea s-a răzbu-nat și n-a mai răsărit așa de frumoasă ca cea defunctă !”.

Cu alt prilej, în euforia ce și-o crea singur adîmlecînd efectul asupra publicului ascultător, prof. N. Iorga ne-a povestit această întîmplare în care umorul se îmbină atît de caracteristic cu viteza replicilor sale spontane.

— „Eram la Botoșani într-o călătorie culturală unde trebuia — invitat solemn fiind — să susțin o conferință vorbind despre genialul Eminescu. Aveam extrem de multe inedite de răsturnat pe tava ascultătorilor și o lume imensă venise să mă asculte în solemna și elegantă sală a Teatrului Național din localitate. Cum, ca de obicei, găzduisem la un vechi și bun amic botoșănean, el însuși o reprezentativă personalitate culturală locală, imediat după copioasa masă de prînz, am purces la sala unde trebuia să vorbesc. Pe scenă se rînduise o masă înveșmîntată cu o catifea purpurie și un mare buchet de flori se răsfața într-un superb vas de fin porțelan de Sèvres. Într-o lojă aproape de scenă, luase loc găzduitorul și prietenul meu. Conferința a durat peste o oră, iar la căderea cortinei ultimelor vorbe, urmărindu-mi prietenul din lojă văd că ropotele de aplauze îl trezesc brusc dintr-un somn patriarhal cu aghioase și icniri pitorești.

Deodată, buimac, se precipită din lojă afară, vine pe scenă, și în fața mulțimii entuziasmate, îmi spune :

— Domnule profesor, ați încîntat publicul și l-ați uimit prin erudiția Dv. iar pe mine personal m-ați tulburat atît de profund ascultîndu-vă cu pietate, încît simt nevoia să mă plec cu smerenie și să vă strîng mina ca în fața unui magician.

Dar profesorul Iorga, cu zîmbetul său ironic incomparabil și cu un suris complice, îi răspunse, tare, spre hazul cutremurător al sălii :

— Da, da, te-am auzit cum sforăi în lojă ținînd isonul cuvintelor mele pe toate tonurile, ca o meterhanea turcească”.

Acesta era profesorul N. Iorga : spontan, sincer, temerar în replici și în exprimări pline de un nevinovat umor, uman, nicidecum ranchiunos.

I.R. : — Mulțumindu-vă pentru importante și interesante confesiuni, vă rog, în încheiere, să ne spuneți ceea ce ați mai dori să adăugați despre Nicolae Iorga.

D.S. : — În respectul pe care-l avea N. Iorga față de om, indiferent de situația sa socială, stau mărturie numeroasele scrisori de răspunsuri, la care, personal, scria pînă la adresa de pe plic. Întrebîndu-l dacă această muncă n-ar fi bine să o facem noi, secretarii săi, spre a-i cruța timpul, mi-a răspuns categoric.

— „Nu, oricît de modest este cel care îmi scrie, poartă un gînd către mine. Fiecare om trebuie respectat. Altă impresie are omul umil care m-a felicitat, cînd vede că nu l-am uitat, că-i răspund și că-l scriu cu mîna mea pînă și adresa”.

Aceasta era una din delicatele măreții ale celui care cu modestie grafică semna : N. Iorga, fără alte titluri pompoase. Impunea simplitatea sa sinceră.

Despre Nicolae Iorga s-au spus și s-au scris multe și — desigur, se vor mai scrie. Dar cred că cel mai aproape de adevăr l-a caracterizat academicianul Iorga Iordan, prin cuvintele : „Nicolae Iorga a fost un fenomen al naturii !”

Interviu realizat de
Ion ROGOJANU

N. Iorga

cu mîna sa și cu mîna

Felicitarea adresată profesorului Dan Smântănescu

Amintirea profesorului

Era o toamnă cu lumină dulce aceea a lui 1939. Orașul Focșani se pregătea să primescă prinosul viilor de prin podgorii, — anul se vestea destul de îmbelșugat, — culesul era pe aproape, — dar oamenii simțeau pe undeva primejdia războiului ca presimțirea unei furtuni care întuneca albastrul cerului.

Orașul plutea parcă în multul beșug. Piețele erau îndestulate, gospodinele cărau de la piață spre casele lor de la periferie multele roade ale pământului vrincean. Și totuși ce triști erau oamenii în acea toamnă a lui '39 ! Presimțirea li se citea amară pe fețe, gara ciocotea de omenire, orașul era plin de concentrați. Pe străzi, prin căzărni, prin restaurante, peste tot, forfoteau oameni cu valize, rezerviști îmbrăcați în uniforme noi mirosind a naftalină. Pentru cei din căzărni zilele treceau monoton : dimineața la cimpul de instrucție, două ore repaus pentru masă, apoi iarăși instrucție până la ora șapte. Un somn greu de noapte scurtă, apoi în zori îmbrăcați în straie cazone străbăteau orașul de la un capăt la celălalt în bocănitul sec al cizmelor grele.

Eram concentrat la escadronul de cavalerie din localitate, un ins pierdut în furnicarul cazan, îmbrăcat într-o uniformă groasă de postav kaki, cu cisme grele și pe umăr cu galonul de soldat cu termen redus. Zi de zi făceam drumul de acasă la cazarmă, zi de zi țesălam la cinci dimineața o gloabă în grajdul escadronului, îi dădeam o găleată cu apă și cițiva pumni de ovăz, după care ne încolonom cu caii la mână pe platoul de instrucție, apoi călăream două ore. Pe urmă ne întorceam în grajd, trăgeam caii la stanoage, îi uscam eu șomoioage de paie, îi adăpam și le dam de mâncare. Până la prinz curățam armamentul, ștergeam săbiile și carabinele, căci contingentul meu, 1938, a fost ultimul contingent care a mai făcut instrucție cu sabia și cu lancea.

La ora două, escadronul leșea la cimp pentru instrucție de infanterie până la ora șapte.

Și ce încet trecea timpul ! Urma raportul, după care, noi, cei descazarmați, plecam spre casă.

Asia a mers o vreme. Într-o zi, era pe la mijlocul lui septembrie, evenimente neașteptate s-au năpustit asupra țării.

La București, cădea sub gloanțele citorva legionari primul ministru Armand Călinescu. Tot în zilele acelea dinspre nord, s-au năpustit, în mașini sau în trenuri lungi de marfă, mii de polonezi, fugind dintr-o țară invadată de trupele germane. Zeci de mii de ostași în niște uniforme ciudate, civili, femei frumoase arborând toalete, blănuri și bijuterii, au invadat toate orașele României. Se vindeau țigări, bijuterii și automobile, circumșile, restaurantele și hotelurile erau pline de fugari, iar într-o seară nici un descazarminat n-a mai plecat acasă, pentru ca ia mizul nopții să ne îndreptăm cu caii la mână spre rampa militară unde ne-am înghesuit într-un tren de vite, câte șase oameni și șase cai într-un vagon. Ne-am culcat printre copitele cailor pe câte un braț de pale, apoi, într-un țirziu am simțit roțile trenului care pleca undeva spre nord, la olo de unde veneau polonezii. Printre lacrimile care îmi umpluseră ochii, am vădit în depărtare, cum se ștergeau în depărtare, iar eu am adormit cu gînoa, la frumoasa poloneză blondă pe care o cunoșusesem în acele zile în grădina publică. După staționări prin gări care parcă nu aveau nume, am coborît într-o haltă, am părăsit trenul și am plecat pe o șosea care ducea spre nișăieri. Plouase peste noapte, ploua și acum, iar noi apărați de foile noastre de cort călăream spre undeva. Dumnezeu știe unde !

Am poposit prin sate netrecute pe nici o hartă, în cantonamente în case prăzărte, căzînd peste liniștea patriarhală a unor oameni pasnici, pătrunzînd în viața unor moldoveni molcomi, tulburîndu-le existența lor seculară.

Așa a trecut septembrie, apoi octombrie, și noiembrie, și pe aproape de sfîrșitul lunii, într-o seară vestea a izbucnit cu mare bucurie în inimile citorva tineri, printre care și eu. Parcă nu-mi venea să cred.

Venise un ordin al Marelui Stat-major, ca toți teteriștii, adică tinerii ostași care făceau armata cu termen redus, să fie desconcentrați pentru a urma cursurile facultăților. Eram bacalaureat, — am căpătat o învoiere de câteva zile — m-am repezit la Iași unde am dat examen la conservator — visul meu să mă fac actor, — dar cînd am ajuns acasă la Focșani, al mei s-au făcut foc. — Actor, auzi ! Artist ! Fă-ți, mă, o meserie ca lumea, nu te prosti că rîde lumea de tine ! Cine țî-a mai băgat în cap și năzdrăvănia asta ?

Așa că am renunțat la visul meu de a deveni celebru și m-am dus la București. Aici, singura facultate care m-a mai primit — era către decembrie, — a fost Academia de Înalte Studii Comerciale. Se potrivea grozav cu visele mele ! Mi-am găsit o cameră pe strada Grigore Alexandrescu, m-am instalat, apoi am plecat iarăși spre nord să-mi caut escadronul meu pierdut, — între timp se mutase de câteva ori, — l-am regăsit, am depus adevărta de student și în privirile îndividoase ale camarazilor am părăsit unitatea și pe tinerii mei tovarăși de generație pe care nu aveam să-l mai văd niciodată. Mulți s-au făcut pulbere străină undeva pe niște cimpuri îndepărtate, iar alții, am auzit că s-au întors după ani lungi de prizonierat.

Ce frumos ningea peste București în iarna aceea, ultima iarnă înainte de începerea marelui cataclism. Era bine, eram asigurat dinspre partea concentraților până la 1 iulie, — așa că — deși mă interesau unele materii ca pe un curs de limba uzbekă, totuși intram pe la cursuri doar așa, ca să-mi cunosc profesorii și asistenții și să mă aromescă privirile frumoaselor colege din anul I din seria 1939.

Că erau într-adevăr frumoase. La Academia Comercială își căutau logodnice și studenții de la alte facultăți, și elevii de la școlile militare, și tinerii ofițeri.

PERMANENȚE

N. Iorga în viziunea lui Ionescu Silvan

Încă de a doua zi, am început să cercetez amfiteatrele și seminariile, să mă interesez de profesori și de cursurile pe care le predau.

După lunile de concentrare acum mă simțeam slobod ca păsările cerului.

Terminasem cu sculatul în zori, cu salutul ofițerilor pe stradă, cu teama de patrulele de la comenduire. Acum, student, mă simțeam stăpîn pe viața mea, pe destinul meu. Și tineretea care cînta veselă în străfundul inimii mele! Profesorii, mulți dețineau dregătorii înalte în ierarhia statului, erau nume cunoscute. La cursul de economie politică doi cunoscuți economiști: Virgil Madgearu și Victor Slăvescu; Ion Răducanu, expert în probleme financiare, Dumitru Murărașu, la istoria literaturii române vechi, Victor Tufescu la geografie împreună cu N. Al. Rădulescu, pe care îl avusesem la liceul din Focșani încă din clasa a II-a, iar la istorie pe Gheron Netta și Nicolae Iorga; poetul Petre Sfrihan la drept administrativ. Părerea mea de rău a fost că Iorga predă în seria de la A—L, iar Gheron Netta la seria de la M—Z. Deși am devenit studentul lui Gheron Netta, însă regulat, simbăta, eram nelipsit de la cele două ore ale lui Iorga.

Pînă la sfîrșitul lui lunie, am ascultat prelegerile lui Nicolae Iorga, în fiecare simbăta, nelipsit, de la orele zece la douăsprezece.

Cam pe la orele zece și cinci și zece venea omul de serviciu și anunța: „vine domnul profesor Iorga!”. Apoi imediat se auzea glasul profesorului cu acel „rhr” caracteristic, spunînd, încă înainte de a intra în amfiteatru:

PERMANENȚE

— „Dhragi studenți, așa cum vă spuneam și lecția threcută, rheiatiile comerciale cu Constantinopolul în phreajma anilor... se prehezantau cam astfel“. Si pentru a ilustra activitatea diplomatică a Domnului care „il thrimisese la Constantinopol pe cutharhe boherh care avea o sorhă căsătohrită cu un demnitahr ghrec, cahre la rhindul lui ehra în foarhte bune rheiati de phrietenie cu ambasadhorul Phranței la orha aceea carhe ehra domnul de... cahre avea o cumnată cahre era nepoata din phrate a ministhrului... care la rhindul lui era îndrăgostit de o frhumoasă doamnă de onoarhe a sultanei validé.

Si aici vă rhog să-mi dați vole să fac o pahranteză...“. După care, urma cu naturalețe :

— „Aici, închidem pahranteza...“ și continua cu precizie și claritate ideea pe care o lăsase cu câteva minute mai înainte.

După o scurtă bucată de timp, iarăși anunța o nouă „pahranteză“ făcînd o lungă incursiune în contextul subiectului, după care revenea la matca ideii centrale, pentru ca apoi să anunțe, iar o nouă paranteză.

Trebuia să fi foarte atent ca să poți urmări comunicarea profesorului fără să te rătăcești în labirintul de paranteze și adaosuri pe care le lipea fără încetare celebrul savant. Odată, văzînd numărul imens de nume proprii cu care jongla la nu știu care lecție și indoindu-mă că cineva ar fi putut înmagazina un întreg panteon de personaje, m-am apucat să urmăresc în cursul său, tipărit, marele număr al acestora. Spre stupefacția mea, nu numai că toate personajele erau acolo, toate, dar și ordinea lor era riguros respectată. Cîteodată, avea ceva de răfuit cu cite un contemporan al său și atunci, făcea iarăși o paranteză, făcînd portretul ridicol fie al unui ministru, fie al unui adversar politic cu care se înfruntase în parlament.

Era cunoscut în epocă duelul de pamflete între Iorga și Arghezi, care a durat ani de zile, duel care a angajat adversarii și de o parte și de alta. Iorga îl ataca pe Arghezi demascîndu-l în paginile „Neamului Românesc“ ca stricător de limbă numîndu-l „porcofonie“, aluzie la numirea călugărească, iar Arghezi îl ridiculiza pe Iorga folosînd împotriva lui toate epitetele arsenalului său.

Cînd în 1931, Iorga, și-a făcut propaganda pentru alegeri, a avut inspirația să tipărească afișe prin care solicita votul alegătorilor și în limbile naționalităților conlocuitoare.

Pe Arghezi l-a amuzat cel mai mult afișul în limba idiș.

Pe coperta „Biletelor de papagal“ era reprodus afișul electoral ce încadra cu caractere iudalce poza profesorului, după care urma comentariul persiflant.

Tot în perioada aceea, N. Georgescu-Cocoș, administratorul ziarului lui Iorga, „Neamul Românesc“, a publicat și el o carte de parodii după Arghezi, carte ce era ilustrată de caricaturile lui Neagu Rădulescu și cu citate din articolele profesorului.

Volumul n-a avut mare succes în epocă, însă între Arghezi și Neagu Rădulescu s-a pornit o rafală de pamflete cu scînteieri de o parte și de alta, căci și Neagu era un pamfletar agresiv.

Firește, Arghezi nu-l putea ierta lui Iorga ajutorul pe care acesta i l-a dat, cînd, după primul război mondial l-a scos de la Văcărești, implicat în procesul de trădare întentat zliariștilor care colaboraseră la gazeta lui Al. Bogdan-Pitești. Arghezi împreună cu Bogdan-Pitești, cu Slavici, cu D. Karnabat și alții au scos o gazetă „București“, cu banii oferii de legația germană ca să facă propagandă și să creeze un curent de simpatie filo-german în România.

Intemnițați la Văcărești, urmau să fie condamnați, dar Iorga folosîndu-se de marea influență pe care o avea la Palat, a reușit să obțină clemența regală pentru zliariștii trădători. Oricît ar părea de paradoxal, dar Arghezi asta nu putea să-i lerte lui Iorga.

Mi-a rămas în minte o scenă de la o oră de curs, cînd alături de colegul meu din seria A-M, Dragomirescu Mihai — cel pe care cititorii îl cunosc sub numele de Mihu Dragomir, cînd Iorga a intrat în amfiteatru radios, strălucind de bucurie, ținînd să ne împărtășească marea veste care se abătuse asupra-i.

— Dhragi studenți, înainte de a începe phrelegehrea de astăzi, țin să vă împăhrtășesc și vouă o mahre bucurie pe care am avut-o, noi, academicienii : Aseahră, majestatea sa, hregele, a avut bunăvoința de a semna dechretul phrin cahre mi s-a aphrobat uniforme de cehremonie pe cahre le vom puhrtă la ocazii festive noi academicienii.

Phrin uhrmahre, la fel cu academicienii phrancezilor, vom puhrtă bicohrn și săbii de amihrali și un fel de hredingotă cu fihretuhr de auhr“.

Era în expresia ochilor și în felul radios cu care își mîngîia barba, o bucurie nebănuită, o bucurie copilărească care îl coplesea.

În clipa aceea, marele dascăl nu bănuia că această bucurie nu va mai ajunge pînă la el și că uniforma pe care o aștepta n-o va îmbrăca niciodată.

Sînt cunoscute în epocă șarjele împotriva lui Iorga făcute de marele ghidus al vremii, Păstorel Teodoreanu.

Acesta, în 1931, pe cînd Iorga era prim-ministru, a publicat o broșură de epigrame la adresa lui, intitulată **Strofe cu pehn de mai, contra Iorga Nicolai**.

Cînd este că avocatul Oswald Teodoreanu, tatăl lui Păstorel și al lui Ionel era șeful organizației Iorghiste la Iași. Dar asta nu l-a împiedicat pe Păstorel să-l ironizeze pe Iorga. Cartea a apărut în librării, s-a vîndut repede și pînă să se dezmeticească profesorul aproape că s-a epuizat.

PERMANENȚE

Supărat, Iorga a vrut să-l dea în judecată pe autor, dar s-au găsit binevoitori care s-au dus la el rugându-l să-l ierte că n-a vrut să-l supere, dar așa e Păstorel, măscărici, și că n-a avut intenția, doamne-fereste, — să-l jignească și că dimpotrivă, îl iubește foarte mult, dar asta e Păstorel. În plus, ce impresie ar face procesul la Iași, unde tatăl lui, conu Oswald e șeful organizației de partid al domnului Iorga.

— Și spui că „măgahrul“ asta mă iubește ?

— Da, domnule profesor. Și vă admiră enorm.

— Atunci de ce a scris pohrcăhriile alea ?

— Tocmai din dragoste, domnule profesor. Așa obișnuiește el să-și arate admirația.

— Adevăhrat, dragă ?

— Vă jur, domnule profesor.

După câteva clipe de gândire profesorul s-a lăsat înduplecat.

— Totuși trebuie să-mi dea o satisfacție. Știi ce, duminică eu am invitați la masă. Să vină și el la ora 1 și față de el să-mi ceahră scuze.

— Păstorel, auzi ce spune Iorga, i-a spus binefăcătorului care intervenise, că să te duci duminică la ora 1 și față de invitații lui să-i ceri scuze.

— Bine, mă duc.

Numai că ce i-a dat în minte lui Păstorel. Duminică, îmbrăcat elegant, cu melon pe cap, s-a prezentat acasă la Iorga, fix la ora 1. A sunat și i-a deschis femela de serviciu.

— Pe cine să anunț ?

— Păstorel Teodoreanu !

— Domnule profesor, a venit domnu' Păstorel Teodoreanu.

— Bine, dragă, spune-i să intre. — Apoi adresându-se invitaților le-a explicat :

— Asta-i obhraznicul ăla care a scris bhroșuhra cu epigramele acelea împotriva mea. Vine să-și ceahră scuze, să-l iehrt, măgharu !

Invitații așteptau curioși să-l vadă pe Păstorel cerindu-i iertare lui Iorga. Majoritatea citiseră placheta și așteptau nerăbdători.

Păstorel a intrat senin, a salutat grav publicul, apoi a întrebat cu glas tare :

— Vă rog, aici stă domnul doctor Göldeberg ?

Masa a rămas uluită, iar profesorul a replicat :

— Nu dhragă, aici stau eu, phrofesorul Iohrga.

— Da ? Atunci vă rog să mă scuzați !

Și a plecat salutînd solemn comesenii.

Era în luna martie 1940. Erau niște zile călduțe de primăvară, cu soare strălucitor pe zăpada obosită, în înalțuri se presimțea venirea păsărilor dinspre miazăzi, iar pe trotuarele ce începuseră să se zvînte treceau pașii domnișoarelor adolescente de atunci și peste toate, adierea mirezmelor arborilor ce se trezeau. Apăruseră pe bulevarde ghioceli și mărtișoarele. Sfintele mirezme ale unei primăveri de neuitat... Era într-o simbătă, dimineața, cam pe la ora opt, din primăvara aceea, unică, în albumul tinereții mele, mai leneveam în camera mea de student, așteptînd să se facă ora nouă și jumătate să plec la prelegerea lui Iorga, cînd soneria a zbrînit timid sub o mină nesigură. Am deschis și, vestitor al unor zvonuri provinciale, tata.

Crezînd că venisem în Capitală să pierd vremea — ceea ce nu ęra prea departe de adevăr, m-a întrebat :

— Tu n-ai cursuri, azi ?

— Ba da, dar am ore de la zece.

Și după ce l-am despovărat de bagaj, — cite bunătăți nu-mi trimisese mama, de la Focșani, — i-am spus :

— Azi e simbătă, am ore de la zece la două-sprezece, am istoria cu Iorga.

— Cu cine ?

— Cu Iorga.

Tata m-a privit cu neîncredere.

— Dacă vrei te iau și pe dumneata să-l ascuți.

Și după ce ne-am ospătat din lucrurile aduse, l-am dus și pe tata, cu toată neîncrederea și ezitările lui, la Academia Comercială.

Și așa se face că tata, tîmplarul Dumitru Postolache, de la Fabrica de mobilă din Focșani, a ajuns să-l audieze pe marele Nicolae Iorga în amfiteatrul I de la Academia de Comerț.

Cred că inima bietului meu tată i se făcuse mică în pieptul lui de provincial modest, care mai fușese în București o dată, demult, în 1912, cînd a venit cu ocazia militariei.

Cînd Iorga s-a vestit pe culoare, iar noi ne-am ridicat cuviincios, stînd așa pînă ce profesorul, cu un gest scurt al mîinii ne-a făcut semn să ne așezăm, în timp ce glasul lui depăna nume și întîmplări petrecute de mult, în veacuri, făcute scrum sub vitregia vremii, tata a stat sfios cele două ore, aproape neclîntit, ascultînd, ulmit.

Iar cînd, reîntors acasă, în tîrgul lui provincial, l-a povestit mamei, apoi vecinilor și tovarășilor lui de atelier de la Fabrica de mobilă, cum a fost la București, unde fiu-su, care învață cu Iorga, l-a dus să-l asculte pe profesor atunci s-a simțit și el, cineva.

Și mi-a povestit mama, că în toamnă, cînd prăpastia și-a deschis feroasă tenebrele să-l cuprîndă pe cel neîncăput de veacurile ce vor veni, tata a plîns ca la moartea unei rude.

Tata, întors în orașul lui, adusese din capitală un fir de istorie, un fir din clepsdra vremurilor : chipul marelui cărturar răsfrînt în ochii unui om simplu,

PERMANENȚE

unde avea să rămână, pînă, ce și el s-a dus să se facă iarbă, în 1966, în cimitirul Otopeni.

A venit luna lui Iunie, era tot așa o zi de sîmbătă și ultima oră de curs a profesorului.

Trecuse de ora zece, noi așteptam să auzim glasul omului de serviciu cu acele cuvinte care ne umpluse de sîmbătă vreme de cîteva luni, acele : „vine Domnul profesor Iorga”, care-i vestea prelegerea.

Puțin mai tîrziu a intrat o funcționară de la rectorat care ne-a anunțat :

— Domnul profesor Iorga ține astăzi cursul la Institutul de Istorie din Șoseaua Kiseleff. Roagă pe domnii studenți care vor să-l audieze să poftescă la ora unsprezece acolo.

Ne-am îndreptat grupuri-grupuri spre Institutul de Istorie, unde într-o sală am așteptat pe marele dascăl.

Lîngă mine, ochii albaștri ai colegei care îmi era dragă în primăvara aceea, așteptau cuminti, alături de mine.

La terminarea cursului, Iorga a avut o sumbră previziune :

„...Și acum, domnilor studenți, fiindcă e ultima noastră întîlnire, vreau să-mi lău rămas bun de la Dumneavoastră, și nu știu dacă ne vom mai revedea. Se vestesc vremuri tulburi. Poate că mulți dintre domniile voastre veți pleca pe front să vă apărați țara. Iar dacă la toamnă domnul profesor Iorga nu va mai fi la această catedră, atunci să-l căutați prin cine știe ce cazemată unde îl va încarcera nebulnia domnului Hitler care vrea să abată o catastrofă asupra Europei”.

Așa s-a sfîrșit ora de istorie a anului '940, pentru studenții anului I al seriei 1939—1940.

Eu am prins brațul colegei mele, alături de care visam să plec în viață, — și am plecat să ne plimbăm spre Șosea.

De fapt, plecam fără să știm, în vîlmășagul unor vremuri nebănuite de sumbre.

Și acum, sar peste decenii.

Era în luna decembrie a anului 1977.

Tradusesem cîteva mii de versuri din opera unui genial poet pakistanez Mohammad Iqbal, și, la centenarul nașterii lui la 1 decembrie 1977, cînd țara sa l-a cinstit cu niște uriașe manifestații la Lahore, am fost poftit și eu printre participanții din 38 de țări din lumea întreagă.

Sărbătorirea era sub egida UNESCO, lucru ce i-a dat o deosebită amploare.

S-au adunat cercetători și traducători din opera lui Iqbal în multe limbi ale globului. Savanți de renume ca Alessandro Bausani, șeful departamentului de limbi și studii orientale de la Universitatea din Roma, profesorul Sadi Irmak, de la Universitatea din Istanbul, fost prim-ministru al Republicii Turce, profesor Naset Cazaty, rectorul Facultății de Teologie Islamică de la Ankara, Fuat Bayramoglu, fost secretar general al Președinției Consiliului de Miniștri, fost ambasador al țării sale în mai multe capitale, și alții și alții, aproape două sute de persoane.

În ziua deschiderii Congresului, pe pavilioane, fluturau 38 de drapele, printre care și al țării mele. Întîmplarea a făcut ca la recepția dată de domnul Fazal Elahi Chaudry, președintele Republicii Pakistan, să mă aflu alături de delegația turcă, delegație care număra opt persoane. Lîngă mine se afla domnul Fuat Bayramoglu.

După un sumar schimb de amabilități, domnul Bayramoglu m-a întrebat :

— Spune-mi, te rog, domnule, ce părere păstrează poporul român despre stăpînirea pe care a exercitat-o asupra sa Turcia ?

Întrebarea m-a surprins și m-a derutat.

M-am măsurat cu prudență cuvintele apoi am găsit o formulă convenabilă.

— Excelență, după cum cred că știți, stăpînirea unui popor de către o armată străină nu este cea mai fericită situație pentru poporul supus.

Totuși, în general, în amintirea poporului român cînd se vorbește despre cineva care este corect, incoruptibil și care își respectă cuvîntul dat, despre acela se spune că e un turc.

— Exact așa spune și marele dumneavoastră istoric, profesorul Iorga.

Am rămas uluit. Ce stranlu suna numele lui Iorga acolo sub cupola cortului multicolor din curtea domnului Chaudry, în îndepărtatul Lahore.

— De unde știți de Nicolae Iorga ?

— M-am făcut studiile la Paris pe vremea cînd Iorga ținea la Sorbona cursurile lui despre istoria Imperiului otoman. N-am scăpat nici o prelegere. Am avut și cîteva convorbiri particulare asupra subiectului. Era formidabil ! Cunoștea istoria țării mele mult mai bine ca mine, — o, cu mult mai bine : ce erudiție uriașă, cîte detalii, cîte nume ! Dumneata, ești mult mai tînăr, n-ai de unde să știi.

— L-am avut profesor, Excelență. L-am audiat și eu în anul 1940, pînă în luna Iunie.

La ultima sa lecție a fost cutremurător. A avut viziunea sfîrșitului său tragic care avea să-l întîmpine cîteva luni mai tîrziu.

— Bietul Iorga, ce destin dramatic !

Și domnul Bayramoglu și-a înclinat fruntea, — cine știe, — poate printre cele o fi văzut chipul dascălului nostru comun, o fi revăzut Parlsul tinereții sale, și pe dînsul tînăr student la Sorbona.

Iar eu, am revăzut într-o străfulgerare de o clipă, un amfiteatru, cîteva sute de colegi tineri, frumoasele studente ale epocii mele și umbra sfîntă a venerabilului dascăl la catedra lui de fum.

PERMANENȚE

Cartea în viața lui Nicolae Iorga

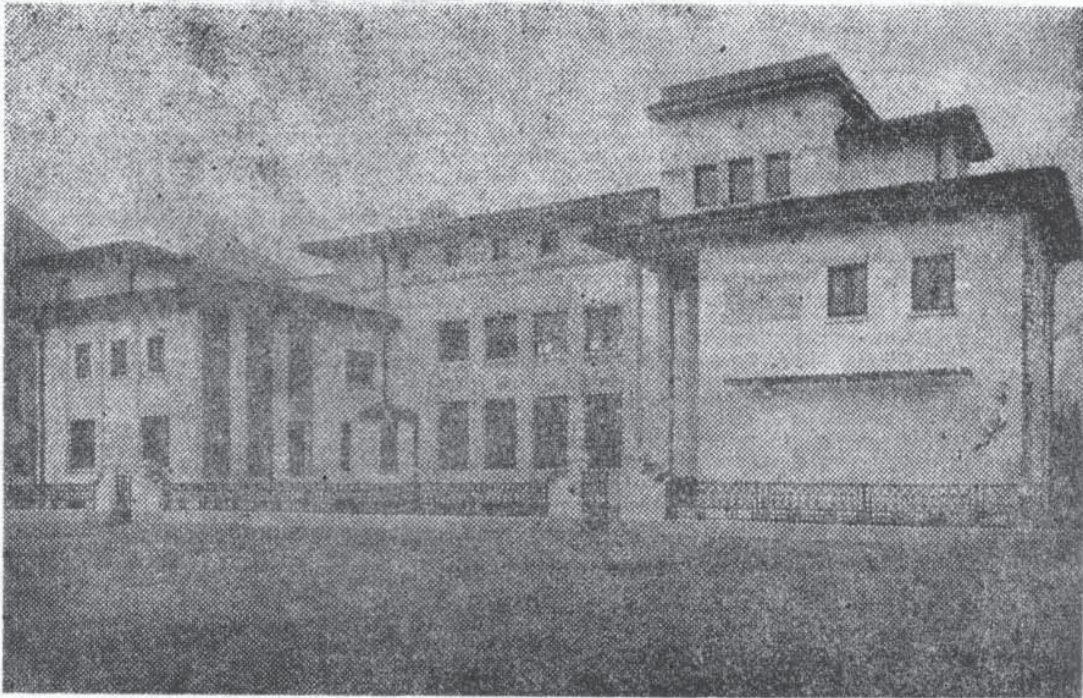
În tot cursul vieții sale, Nicolae Iorga a păstrat un nemărginit interes și pasiune pentru carte. Zi de zi, în timpul deselor sale călătorii, pe unde a trecut, el a căutat să descopere „cărțile pline de atracție”. Această strădanie de căutare de cărți noi, după spusele istoricului, reprezenta în viața lui „o adevărată epopee de silinți și un șir de înfringeri”.

Plăcerea de a citi, pe care Nicolae Iorga a denumit-o „inegalabilă”, a însoțit-o încă din perioada anilor de școală. În această vreme, el s-a rezumat la împrumutul de cărți din biblioteci publice și chiar de la librării. În anii de studii din străinătate, a fost un cercetător înflăcărat al anticariatelor, și mai ales la Pa-

ris, cele ale vânzătorilor de cărți vechi, de pe cheiul Senei.

Nicolae Iorga mărturisește: „desigur că nu se poate găsi ușor pe lume plăcere ca aceea pe care o simțeam cercetînd lădițele cu cărți una după alta”. În lucrarea sa autobiografică „O viață de om”, el face impresionante mărturisiri privind pasiunea sa pentru carte: „...O, sfintele mele cărți, mai bune și mai rele, pe care soarta prielnică mi le-a scos înainte, cît vă dătez că sînt om, că sînt om adevărat... cu toată lipsa unei averi, moștenite sau cîștigate, cu cîtă nesfîrșită iubire, cu cîtă nesățioasă patimă n-am cules de pe toate drumurile, din toate tristele locuri ale părăsirii voastre”.

Cărțile erau pentru el ca niște fi-

Institutul pentru Studiul Istoriei Universale din București

COLECȚII ȘI COLECȚIONARI

înțe vii. Ori de câte ori era posibil, căuta să le salveze, să le pună la adăpost de distrugere. Socotea că un om care și-a format o bibliotecă de specialitate, trebuie s-o doneze neapărat unei instituții de cultură. Așa a procedat Nicolae Iorga cu biblioteca sa de specialitate — el a donat-o statului, păstrînd-o mai departe pentru folosire la el acasă. Ea era cunoscută ca Biblioteca „N. Iorga” și era folosită în special de către studenți. Dacă la început biblioteca se îmbogățea pe calea cumpărăturilor, cu timpul, ea a crescut și pe calea donațiilor din partea autorilor din țară și din străinătate. Cîteodată, donațiile au fost deosebit de valoroase, venind din partea unor instituții de stat din străinătate: Italia, China, Suedia. În 1937, la înființarea Institutului pentru Studiul Istoriei Universale, Biblioteca „N. Iorga” a trecut la acest institut nou creat. În discursul său de inaugurare, Nicolae Iorga spunea: „materialul adunat de mine în biblioteca dăruită Institutului, constituie o trudă de o viață întregă”. Astfel, biblio-

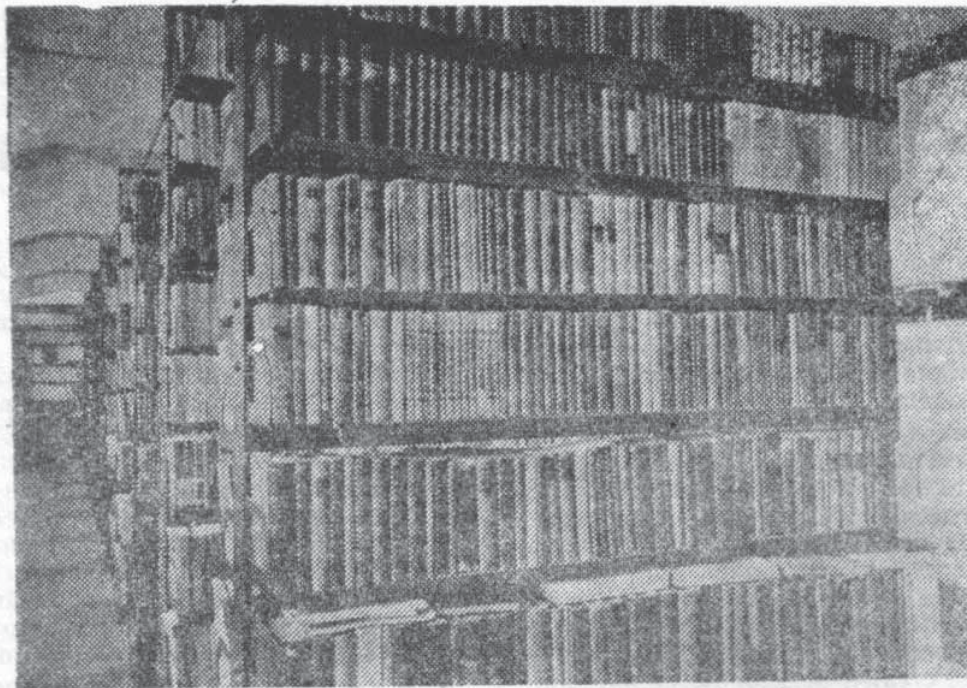
teca de 50.000 de volume a devenit biblioteca de bază a noului așezămint de istorie.

Și celelalte institute de istorie, cel de bizantinologie și cel sud-est european, de asemenea, au avut ca punct de plecare, bibliotecile organizate de fondatorul lor.

În bugetul Institutului pentru Studiul Istoriei Universale, era prevăzută și o sumă pentru cumpărarea de cărți. N. Iorga a sporit această sumă cheltuind în întregime salariul lui de director al Institutului pentru achiziționarea de cărți. În fiul acesta, numărul volumelor a crescut vertiginos.

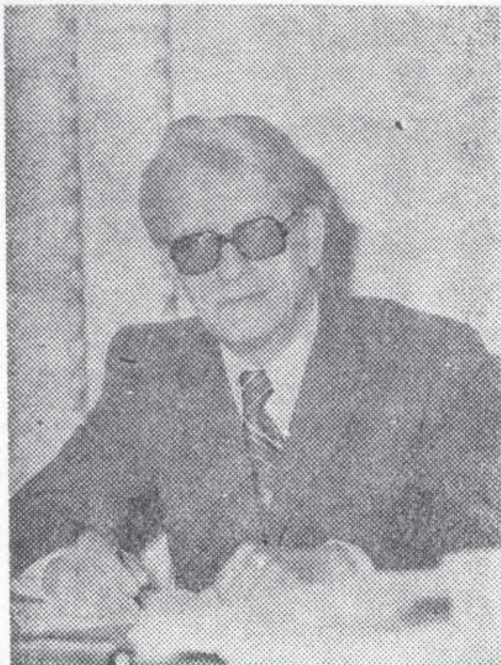
Achiziționarea de cărți se făcea zilnic: pe la orele 13, istoricul făcea un drum pe la anticari, care pe vremea aceea aveau sediul lor într-o clădire specială lângă podul Mihai Vodă. Anticarii țineau în mod deosebit la un asemenea cumpărător, care zilnic achiziționa cărți. Ei îl așteptau cu cărțile întinse pe mese, fiind informați de felul cărților care

Conf. univ. dr. Valeria COSTACHEL

Depozitul Institutului pentru Studiul Istoriei Universale

DIALOG LITERAR

VIRGIL CÂNDEA

„Cantemir nu cu adevărat în țara și în

Interviu realizat de
prof. Petruche DIMA

Virgil Cândea s-a născut la Focșani, la 29 aprilie 1927. Și-a făcut studiile primare, liceale și universitare la București. Este doctor în filozofie, membru al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., membru corespondent al Academiei de Științe Sociale și Politice. A fost succesiv: bibliograf (la Academia R.S. România), profesor (la Universitățile din București, Geneva, Beirut, Strasbourg), cercetător (la Institutele de Istorie și de Studii Sud-Est Europene din București) și a condus instituții științifice și culturale (Asociația Internațională de Studii Sud-Est Europene, Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale din R.S. România, Comitetul Național Român de Studii Sud-Est Europene). În prezent, este secretarul Asociației „România”.

Istoric al ideilor și culturii românești și sud-est europene, Virgil Cândea și-a legat numele de descoperiri remarcabile

(icoanele melkite, cel mai vechi letopiseț românesc în limba arabă, manuscrisul original al „Istoriei Imperiului otoman”, de Dimitrie Cantemir, tălmăcirea arabă a „Divanului” aceluiași autor etc.), de autori celebri traduși în limba română sau editați critic (Francis Bacon, Dante, N. Bălcescu, Al. Odobescu, D. Cantemir) și de neobosita preocupare pentru iradierea culturii românești în lume, în trecut („Prezențe culturale românești”, patru volume — 1979—1987; „Repertoriul bunurilor culturale românești în străinătate”, în pregătire) și astăzi (cursuri, conferințe, cercetări, contacte științifice în diferite părți ale lumii).

Cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, colectivul redacțional al „Revistei noastre” îi urează viață lungă, sănătate și multă putere de muncă, spre binele culturii și științei românești!

— V-ați născut la Focșani. Ascendenții dv. sînt tot de pe meleagurile noastre?

— Părinții mei s-au născut la Guguști, localitate între Focșani și Rîmnic. Bunicul, dînspre tată, Nicolae Cândea, era din Transilvania, județul Alba, dintr-o comună ce se chema Ighiu, azi Bichis, plină de descendenți ai familiei Cândea. Se pare că viața lor nu era ușoară sub dominația chezarocrăiască, deoarece către sfîrșitul secolului trecut, unii au plecat în Statele Unite — unde Cândea nu sînt rari în Michigan și Ohio; am întîlnit la Cleveland un Savu Cândea remarcat pentru fapte de arme în al doilea război mondial —, iar alții în Vechiul Regat. Bunicul meu împreună cu soția, Sofia (născută Câmpeanu, fiică de preot) au venit în Moldova; ei s-a angajat la Fabrica de Cherestea din Cozmești (județul Vaslui), apoi la aceea din Guguști. Acolo s-a născut în 1898 tatăl meu, Lucian-Gheorghe (numele duble latino-ortodoxe ale românilor ardeleni, alese astfel pentru a nu putea fi maghiarizate; eu însumi sînt Virgil-Gheorghe). A îmbrățișat cariera militară accesibilă pe atunci tinerilor fără mijloace pentru studii superioare. Mama mea, Elena (născută în 1906) era tot din Guguști, unde tatăl ei a

PERMANENȚE

il interesau. Însoțit de bibliotecara sa, Nicolae Iorga alegea din stocurile pregătite de cărți, pe acelea care îl interesau, fixînd tot atunci și prețul, iar bibliotecara făcea în grabă lista de volume alese, cu prețul lor. Plata se făcea de administratorul Institutului o dată pe lună.

Cărțile alese erau foarte variate: istorie, literatură, artă, filozofie etc. Alegerea volumelor reflecta concepția lui Nicolae Iorga despre istorie. După părerea sa, „istoria este totul”, adică tot ce e creat de om, este valoros și necesar pentru studiul istoriei. Astfel, biblioteca formată de un istoric conținea numeroase volume de literatură și artă, cele din urmă bogat ilustrate cu reproduceri luxoase.

Cărțile cumpărate în cursul dimineții erau cercetate în seara aceleiași zile dînd hrană minții neastîmpărate a istoricului: „și plăcerea inegalabilă a răsfoirii cărților pescuite abia în cursul dimineții”. Din această lectură permanentă și avidă

rezultau lucruri foarte variate: recenzii și cronici pentru reviste, însemnări pentru curs, notițe pentru scrierile sale.

Problema adăpostirii unui așa mare număr de cărți nu era ușor de rezolvat. În locuința lui Nicolae Iorga din Șos. Bonaparte, 6, compusă din 5 camere, patru erau, de fapt, depozite de cărți. De-a lungul pereților erau instalate rafturi de stejar, înalte pînă la tavan. Așa arăta biroul lui de lucru, biroul soției sale, camera secretarilor.

După ce în 1939, Nicolae Iorga cu familia sa s-a mutat în cădirea Institutului pentru Studiul Istoriei Universale, pentru bibliotecă a fost rezervată o aripă specială.

Depozitele largi, cu rafturi metalice au adăpostit biblioteca istoricului. Astfel, a fost îndeplinită dorința lui, ca volumele adunate de el, să rămînă la dispoziția cercetătorilor de istorie, care au continuat munca lui.

Nicolae Iorga — modalități de valorificare a moștenirii literare

Personalitatea proteiformă a lui Nicolae Iorga s-a răsfrînt și asupra sferei literare, în special în domeniul istoriografiei, căreia i-a conferit identitate în contextul spiritualității naționale.

Cele nouă volume de istorie literară, care îmbrățișează epocile creatoare, de la folclor la opera cronicarilor și a Școlii Ardelene, ajungînd la etapa modernă, alcătuiesc o panoramă complexă a fenomenului literar autohton, în care accentul cade pe reconstituirea cadrului social, a interdependențelor cauzale dintre istorie și creație, pe sublinierea continuității generațiilor, pe iluminarea fizionomiei acelor personalități care au statornicit în epocă direcții culturale. Convingerea savantului era că „o is-

torie literară trebuie să fixeze biografiile în mișcarea de idei a epocii, să puie în legătură cugetarea unuia cu gîndirea generală a timpului”, că „istoria literară nu se poate înțelege fără istoria culturii, ale cărei culmi le studiază cu deosebi în operele și viața scriitorilor”.

Principala facultate evocatoare — reconstituirea ca vocație — este situată în demersul panoramării de o impresionantă erudiție, de spirit critic, viziune universalistă, intuiție — înțeleasă ca forță unică de percepere interioară a ritmului dezvoltării culturale, de sesizare și stimulare imperativelor acestei dezvoltări —, de har literar, care însuflețește captarea realității.

PERMANENȚE

Manifestarea literară a lui Iorga a stîrnit, după cum se știe, reacții pe cît de contradictorii, pe atît de violente.

Ceea ce au ignorat toți aceia care i-au imputat erori ori inexactități este tocmai avîntul impetuos care îl proiecta, fără răgaz de revenire, spre noi și îndepărtate orizonturi ale cunoașterii, ca și considerarea permanentă și în consecință acțiunea subordonată comandamentelor sociale și naționale ale timpului său.

Perioada directoratului la „Sămănătorul”, spiritul democratic și luminat în care Iorga a activat neobosit pentru propășire culturală și stimularea creării de valori literare durabile, activitatea de exeget și editor eminescian, de traducător și propagator al literaturii universale, asociate propriei creații literare — opera dramaturgică, memorialistică, proza de călătorie, poezia, cugetările, critica literară —, care impun un artist stilist, stăpîn pe virtuțile limbii, întregesc imaginea preocupărilor literare cărora le-a dat ființă una din cele mai strălucite minți omenesti din toate timpurile.

Prezența literară a lui Nicolae Iorga constituie în activitatea de reconstituire istorico-literară desfășurată la Muzeul Literaturii Române un capitol fascinant de cercetare și valorificare.

Avîndu-se în vedere existența mărturiilor documentare în arhiva proprie — manuscrise (note critice, articole, cugetări, însemnări, cronici, interviuri, conferințe, piese de teatru etc.), corespondență (între alții, cu: Lucian Blaga, Dimitrie Anghel, P. Lucăsteanu, Cezar Petrescu, George Tuțoveanu, Spiru Haret, I.M. Rașcu, Constanța Marino-Moseu, Ana Conța), iconografie, documente, ipoteza literară a cărturarului este figurată în expoziția de bază prin exponate care evocă activitatea de animator cultural și editor de reviste literare, de istoric și critic literar, de memorialist, de dramaturg, poet și pelerin, recunoașterea internațională a geniului său creator (manuscrise, ediții, publicații, iconografie).

În afara acestor modalități clasice de valorificare muzeală (conservare, expunere), explorarea destinului omului și a operei este prelunțată prin alte tipuri de activități specifice.

Evocarea personalității marelui cărturar în prima dintre manifestările bine-cunoscutului ciclu de rememorări literare „Rotonda 13”, reproducerea acesteia în volumul „13 Rotonde 13”, apărut în anul 1976, constituie o primă dovadă a interesului pentru receptarea ultimelor amintiri despre prezența umană a creatorului, așa cum au înregistrat-o cei ce l-au cunoscut.

Centenarul nașterii, amplu marcat în 1971, în numărul 2 al recent înființatei reviste „Manuscriptum”, care publica inedite Iorga (între care, drama „Balazid”), inaugura seria publicării a numeroase documente revelatoare pentru diverse aspecte din fecunda-i operă culturală. Astfel, de-a lungul anilor, în revista de inedite a Muzeului Literaturii Române au apărut, cu comentariul unor reputați istorici literari și cercetători, piese de teatru („Doamna Avezeanu”, de pildă), corespondență (cu Karl Lamprecht, Eufrosina Dvoicenco, Al. Vlahuță, Iorgu Iordan), versuri, tablete, documente găsite în arhive străine, desene, pagini de pseudojurnal și de jurnal cultural, răvașe, amintiri.

Tot în ideea valorificării editoriale, în colecția de volume editate de Muzeul Literaturii Române sub emblema „Biblioteca Manuscriptum”, în anul 1974 a fost publicat scenariul documentar „Dosarul unei crime politice: Nicolae Iorga”, realizat de Mihai Stojan, scenariu care a fost prezentat și în cadrul teatrului de lectură „Manuscriptum”, teatru-atelier care restituie circuitului public lucrări dramatice rămase în arhive, fără a fi văzut vreodată luminile rampei ori ale cuvîntului tipărit.

În aceeași formulă, de curînd, iubitorii genului și ai operei marelui cărturar au putut urmări o altă lucrare din dramaturgia lui Iorga. spectacolul-lectură cu piesa „Frumoasa fără trup”.

Interesul pentru valorificarea oricărui file ce poartă însemnul inconfundabilei personalități a titanului cugetării istorice semnifică în preocupările colectivului Muzeului Literaturii Române asumarea unei onorente respnsabilități și îndatoriri.

Martha POPOVICI

PERMANENȚE

DINUȚA MARIN

„Nicolae Iorga și creația populară”

Personalitate multiplă a culturii românești, Nicolae Iorga a lăsat în urma sa o operă de dimensiuni colosale, acoperind cele mai diferite domenii ale științelor umaniste și ale artei. Dăruindu-se cu o disponibilitate fără seamăn cercetărilor migăloase de arhivă și polemicii înflăcărâte, studiilor de sinteză și articolului de ziar, cărturarul luminat și savantul patriot care a fost Nicolae Iorga a acordat creației populare un loc însemnat, deloc periferic, în monumentalul său edificiu științific. Valorificarea critică a acestei importante părți a moștenirii noastre culturale constituie o întreprindere dificilă și plină de riscuri, date fiind, pe de o parte, diseminarea opiniilor marelui istoric despre creația populară în sintezele sale de istorie sau de istorie literară, în articole de revistă, în prefețe, în cursuri și în conferințe, și pe de altă parte, indiscutabila forță de seducție a verbului său, capacitatea de a-și susține cu pasiune, convingător până la înrobirea interlocutorului, punctul de vedere.

Îi revine cercetătoarei Dinuța Marin, prețuit cadru didactic al Facultății de Filologie (Catedra de limba română) a Universității din București, meritul de a-și fi asumat sarcina prezentării, într-o sinteză de nu prea mari dimensiuni, a opiniilor despre creația folclorică ale lui Nicolae Iorga.

Autoarea pornește de la premisa, corectă în datele ei esențiale, că N. Iorga „n-a fost folclorist și (...) nu s-a slujit de tehnicile specialistului” (p. 7), ceea ce nu înseamnă că poziția istoricului în acest domeniu definitiv al spiritualității românești a fost aceea a unui diletant. Dimpotrivă, la curent cu principalele teorii și direcții din folcloristica românească și europeană a timpului său, cărturarul a formulat unele ipoteze și a susținut unele puncte de vedere validate de știința actuală a folclorului, altele fiind, însă, firesc într-un domeniu mereu în mișcare, infirmate.

Studiul Dinuței Marin despre Nicolae Iorga și creația populară se im-

pune, în primul rând, prin remarcabilul efort de sistematizare a materialului, de grupare a opiniilor despre cultura populară ale cărturarului, martir în câteva secțiuni judicioase alcătuite („Concepția lui N. Iorga despre creația literară folclorică”; „N. Iorga și procesul de creație în folclor”; „N. Iorga și istoricitatea folclorului literar”; „N. Iorga despre culegerea folclorului literar”; „Concepția lui N. Iorga despre inspirația folclorică”; „N. Iorga și unele aspecte ale artei populare”; „N. Iorga și cercetarea comparativă a creației populare”), din care nu lipsește, cum se vede, nici unul dintre aspectele majore ale problemei în discuție. Dacă, în mare, ideile lui Iorga despre folclor fuseseră conturate, retrospectiv, fie în lucrări de sinteză (v. Gh. Vrabie, *Folcloristica română*, 1968; Ov. Birlea, *Istoria folcloristicii românești*, 1974; I. Datcu — S. C. Stroiescu, *Dicționarul folcloriștilor*, I, 1979), fie în studii special consacrate acestui aspect (v. Gh. Vrabie, *N. Iorga și literatura populară*, „Viața românească”, nr. 12, 1965; Adr. Fochi, *N. Iorga și folclorul*, „Revista de etnografie și folclor”, nr. 5—6, 1966), acum este pentru prima oară când se valorifică științific tot ce a scris savantul despre creația populară de-a lungul prodigioasei sale cariere.

Mutatis-mutandis s-ar putea spune că nici Dinuța Marin nu este folclorist în adevăratul înțeles al cuvântului, ceea ce nu o împiedică să se apropie de această secțiune a operei lui Iorga în deplină cunoștință de cauză, să o trateze lucid, fără partipris-uri, dar și fără sentimentalisme, să o raporteze mereu la opiniile și teoriile curente în epocă, să-i sublinieze punctele de rezistență și să-i evidențieze erorile în raport cu stadiul actual al cercetărilor de folclor de la noi și din alte părți. Se reconstituie astfel, cu migală și pricepere, din nenumărate bucăți, din teorii încheiate și din gânduri risipite ici și colo, o imagine coerentă a concepției lui N. Iorga despre creația populară în datele ei esențiale. Studiul poate părea,

PERMANENȚE

desigur, prin trimiterile prea abundente (chiar aprecierea pozitivă sau critică a tezelor lui Iorga se face tot prin citarea opiniilor unor cercetători mai vechi sau mai noi), cam expozitiv și didactic, lipsit de expresivitatea care colorează din plin scrierile comentate. Dar e neîndoielnic că autoarea însăși și-a impus o asemenea detașare față de obiect, care să-i permită o descriere obiectivă, aproape impersonală a acestuia, ceea ce și reușește, de altfel.

Ținuta științifică a studiului este împlinită de o amplă bibliografie grupată în două secțiuni: **A. Bibliografie generală selectivă** și **B. Bibliografie N. Iorga**. Această a doua secțiune merită toate aprecierile noastre pentru că, în afara subsecțiunii B-1. **Opere de sinteză**, cuprinde sub B-2.

Articole, studii și cărți grupate tematic (**a. Etnografie**; **b. Poezie populară**; **c. Proza folclorică**; **d. Culegerea folclorului și culegători de folclor**; **e. Cărțile populare și folclorul**; **f. Recenzii, cronici, polemici**), sub B-3 un **Indice bibliografic alfabetic** și sub B-4 un **Indice bibliografic cu teme adiacente creației populare** — utile și, de acum înainte, indispensabile instrumente de lucru pentru oricine vrea să aprofundeze contribuția lui Nicolae Iorga la cunoașterea creației noastre populare.

Cartea Dineței Marin constituie încă un omagiu, pe deplin meritat, adus marelui cărturar și patriot.

Lector univ. dr.

Nicolae CONSTANTINESCU,
Universitatea București

Cîteva păreri ale lui Nicolae Iorga privind limba daco-tracică

Omul de știință N. Iorga atrăgea atenția că datele oferite de istorie trebuie preluate critic. Așa, bunăoară, se impune să fie privite cu prudență numele date tracilor de către vechii istorici greci și latini, deoarece ele aparțineau acelor triburi dintr-un mare popor care conducea la un moment dat. Dintre traci se desfășură numai pentru a domni adriși, besi, geți și daci (N. Iorga, **Chestiunea Dunării**, Vălenii de Munte, 1913, p. 14). **Ultimii, dacii, oamenii din dava, din sat, amestecați cu elemente barbare, în limba cărora vor fi trecut elemente dacice, au stăpînit de ambele părți ale Carpatilor** (N. Iorga, **Viața românească în Ardeal**, 1926, p. 10, 11) **Răscoala lor sub Antonin Piu și tulburarea regiunii de către o populație dacă cu numele de carsi, nume sub care mai apar în izvoarele romane și care amintește de cuvîntul Carpați, sînt argumente ale existenței lor pe aceste locuri** (N. Iorga, **Istoria românilor**, București, 1936, vol. I, partea a II-a, p. 180).

Vechiul substrat dacic a fost deznaționalizat de către armatele lui Traian numai pe teritoriul Daciei, care constituie ultimul punct al expansiunii romane. Presupunem că romanii din sudul Dunării au venit din nord.

Cînd Traian și-a retras legiunile din Dacia, populația romanizată nu-l putea urma, așa cum retragerea legiunilor din Britania n-a determinat și retragerea coloniștilor romani de acolo (N. Iorga, **O prefață în Drum drept**, nr. 9—12, 1914, p. 457—458).

N. Iorga era indignat de părerile care susțineau dispariția limbii dace, considerînd că filologii, prin deducțiile lor lingvistice, nu trebuie să neglijeze realitățile istorice. Discută păreri ale lui Rösler, W. Tomaschek, C. Jirecek, Schuchardt, G. Wieigand, Meyer-Lübke, H. Baric, G. Treimer, G. Sandfeld s.a. Dintre români citează pe T. Cipariu, M. Gaster, Al. Philpoides, B.P. Hașdeu, Th. Capidan, P. Papahagi, O. Densusianu, C. Diculescu, G. Mateescu, Al. Rosetti, Al. Graur etc.

După H. Baric, citează un număr de 62 de cuvinte de origine traco-ilirică, prezente și în albaneză. Este intrigat de acei filologi care, urmîndu-l pe Miklosich, „nu admit acest capitol dacic și, în genere, tracic, prin traci înșiși. Pentru ei toate aceste cuvinte vin din albaneză, cari vorbesc o limbă tracă. Pe acestia îi aduc, fără nici o dovadă istorică, din nord sau asază pe așa zisii „preromani” în strictă vecinătate balcanică a ace-

PERMANENȚE

lora" (N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. I, București, 1936, p. 143, 162) N. Iorga nu vedea în tracă și iliră două limbi indo-europene diferite, ci considera fie că limbile lor erau foarte asemănătoare, fie că ilirii au folosit un idiom trac (N. Iorga, *Români și slavi, români și unguri*, București, 1922, p. 13). Presupune că albanezii, urmași ai ilirilor, ar fi adoptat un dialect trac (N. Iorga, *Istoria românilor și a civilizației lor*, București, 1930, p. 21—22). Combate ideea că limba română a împrumutat un număr de cuvinte din limba albaneză: „Așa numitele elemente „albaneze” din limba noastră, pe care numai filologii continuă să le afirme că sînt împrumutate din albaneză, sînt de fapt vechi elemente traco-ilirice, căci nu era să împrumutăm doar noțiuni fundamentale din limbă de la albanezi...” (N. Iorga, *Români și slavi, români și unguri*, București, 1922 p. 13—14). Lingvistica contemporană a dovedit științific că elementele de vocabular comune limbii române și celei albaneze se datorează substratului (I. Coteanu, *Originea limbii române*, București, 1981; Gr. Brăncuș, *Albano-romanica, L. Metoda comparației româno-albaneze*, SCL, nr. 4, XXII, 1971, 411—416 etc.; I. I. Russu, *Etnogeneza românilor*, București, 1981). N. Iorga susține că dacă ar fi existat o viață comună cu albanezii nu s-ar explica, printre altele, păstrarea lui *k* în albaneză, devenit în română *c*. El citează pe filologul Meyer Lübke care atrăgea atenția că asupra articolului postpus românesc nu numai că nu pot fi influențe albaneze și bulgare, ci, mai mult, limba română le-a servit acestora de model. N. Iorga mai adaugă că prin traco-dacă au intrat în limba română multe elemente grecești vechi, care se disting de cele intrate prin filon latin (N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. I, partea I, București, 1936, p. 108—111; *Cîteva zile prin Spania*, București, 1927, p. 113).

Vechea populație tracă a ajuns pînă în Asia Mică, unde au fost identificate triburi de bitini sau paflagoni. Dar numele proprii de origine tracă, care au aceleași rădăcini, sînt un argument privind unitatea limbii trace (N. Iorga, *Chestiunea Dunării, Vălenii de Munte*, 1913, p. 14—15). N. Iorga citează o serie de nume de traci neromanizați din emporiul Pizos, cu

nume tracic, fundat de către Peertinax în Balcani, la anul 202: **Bessodentos, Diaskuporis, Krasalopara, Seuthes** ș.a. (N. Iorga, *Istoria românilor*, București, 1936, vol. I, partea a II-a, p. 292). Exemplele de antroponime și toponime de origine tracă abundă: **Argeș, Aedava, Burtudizum, Istros, Marița, Mucapor, Muridava, Olt, Oltenița, Otilia, Oroles, Rescupor, Tiarantos, Tisa; Boirebista, Dada, Decebal, Derzizenus, Eptapara, Eptacentus, Scoris**. Pentru toponimie citează numiri trace terminate în **-bria** (Alaibria), în **-dava** (Cumudava), în **-sara** (Badisara) etc. (N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. I, partea I, 1936, p. 91, 96; partea a II-a, p. 87, 104, 106, 222, 223; vol. II, 1936, p. 14, 16, 35, 226; *Istoria românilor și a civilizației lor*, București, 1930 p. 17).

Nomenclatura geografică cuprinde, în general, străvechi nume traco-dacice sau nume slave, „acomodate cu felul nostru de a vorbi”. Faptul că în secolul al XIV-lea regele Ludovic a folosit în armata sa pe voievozii maramureșeni, care au întemeiat și Moldova, presupune o populație veche. De altfel, în Maramureș se păstrează conștiința permanenței elementului ancestral (N. Iorga, *Maramureșul nostru, Vălenii de Munte*, 1939, p. 6, 7). Pentru cuvîntul **Maramurăș** și pentru **Mara** și **Murăș**, numele celor două riuri din nordul țării, presupune o rădăcină dacică comună. În cuvîntul **Bereg**-vede vocalizarea ungurească a cuvîntului **breg**, de origine slavă, cu sensul de trecătoare. Din Balcani, citează localitățile **Bregova** și **Cerveni-Breg**. N. Iorga adaugă că în regiunile vecine Maramureșului, ungurii „nu pot să-și revendice nici o prioritate pe baza aceasta a numelor geografice, slavii ei înșiși transmitînd nume care pot să vină la dînsii numai prin mijlocirea românilor...” (N. Iorga, op. cit., p. 6).

N. Iorga, bazîndu-se pe realitățile istorice și pe particularitățile de limbă, conchide că dacii, care făceau parte dintre traci, au stăpînit de ambele părți ale Carpaților și că, mai tîrziu, așa cum reiese și din istoria altor state, populația romanizată n-a urmat legiunile romane care s-au retras. Savantul N. Iorga a înțeles importanța corelației dintre istorie și lingvistică.

Asistent univ. dr. **Dinuța MARIN**

Între Iorga și Eminescu

Valeriu Râpeanu

DE LA N. IORGA...

la Liviu Rebreanu · Mihail Sorbul
Tudor Vianu · Perpessicius
Cezar Petrescu · Victor Ion Popa
George-Mihail Zamfirescu · I. Peltz
Tudor Teodorescu · Braniste

EPILOG
EMINESCIAN

CARTEA ROMÂNĂSCĂ

Se începe *De la N. Iorga...*, iar cu Eminescu (*Epilog...*) se încheie un sumar nu foarte generos, dar în limitele interesului istorico-literar și cultural. Lui Iorga — ca unui fel de **bătrîn al munților** — îi sînt închinată 105 pagini din cele 239 ale volumului, restul cuprinde studii despre Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Tudor Vianu, Perpessicius, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, George-Mihail Zamfirescu, I. Peltz, Tudor Teodorescu-Branîște.

Valeriu Râpeanu este cunoscut pentru atenția acordată **tradiției**. Ca autor, se implică afectiv în subiectul tratat, rareori dînd la iveală mărturisiri despre sine: aflăm că a crescut într-o familie de învățători (p. 151), că s-a simțit „încărcat din adolescență cu atîtea imagini livrestî” (p. 130). Mai în urmă, pentru critic, cutare ediție din biblioteca personală, în care atașarea lentă a volumelor poate parafraza la rigoare anii scurși, devine prilej de „melancolie” (p. 147). Între solemnitatea Cărții și tragedia clepsidrei...

Râpeanu devine și cu alte prilejuri personaj al propriului discurs critic. În analiza despre Vianu ca om de teatru intervin nuanțe și amintiri personale (p. 144—145). Cînd laudă superlativ — cum e cazul *Istoriei literaturii românești în veacul al XIX-lea* a lui Iorga — autorul se scuză că și-a „cumpănit bine” (p. 96) entuziasmul. Iată și un sarcasm: o opinie mai veche a cuiva despre Iorga este taxată — cu justete! — „inepta aserțiune” (p. 108).

Capitolul de rezistență ne pare a fi **Complexele dominante ale unei mari personalități**. Criticul pornește de la ideea unității depline a vieții și operei lui Iorga, fără divorț (p. 29). Trăsătura fundamentală a ființei sale — în contrast cu cea a lui Titu Maiorescu i se pare lui Râpeanu a fi indiferența față de propria suferință și acuta receptare a necazurilor celorlalți (p. 39). Marele istoric era torturat de „o pronunțată manie a persecuției” (p. 65), posedînd totodată o „inexplicabilă sensibilitate la flaterie” (p. 73). Un Iorga urmărit de „fantasmele imoralității” (p. 64) din viața publică a românilor este privit cu tandră comprehensiune de Râpeanu, care lansează și o ipoteză: ar fi vorba la marele om de un „complex erotic refulat” (p. 64—65).

„Memoria lui era o memorie socială, o memorie a ideilor, o memorie morală” (p. 37). Zeii, atît de puțin generoși altminteri, au dăruit acestei rare alcătuirii omenestii care a fost N. Iorga și talentul de a povesti, spre a nu fi uitate suferințele — mai mult ale epocii decît ale lui — acele dureri care amutesc cuvîntul celor mai puțin dăruiti. Între operele iorghiste menite să învingă timpul se află **O viață de om...**, completată de interesante **Memorii** în 7 volume, de **Supt trei regi** ș.a. Memorialistica lui Iorga îi apare criticului drept „o Creațiune a lui Michelangelo” (p. 5). Râpeanu avansează ideea de a încorpora acestui sector prețios și alte scrieri, de pildă „toate notele de drum” care — pînă prin 1913 — au constituit pentru Iorga „formula memorialistică primordială” (p. 8), iar faptul că pentru

PERMANENȚE

un erudit cartea făcea parte din existența cotidiană ne obligă a anexa „autobiografiei” lui Iorga tot ce a scris acesta despre volumele, revistele și ziarele citite, alcătuiindu-se prin aceasta un jurnal de lectură unic în cultura română (p. 46).

Nici omul politic Iorga nu scapă atenției lui Râpeanu. Autorul descoperă luciditate acolo unde alți comentatori diagnosticau a fi naivitate în concepția politico-socială a marelui savant (p. 85) deși nu se contestă existența candorii între opiniile lui Iorga (p. 94). După ce discută în contextul convenit unele erori din gândirea politică iorghistă cum ar fi simpatia declarată față de regimul lui Mussolini (p. 82) sau „soluțiile cel puțin naive” și „ideile livrești” ca șef de guvern (p. 47—48), autorul explică nostalgiile medievale ale lui N. Iorga ca născute din momentul când a devenit un participant la existența cotidiană a societății românești contemporane, în deplină cunoștință a mecanismelor ei de funcționare (p. 106). Paralela cu Eminescu, nepomenită de autor, se află la îndemână.

Satisfacția cu care Iorga nota zvonurile din anii războiului de întregire îi oferă criticului prilejul unei paralele cu ideile unui Marc Bloch despre „falsele știri ale războiului” (p. 34). Într-adevăr, celebra școală istorică franceză a *Analelor* a emis și această fertilă sugestie a revigorării imaginarului colectiv în contextul modern al informației manipulate, idee de care s-a apropiat și Iorga, oarecum fortuit și împotriva obișnuitei sale metode. Un protocronism salutar...

În încheierea bogatei secțiuni Iorga din sumarul volumului credem că putem așeza excelenta formulă critică: deși a **criticat** cu asprime, cărturarul și-a refuzat gestul Lucefărului, pentru că lumea nu era alta decât țara lui! (p. 95—96).

Trecem acum la celelalte contribuții ale volumului. Râpeanu citează din prestigioșii criticii, întărindu-și prin ei argumentația, uneori distanțându-se. Delimitează de exemplu pe Teodorescu-Braniște de cutare ispititoare modele livrești și pentru aceasta se sprijină pe G. Călinescu (p. 259). Contrazice somitățile spre a enunța relativa autonomie literară a nuvelor lui Rebreanu (p. 115). Idei și ob-

servații se înșiruie spre desfătarea cititorului răbdător. Râpeanu nuantează raportul național-politic-biografie-creație romanescă la Rebreanu (p. 123—125); vorbește despre rolul capital al lui Mihail Sorbul în descătușarea dramaturgiei române moderne: bătălia **Patimii roșii** ar fi comparabilă cu bătălia pentru **Năpasta** (p. 130—131); surprinde fiorul bacovian la G.M. Zamfirescu (p. 199); observă cu finețe influența benefică asupra dramaturgiei românești interbelice a unor Marcel Pagnol și Marcel Achard și matura rezistență națională la opera unui prestidigitator de geniu ca Jean Cocteau (p. 187); compară fericit viziunea lui V.I. Popa asupra civilizației țărănești cu „muzeul imaginar” al lui André Malraux. Criticul notează caducitatea literaturii (chiar scrisă de unii maestri!) influențate de ziaristică, adică măreția presei a impulsionat insuficiența transfigurării artistice (p. 261—262). „Epoca foiletonistică” — suna anatema lui Hermann Hesse... Criticul legitimează notația lui G.M. Zamfirescu despre umilința lumpenului bucureștean prin eseurile Simonei Weil, **La condition ouvrière** ș.a., romancierul având „revelația mediului ca factor hotărâtor în formarea personalității” (p. 201). Tot ca exercițiu sociologic schițează Râpeanu o explicație a succesului lui Cezar Petrescu chiar și după război (p. 152—153). Și despre sămănătorism se enunță idei oneste: curentul n-a fost atît doctrină literară, cît atitudine morală (p. 156), lui nu i se încadrează nuvelele de tinerețe ale autorului **Întunecării** (p. 155), în schimb „fantoma” curentului bîntuie la V.I. Popa (p. 174—175).

Sperînd să nu obosim lectorii cu înșiruirea meritelor, mai notăm buna observație a criticului despre Eminescu al **Epigonilor**, care nu se rupea de înaintași, ci de generația lui, cum și aceea că Lucefărul n-a mai privit idealul național ca legat de eveniment, motiv pentru care nu s-a înscris între cîntăreții Războiului de Independență (p. 282). Fiecăruia după trudă, **deci „I. Peltz este cel mai mare producător de tristețe din literatura noastră, o tristețe pur spirituală”**... (p. 228). Din Teodorescu-Braniște al anilor '30 pornește, la o adică, filiația romanului politic actual (p. 265).

PERMANENȚE

Cităm câteva mostre critice deosebite: portretul unui personaj „are ceva din inteligența copiilor lui Tonitza, din suavitatea și gravitatea lor gingașă, din melancolia lor blândă” (p. 195); o epocă literară de vîrf se încheie în 1942 „în acordurile” apoteotice ale unui marș wagnerian” (p. 266), prin **Frații Jderi** vol. III; „Prințul constituie tragicomedia individului, **Scrinul negru al castei**” (p. 271); pentru Eminescu, Mușatinii erau ce au fost pentru Wagner Nibelungii (p. 282).

Interesant ni se pare că V. Râpeanu propune să se ignore tabû-ul editării științifice în cazul lui Cezar Petrescu (întrucît după 1948 prozatorul și-a mutilat scrierile anterioare prin proprii injoncțiuni dogmatico-proletcultiste)

protestînd împotriva reproducerii prea largi a acestor „variante” în notele ediției de **Opere** (p. 154—155). În ce ne privește, sîntem de acord cu pedanteria editorului și nu credem că astfel aparatul de note ar „deruta cititorul” (p. 155). Nici din istorie nu trebuie șters nimic și nici din activitatea lui Cezar Petrescu, despre care și V. Râpeanu admite că „a trecut chiar dincolo de ceea ce i se cerea” (p. 155). T. Vianu ar trebui și el scuzaț — argumentează autorul — pentru acea parte a operei sale care „poartă pecetea unui timp prea tranșant” (p. 142) explicabilă prin „firea de necombatant” a estetului aulic.

Florin PARASCHIV

Nicolae Iorga și înnoirea istoriei

Istoria, ca o disciplină a cunoașterii trecutului, trăiește astăzi o înnoire fără precedent sub raportul metodelor, al temelor și al concepțiilor ce o animă. Nu e însă prima tentativă în care Clio se contemplă în oglindă pentru a privi cu atenție culele timpului. Istoricii de talent au rivnit mereu să înoveze domeniul, nu de dragul noutății, cît din dorința de a sluji mai bine proiecția lor asupra trecutului. Bossuet, Voltaire, Michelet sînt în acest sens doar cîteva nume, la care s-ar putea adăuga altele, oferite și de istoriografia românească prin Xenopol, Iorga sau Gh. Brătianu.

Între atîtea exemple, cazul lui Nicolae Iorga este deosebit de pilduitor. Istoricul ce a străbătut cu pasiune immense fonduri arhivistice din țară și din străinătate pentru a întregi datele privitoare la trecutul umanității și al neamului său, a reflectat și la rosturile istoriei, la metodologia cercetării, pledînd neostenit, pentru renouarea domeniului. Lecțiile sale, reunite apoi în volumul **Generalități cu privire la studiile istorice*** sînt mărturia cea mai limpede a crezului istoriografic împărtășit de savant și care își păstrează nealterată valoarea pînă astăzi, întîlnindu-se cu ideile ce figurează și în programul „noii istorii”.

Una dintre acestea se referă chiar la dimensiunea umană a domeniului.

„Oamenii, unicul obiect al istoriei...”, scria Lucien Febvre în 1941 (**Vivre l'histoire**), pledînd pentru o istorie receptivă la întrebările existenței. Istoricul român nu gîndea altfel în lecția de deschidere la Universitatea din București din 1895, cînd definea istoria drept „disciplina cea umană din toate”, avînd ca țel „oamenii, oamenii schimbători și deosebiți, cu anumite virtuți și vicii și apucături speciale, oamenii trecutului în toată întregimea lor expresivă. Științele fizico-naturale, cele matematice, ridică spiritul pe culmi de unde viața se vede fără relief, culoare și interes; istoria nu numai că ne lasă în mijlocul vieții, dar o lărgeste prin perspectiva imensă a trecutului, prin presimțirea viitorului fără de capăt. Nu există disciplină omenească prin care să ne facem mai sociabili, mai altruști, mai iubitori de om și de viață” (p. 33). Pe această idee s-a întemeiat apoi opinia savantului despre rostul istoriei în noua pedagogie a umanității, încă un motiv pentru el ca să mediteze la condiția scrisului istoric. Meditația l-a urmărit toată viața și ideile sale, risipite în numeroase comunicări, conferințe sau articole pot forma împreună încă o carte, ca aceea din 1971 a lui Paul Veyne, **Comment on écrit l'histoire**. Lecția sa inaugurală din 1898 anticipa și acest titlu. Ea se intitula **Cum se scrie istoria** și ilustra

PERMANENȚE

profesiunea de credință a istoricului în legătură cu „etapele” muncii sale: material, critică, organizare, stil. A supra fiecareia a zăbovit cu atenție, convins că primele „determină soliditatea și adevărul, celelalte frumusețea” (p. 41). Însurate, asemenea însușiri confereau operei istorice perfecțiunea capabilă să-i slujească mesajul. Se înțelege astfel de ce N. Iorga era atât de convins că „pentru a fi istoric trebuie o natură de artist” (p. 47). Cum să pătrunzi altfel în intimitatea sufletului colectiv din vremurile demult apuse? Erudiția se dovedește neputincioasă atunci când ea nu se întemeiază pe o adâncă sensibilitate în perceperea duratei. Nicolae Iorga însuși a mărturisit cu nostalgia scrutării imensei sale creații: „Aș fi vrut, din partea mea, să am mai mult talent poetic pentru a fi mai aproape de adevăr” (p. 348). Exigență cu sine? Desigur. Istoricul a făcut însă dovada talentului său inegalabil, apropiind mii și mii de cititori de universul „istoriologiei sale umane”. El recomandă astfel tocmai istoria pe care au ilustrat-o specialiștii de la *Annales*, din ale căror eforturi s-a născut „noul istoric” de astăzi. În această renovare a domeniului, cărturarul român este și el un predecesor. A fost o conștiință receptivă la nou și care a militat pentru el. Una din conferințele sale ținută la Casa Scoalelor în 1912 se intitula **Nevoia înnoirii cunoștințelor istorice în învățământul secundar**, încă un motiv ca să atragă atenția asupra înnoirilor pe care le traversa știința istorică și de care dascălii trebuiau să țină mereu seama. Una dintre aceste înnoiri privea informația, schimbătoare și tot mai bogată cu fiecare lucrare nou adăugată la cunoașterea trecutului. Cealaltă, mult mai însemnată, se referea la orizontul și spiritul istoriei în direcția acelei reconstituirii totale a vieții trecute, pentru care esențială se dovedise recuperarea istoriei culturale. „Știu că de manualele noi — scria Nicolae Iorga — care cuprind în ele această altă istorie culturală, fuș atîția profesori, dar totuși se va ajunge din ce în ce mai mult la prezentarea unitară, ca o singură viață, a lucrurilor petrecute odinioară” (p. 111). Încă o previziune care s-a adevărat prin „noul istoric” una **totală**, cum a găndit-o și a ilustrat-o Braudel.

Să amintim și comunicarea savantului despre înnoirea medievisticii, ținută la Congresul de istorie de la Londra din 1911. Cartea lui Jacques Le Goff, istoricul de la *Annales*, tradusă recent și în limba română, **Pentru un alt ev mediu**, ar putea să includă în rîndul pledoariilor ce au precedat-o și această comunicare, sugestiv intitulată: **Bazele necesare unei noi istorii a evului mediu**. Nu e vorba aici de o identitate în titlu, cît de una în spirit, fiindcă N. Iorga dezavua istoria înțeleasă ca înșirare de fapte și date, „înțepenită în «obiectivitatea» ei nefolositoare. Provoacă de către nevoile vitale ale mediului nostru, ea trebuie să aibă vioiciunea, căldura, caracterul practic, ba chiar polemic al operelor care vor să influențeze, să menție sau să prefacă” (p. 128).

Evocator al trecutului, istoricul avea astfel datoria să fie om al vremii sale, să răspundă nevoilor timpului, asigurînd mereu valoarea pedagogică a profesiei: „Orice subiect am trata (...), să-l interpretăm în sensul vremii noastre, să-i storcem ceea ce această vreme dorește pentru folosul ei. Să pornim de la societatea contemporană și să revenim la dînsa” (p. 142). Era doar una din ideile pe care Nicolae Iorga se socotea dator să le afirme încă o dată atunci cînd evoca unele **Noi direcții în istorie** în 1920.

Leția sa despre înnoirea istoriei este însă mult mai bogată în învățăminte, arătînd dorința savantului de a lumina cunoașterea trecutului, de a spori valoarea morală a actului istoriografic și de a-l pune în consens cu noile mentalități. În toate direcțiile acestea, ideile sale se constituie într-o pledoarie temeinică pentru „noul istoric”, așa cum este ea slujită de marii istorici de la *Annales*. Un motiv cu atât mai temeinic pentru ca **Generalitățile sale cu privire la studiile istorice** să rămîna o carte deschisă în cultura română. Valabilă și astăzi, justificînd rostul reeditării ei și — de ce nu? — al unei versiuni în limbile de circulație.

Ștefan LEMNY,
doctor în istorie

* Ultima ediție a acestei scrieri a apărut în 1944 prin grija lui Gh. I. Brătianu.

NICOLAE IORGA — inedit

O rază de lumină, necunoscută

Întrebați aproape pe oricine, care este cel mai înalt munte din lume și vă va răspunde, Himalaia. În lume sînt însă puțini oameni (chiar și dintre cei de la „poalele” acestui munte) care să-i înțeleagă măreția și să cunoască chinul de a-i cucerii piscurile. Ne-am obișnuit să spunem că omul cu cea mai impresionantă operă scrisă din cultura românească este Nicolae Iorga. Folosesc rar superlativetele, și-i mulțumesc rafinatului om de cultură Radu I., pentru aceasta, dar nici în cultura universală nu cunosc a fi multe asemenea „piscuri”. Am în față lucrarea „Mélanges offerts a M. Nicolas Iorga par ses amis de France et des pays de langue française”, tipărită la Paris în 25 februarie 1933, un op. de 958 p. (ce a aparținut vremelnice bibliofilului I. Miculescu-Prăjescu). Comitetul de publicare avea ca președinte de onoare pe S. Chartely, rectorul Academiei din Paris, președinte activ pe bizantinologul Ch. Diehl, iar ca vicepreședinți sau membri pe: Ch. Bémont, Ferdinand Lot, Jacques Ancel, Ferdinand Brunot, Henri Focillon, Em. de Martonne, Mario Roques etc. Lista colaboratorilor la acest volum numără 56 de personalități franceze și 4 români (dintre care V. Mihordea, istoricul, va fi și prof. la Liceul „Unirea”).

Sub numele lui Nicolae Iorga, în afara multelor funcții ce le-a avut în stat, precum: președinte al Consiliului de Miniștri, ministru al Instrucției Publice, președinte al Camerei Deputaților, rector al Universității din București, profesor de istorie universală la Universitatea din București, președinte al Comisiei Monumentelor Istorice, directorul Institutului de Studii Sud—Est Europene, director al Școlii Românești din Franța, creator

al Universității Populare de la Văleni, etc., etc., sînt menționate și studiile superioare: licențiat în litere al Universității din Iași cu „magna cum laudae”, la 17 decembrie 1889, din comisie făcînd parte și A.D. Xenopol; diplomat al Școlii de Înalte Studii din Paris, secția de istorie și filologie, în 1890; doctor în filosofie al Universității din Leipzig, la 4 iulie 1893. Era doctor honoris causa al Universităților din Cernăuți, Geneva, Lyon, Oxford, Roma, Strassbourg, Wilno (Vilnius de astăzi), Paris, Bratislava, al Facultății de Teologie Protestantă din Paris. Membru al Academiei Române și membru corespondent al academiilor: poloneză, cehă, suedeză, iugoslavă, și a altor 12 societăți și institute de cultură. Să ai etîtea obligații și să-ți fixezi ca regulă elementară de disciplină intelectuală de a răspunde imediat oricărui rînd ce ți se adresează, indiferent de expeditor, este într-adevăr magnific. Ecaterina Vaum, în nota asupra ediției primului volum de corespondență al lui Nicolae Iorga, apărut în 1984, în seria „Documente literare” a Editurii Minerva, arăta că în secția de manuscrise a Bibliotecii Academiei R.S.R. se află 431 de volume de corespondență primită de Nicolae Iorga avînd adnotată pe verso ciorna de răspuns.

În sprijinul celor ce se ocupă cu editarea uriașei opere a acestui titan al gîndirii umane, și pentru originea focșăneană a destinatarului ei, vom oferi, după cercetările noastre, o scrisoare inedită a lui Nicolae Iorga către Al. Duiliu Zamfirescu, diplomat (fiul scriitorului și diplomatului Duiliu Zamfirescu), aflat în acel moment ca ministru al României la Legația

este cultivat decît cultura lui“

Dimitrie Cantemir, voievod al Moldovei
— stampă contemporană

fost impiegat la gara locală (apoi la Panțiu). Acest bunic era de origine germană, numele de familie Gruianu fusese prefăcut din Grün. Bunica, Sofia, născută Pulbere, era, deci, singurul antecesor dintr-o familie gugeșteancă. Pînă în 1933, părinții mei au locuit în Focșani, oraș de garnizoană al Regimentului 3 Pionieri, în care tatăl meu era ofițer de administrație; în acel an ne-am mutat la București. Este una din istoriile banale ale atîtor familii românești din epoca modernă, explicată prin împrejurări socio-economice, care sîlesc oamenii să se strămute pe teritoriul țării, sau chiar dincolo de el, în căutarea unui iluzoriu mai bine.

— Mai rețineți ceva din imaginea Focșanilor de altădată ?

— Ce m-a impresionat mai tare pînă la vîrsta de șase ani : locuri (Strada Mare, Finăria, Crîngul, Grădina „publică”, poligonul de trageri); monumente (Teatrul „Pastia”, nu știu de ce îndeosebi iarna, clădirea Liceului „Unirea”); oameni (frații Nestor, Fețița Boos, sora arheologului Ion Nestor, a ziaristului Costică și a celui alt, psihologul, era bună prietenă cu mama; familia colonelului Ioan Tomescu, unchiul regizorului Mihai Berechet, rudă pe departe pe linie maternă; familii de ofițeri — Nicolau, Toia, Galin etc.). Eram însă, prea mic pentru a stabili relații durabile în peisajul urban al Focșanilor.

— Care era ambianța spirituală la Liceul „Sf. Sava” în anii în care i-ați urmat cursurile ?

— Ca în toate liceele din țară din anii 1938—1945. Ambianța spirituală a fost marcată de realități obiective — tradiția Academiei domnești a lui Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu — și evenimente de seamă, cum ar fi comemorarea Semicentenarului morții lui Mihai Eminescu în 1939, amputarea teritoriului național în 1940, lupta pentru eliberarea Transilva-

(Continuare în pag. 2385)

PERMANENȚE

Română de la Lisabona (Portugalia).
Pe fața plicului, se află ștampila ro-
tundă a poștei române, cu data 28.XI.
1935 — Gara de Nord și adresa des-

tinatarului. Pe spatele plicului se a-
flă ștampila rotundă, dar și alte ștam-
pile hexagonale ale poștei portugheze,
cu data 4.XII.1935, Lisabona Nord.

25 novembre 1935

Scumpe domnule Zamfirescu,

Cred că la Coimbra este în Muzeul de Artă de acolo — nu la
Evora — un tablou reprezentînd un împărat (indescifrabil) steagul
cu vulturul bicefal (bizantin).

Am fost acolo și l-am remarcat. Dar n-am o fotografie.

Mi-ai putea-o căpăta ?

Cu cele mai bune sentimente.

Al dtale
N. Iorga

25 novembre
1935

Scumpe domnule Zamfirescu,

Cred că la Coimbra este
în Muzeul de artă — nu
la Evora — un tablou represen-
tînd un împărat cu ste-
gul cu vulturul bicefal
bizantin. Am fost acolo și
l-am remarcat. Dar — am o
fotografie.

Mi-ai putea-o căpăta ?

Cu cele mai bune sentimente.

Al dtale

N. Iorga

PERMANENȚE

Pentru înțelegerea unor termeni, facem cunoscut că în volumul: Nicolae Iorga — „Țara latină cea mai depărtată în Europa: Portugalia — Note de drum și conferințe” — apărut în editura Casei Școalelor — 1929, București, la paginile 53—63 sînt însemnări de călătorie spre și la Coimbra, localitate portugheză despre care savantul spune:

„Și mă gîndesc că aici, în acest ultim colț vestic al latinității europe-

ne, ar fi o faptă comună latină de îndeplinit: să se creeze de toți moștenitorii Romei, mai mari și mai mici, la Coimbra, un învățămînt filologic și istorico-literar, prin care să se afirme unitatea de dezvoltare din țară în țară și din ramură în ramură a spiritului latin”, deoarece „nici o Universitate din lume n'are, într-o asemenea natură, un asemenea lăcaș”.

Ion C. ROGOJANU

DEBUT

Monotonie

Pe clopotele lucii
Curgea ploaia tăcută,
În depărtarea luncii
Frunzișul fremăta,
Și corbi veneau s-adape
Din pliscuri lungi, ulucii,
Pe care-o picătură
Ușor se prelingea.

Refugiu

Azi noapte a tunat
Și mi-a fost frică.
Și m-am ascuns
Sub raza unei stele,
Pe-un ochi mi-am pus
Un petec de lumină,
Pe altul, negrul zărilor eterne.
Iar trupul mi l-am învelit
În zori cu ceață.

Gabriela-Laura PĂTAC,
clasa a X-a A,
matematică-fizică,
Liceul Ind. Nr. 2 Mangalia,

Eminescu

Eminescu — vis de poezie,
Mireasmă a florilor de tei,
Inimă pentru iubire,
Nemuritoare stea a geniului etern.
Eminescu — dorul de iubire,
Sufletul cald și tînăr și curat,
Candoarea versului poetic,
Uimirea oricărui înamorat.

Claudia MIHALACHE,
clasa a X-a,
Liceul de Matematică-Fizică
„Nicolae Bălcescu”
din Brăila

ISTORIE LITERARĂ

Un tânăr care promitea...

Într-o zi din vara lui 1983, un băiat de nici 16 ani din Constanța, care-și petrecea vacanța la bunici într-un sat din Oltenia, se afla în gara Craiova, împreună cu verii lui. Așteptându-l pe unul din ei, s-a urcat la un moment dat pe un vagon și a ridicat mâna ca să-l cheme: gest imprudent, care l-a costat viața: atingând firul de înaltă tensiune, a fost electrocutat. Timp de o lună s-a luptat curajos și lucid cu moartea. Din nefericire, curentul care-i străbătuse trupul fusese prea puternic.

Băiatul se numește *Cătălin Băjenaru* și ar fi devenit un mare poet. Sfârșitul lui ni-l amintește, vai, pe al lui Labiș. Prin grija lui Nicolae Motoc, i-a apărut în 1986 la Editura Litera un volumaș intitulat *Chemarea Albatrosului*. L-am comentat în „România literară“, pârîndu-mi-se că autorul promitea mult. Ulterior, Vergica Băjenaru, mama lui Cătălin, mi-a trimis o scrisoare de o simplitate zguduitoare, în care povestește moartea fiului ei, precum și un număr de texte rămase de la el și necuprinse în carte. Ele sînt la fel de bune ca și acelea editate de Nicolae Motoc și mi s-a părut potrivit să le încredințez unei reviste scrise și adresîndu-se în mare parte elevilor. Dacă trăia, Cătălin ar fi avut 20 de ani și ar fi fost, în definitiv, colegul cu puțin mai mare al celor alături de care semnează acum în paginile „Revistei noastre“.

De calitatea acestor poezii, cititorii se pot convinge singuri. Eu îmi fac datoria de a semnala un nume care nu trebuie uitat: Cătălin Băjenaru, 9 noiembrie 1967 — 24 septembrie 1983.

Nicolae MANOLESCU

Focșani, 19 mai 1987

INEDIT

El aleargă după pasărea albă. Alb e și timpul poetului în jocul luminilor cu negrul. Negrul în negură e sensul războiului și abandonul copilului pe strada părăsită. Părăsit rămâne penelul, și pana și dala, când conștiința, întregită, se dorește rafinată. Rafinată-i și arma, și curățată-i mințea de sentimente nobile. Nobil rămâne timpul cu scurgerea repede. Repede curge și anul, în clepsidra timpului golit de nisip, precum golite-s cimitirele de trupurile morților în haine vopsite. Vopsit (proaspăt) e și curcubeul produs în laboratoarele de fizică, iar fizica îl respectă dar și amenință când un al treilea război feși-va.

Soarele dezgheață
Și frigul le îngheață
O lume în lumini se scaldă
Și se-nalță ; O, soare !

Scade, de pe pământ, în cer ; în urma ei
Se-nchide, apăsător, tot ochiul cerului,
Se-nchide, apăsător, și ochiul meu
Se-nchide, apăsător, lacul de gheață
Și apăsător, pe rînd, toți ochii închiși
Din spatele celui din urmă ochi.

1981, toamna

O SCRISOARE, O VIAȚĂ

(unei mame bătrîne)

Scumpă mamă,

Acum, cînd am primit scrisoarea ta, am 14 ani.

Cred că tu ai îmbătrînit. Mă întrebi ce fac? Despre bani? Ți-am scris. Ce mîncîc? Ți-am scris. Cum petrec? Ți-am scris. Ce-mi trebuie? Ți-am scris de fiecare dată. Dacă e marea aici? Ți-am scris, doar.

...Astăzi am 40 de ani. Am mai scris la poezii. A început să scrie și băiatul meu cel mare. Cred că te întrebi de curcanul pe care mi l-ai trimis. Fii fără grijă, n-a pățit nimic. Un curcan e întotdeauna un curcan. Atîta doar că s-a terminat.

...Astăzi am 60 de ani. Vezi te-am ajuns. Spuneai că n-ai să mă vezi niciodată mare. Acum e mare și fiul meu cel mic.

Mă gîndesc să venim să te vizităm cu toții o dată, acolo la tine, acasă... să mă mai mîngii o dată cu mîna ta mică și gingașă, că uite, trece vremea...

...Acum am 80 de ani... și nu știu dacă apuc să te mai văd...

Fiul tău iubitor,

Cătălin BĂJENARU

FILE DE ISTORIE

Eroi între eroi

Așa pot fi socotiți focșănenii, lt. col. (r) **Gheorghe STĂNESCU**, care, peste doi ani va atinge veacul, și plut. adjut. (r) **Iancu COJOCEA**, care are în spate 19 lustri de viață, — ambii luptători în primul măcel mondial, iar al doilea și în marea campanie de nimicire a hoardelor hitleriste.

Învățătorul Gh. Stănescu, chemat să-și apere patria, cu gradul de sublocotenent, și-a început marea epopee pe Valea Clăbucetului, la 7 noiembrie 1916. În acea zi, după recunoașterile făcute pe teren, comandantul regimentului se adresează tinărului ofițer:

— Sublocotenent Stănescu, cu plutonul dv., veți apăra, cu orice preț, trecătoarea Bran!

— Am înțeles! — răspunde el și organizează imediat lupta, având în minte cuvintele „cu orice preț”.

Începe bătălia cu inamicul, care ataca în valuri. Ambele părți înregistrează pierderi mari. A doua zi, co-

mandantul plutonului, sublt. Gh. Stănescu, este reperat de dușmani. Un glonț de mitralieră zdrobește brațul stâng al bravului ofițer.

O comisie medicală, alcătuită din cei mai mari chirurghi ai vremii, hotărăște să-i amputeze mâna, iar ca mare mutilat să fie reformat și lăsat la vatră.

După vindecarea rănii, Gh. Stănescu cere însă să fie scos la raportul Mareluj Stat Major, în fața căruia declară:

— „Deși mai am numai un singur braț, vreau să-mi fac datoria pînă la capăt!”.

Se înțelege că dorința i-a fost ascultată și respectată.

Avansat în grad, lt. Gh. Stănescu preia comanda nodului de comunicații

Col. (r) **Petre TEICA**

(Continuare în pag. 2411)

Lt. col. (r) Gh. Stănescu

Plut. (r) Iancu Cojocea

„REVISTA NOASTRĂ“ în atenția ziarului japonez „ASAHI SHIMBUN“

● Trimișii speciali în Europa ai ziarului japonez „**Asahi Shimbun**“ (cel mai bun cotidian nipon, cu un tiraj de 5 000 000 de exemplare și 8 000 de reporteri, care furnizează materiale și altor publicații și agenții de presă de pe glob), **TAKAO MATSUMURA** și **MASANORI FURUYA**, s-au oprit, la 31 mai a.c., în orașul Focșani. Ei au fost însoțiți de scriitorul **SUMIYA HARUYA**, traducătorul romanului „Ion“ de Liviu Rebreanu, în japoneză, profesor la Universitatea din București, unde predă limba patriei sale. Cu această ocazie, oaspeții s-au interesat de istoria, structura și răspîndirea „**Revistei noastre**“, precum și de rolul și locul ei în viața spirituală a țării.

De la stînga la dreapta : prof. Petrache Dima, coordonatorul revistei, Takao Matsumura și Sumiya Haruya

Foto : Radu Grozescu

SECVENȚE

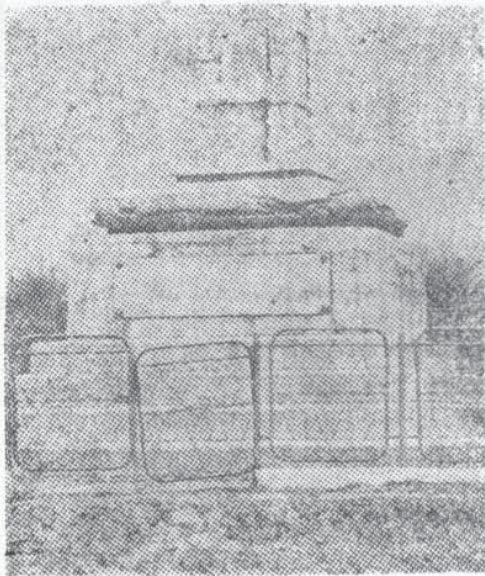
MONOGRAFIE

● La 19 mai a.c., prof. **Culiță UȘURELU** a obținut gradul I în învățămînt cu lucrarea metodică-științifică „**«REVISTA NOASTRĂ»**, (CONTRIBUȚII MONOGRAFICE)“, lucrare coordonată de lector univ. dr. **Nicolae MANOLESCU**

EXPOZIȚIE

● Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la moartea marelui comediograf român, I.L. Caragiale, la 22 mai 1987, în holul Liceului „Unirea“, s-a deschis, cu sprijinul Muzeului Literaturii Române, o expoziție documentară. Ea stă la dispoziția admiratorilor celebrului scriitor, pînă la 1 iulie a.c.

FILE DE ISTORIE

Monumentul eroilor din Vidra

Conflagrația declanșată în vara anului 1914 a demonstrat că marile victorii dobândite pe câmpul de luptă nu erau posibile fără jertfa și sacrificiile tuturor acelor pentru care înfăptuirea idealului național reprezenta principiul călăuzitor al devenirii noastre istorice. Așadar, realizarea aspirațiilor naționale a reclamat afirmarea voinței tuturor românilor, indiferent dacă purtau sau nu o armă. Țara întreagă s-a angajat, încă de la început, în efortul general reclamat de circumstanțele caracteristice acelor vremuri. Un loc aparte în cadrul acțiunilor desfășurate de România în anii participării sale la confruntările militare ale primului război mondial l-au ocupat pământurile și oamenii Vrancei.

Încă înainte de izbucnirea primului război mondial, acest ținut, care făcea parte din „linia” Focșani — Nămolosa — Galați, reprezenta, în planurile celor ce răspundeau de apărarea țării, un punct important al rezistenței românești. Mulți dintre locuitorii regiunii se angajaseră să sprijine oficialitățile militare, în cazul declanșării unui război și mai ales în eventualitatea în care România ar fi trebuit să se retragă¹. Astfel încât, atunci când cea mai mare parte a țării s-a văzut ocupată, iar fiii săi au fost obligați să suporte martiriul refuzului, plajurile udate de Putna au devenit o zonă de rezis-

„Ei și-au făcut datoria față de patrie”

de GH. I. FLORESCU

tență decisivă a armatei noastre². Contribuția vrâncenilor la înfăptuirea unei Români care să răspundă întocmai drepturilor istorice nu s-a redus la o rezistență pasivă și nici la faptul că pământurile lor au fost transformate în câmpuri de luptă. Nu va greși cu nimic Duiliu Zamfirescu atunci când va declara că „noi, putnenii, ne-am făcut datoria către patrie mai mult decât ceilalți români, pentru că fiii noștri au murit, apărând-o, iar pământurile noastre au servit de zăgaz dușmanului”, conchizând că „fiecare putnean este un orou ori un martir”³.

Așadar, nenumărați vrânceni, care s-au sacrificat pe front sau în spatele acestuia, au intrat în istorie ca eroi ai neamului. Cei mai mulți au rămas necunoscuți. Numele unora se mai păstrează înscrise, undeva, dar faptele lor au fost adeseori uitate. De la Maria Zaharia, fetița din Pădureni, care a murit ca un soldat, și până la căpitanul Stoenescu, care, prin faptele sale, va ajunge să reprezinte „gloria și onoarea Focșanilor”, mulți alți vrânceni și-au înscris numele printre eroii primului război mondial⁴. Astfel, Vasile Chilian, fiu de răzeș din Vidra, Toma Cotea, țaran din aceeași localitate, Dumitru Pantazică, din Tichiriș și Ștefanache Săcăluș, din Păulești, prin tot ceea ce au realizat, dar mai ales prin jertfa lor, s-au afirmat printre eroii acestor locuri⁵. Cei patru, alături de mulți alții, așa cum va declara generalul Artur Văitoianu, au făcut, încă înainte de intrarea României în prima conflagrație mondială, „promisiunea sfântă, că dacă se începe războiul să mă ajute și să ajute în genere oștirea ei rămânând pe teritoriul nostru, dacă s-ar întâmpla (...) să fim nevoiți să ne retragem”. Din însărcinarea statului major, viitorul prim-ministru a între-

prins cercetării în ținutul Vrancei, preconizat a fi un punct de rezistență militară românească, luând legătura cu locuitorii din satele acestei regiuni. În 1916, când încă nu se declarase mobilizarea, lucrând la organizarea așezărilor zonei cuprinse între Munții Vrancei și râul Buzău, a luat din nou legătura cu țăranii amintiiți. Holăririle lor nu fusesse cu nimic modificată. Evenimentele s-au derulat așa cum le știm, iar în urma retragerii, generalul Artur Văitoianu a ajuns unul dintre comandanții frontului de la Mărăștii. Atunci au intrat în acțiune țăranii care fuseseră aceea „promisiune sfântă”, demonstrând cum va declara el mai târziu, de la tribuna Camerei, în fața aleșilor naționali, „până unde țăranul nostru poate să împingă patriotismul”. Fără a lua în seamă primejdiile, observa Văitoianu, „oamenii aceștia s-au fișut de curvint și cu riscul vieții lor eram informat ca comandant al frontului, de tot ceea ce se întâmpla dincolo de rețelele dușmane¹⁶. Ei au fost de mare ajutor celor care, la Mărăștii, aveau să dea semnalul victorilor noastre din vara anului 1917. În primul rînd, au organizat o adevărată rețea de adăposturi, în Munții Buzăului și ai Vrancei, unde erau adunați și țănuții prizonierii români care reușiseră să evadeze din lagărele inamice și încercaseră să treacă linia frontului dușman, pentru a reentra în rîndurile armatei române. Mulți dintre locuitorii din regiune, convinși de adevărată semnificație a gestului lor, colaborau, înlesnind astfel misiunea pe care și-o asumase grupul condus de Vasile Chilian. Acest țăran, cunosător al ținuturilor vranceane, a reușit să câștige încrederea autorităților militare germane, aducând servicii prețioase armatei române. Pentru a-l trece dincolo de linia frontului inamic, pe cel ce urmau a se arunca în focul luptelor viitoare, el a ales ca punct de traversare Vidra, întrucît Valea Putnei era mai puțin păzită de inamic, oferind astfel o cale sigură celor care își așumau un asemenea risc¹⁷. Misiunea grupului Chilian nu se reducea însă numai la a-l. Prin intermediul celor ce reușeau să treacă dincolo de linia inamică erau transmise informații foarte prețioase privind trupele de ocupație, precum și schițe după hărțile germane. Toate acestea erau facilitate de faptul că Vasile Chilian și colaboratorii săi nu trezeau nici un fel de suspiciuni, iar în casa lui Du-

mitru Pantaziță era instalat un punct al comandamentului german, unde puteau fi copiate hărțile cu situația la zi a trupelor de ocupație și schițele obiectivelor pe care acestea le descoperiseră la români. Dînd dovadă de un înalt spirit patriotic, Vasile Chilian a înlesnit trecerea a sute de soldați și ofițeri peste frontul dușman, care s-au înrolat apoi în rîndul celor ce apăraseră porțile Moldovei¹⁸. Dar, la 21 mai 1917, totul a fost compromis, întrucît sentimentele germane au descoperit un grup de soldați și ofițeri care tocmai traversaseră Putna. Asupra unui soldat prins s-a găsit un bilețel scris de Vasile Chilian. Astfel înțit, acesta, împreună cu Toma Cotea, Dumitru Pantaziță, Ștefanache Săcăliu și soțiile lor au fost arestați și detinuiți Curții marțiale. Cei patru bărbați au fost închiși, apoi judecați și osîndiți la moarte, iar femeile, care asigurau hrana celor ascunși au fost condamnate la muncă silnică. Totodată, așa cum preciza declarația ce făcea publică sentința, „în legătură cu aceste cazuri criminale, un număr de persoane au fost condamnate la moarte pedepse de închisoare și muncă silnică¹⁹”. Așadar, Vasile Chilian și ceilalți, „toți fiind oameni de inimă, buni patrioți din ținutul Vrancei”, cum se arăta în memorial ce prezenta la împrejurările și faptele pentru care fuseseră arestați, nu acționau ca un grup izolat. Ei erau sprîjiniți de învățătorii, de preoții și de mulți dintre locuitorii din Vidra, Tichirș, Păulești și alte sate putnene²⁰.

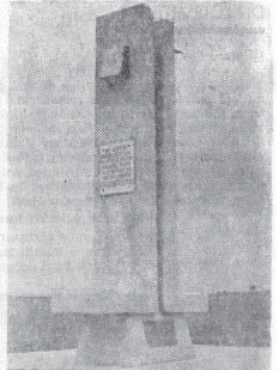
La 17 august 1917, Vasile Chilian, Dumitru Pantaziță, Toma Cotea și sergentul Vasile Gălbățeanu, prizonieri, vor fi executați și îngropați în curtea cazărnilor regimentului Putna. Toți și-au primit pedeapsa cu demnitate, iar atitudinea de mîndrie patriotică afișată de Vasile Chilian l-a impresionat pînă și pe cel din plutonul de execuție, deoarece, așa cum avea să relateze Artur Văitoianu, „dușmanul s-ar părea că a tremurat și el cînd a voit să execute pe acest om²¹”. În prezua execuției, fiind vizitat de preotul garnizoanei din Focșani, Vasile Chilian și-a manifestat dorința de a-și scrie testamentul. A doua zi, își amintește Artur Văitoianu, preotul „l-a adus o carte veche, evanghelia capelei militare din Focșani, și pe scoarțele chiar ale acestei evanghelii Chilian a scris ultimele lui cuvinte, cuvinte care se rapoartă și la țară și la familia lui”. Demn și neînfriecat, sentimente

încercate în asemenea circumstanțe omul de cel care sînt conștienți că și-au făcut datoria lăa de noam. Vasile Chilian își aștepta sentința cu stoicism, declarînd că moare pentru țară²². Referindu-se la actul de jertfă al celor patru patrioți, unul dintre fruntașii politici ai județului va declara, de la tribuna Parlamentului, că „au murit toți ca eroii...”. Într-adevăr, faptele unor asemenea bărbați sînt fapte eroice, pomenite din convingerea că în acele zile triste, cînd țara era confruntată cu furia orărbă și distrugătoare a armatelor germane, nici un sacrificiu nu era prea mare. Acești țăranii vranceeni, care nu înțelegeau să acționeze imbrăcați într-o uniformă anume, purtîndu-și cu mîndrie costumele lor populare, au devenit eroi nu intimpiatori, într-o împrejurare în care jertfa supremă ar fi fost inevitabilă. Atunci cînd au făcut ceea „promisiune sfîntă”, cînd războiul încă nu începuse, ei erau conștienți de înaltă responsabilitate pe care o incumba un asemenea angajament. Așa cum remarcau de altfel, cei care făceau cunoscuțe țării, de la înălțimea tribunei parlamentare, jertfele lor, „trebuiau săfutele încălzite de cel mai înalt patriotim, care să-și rîște viața spre a-și servi țara”. Atunci cînd desăfurarea evenimentelor reclama eroism și sacrificii tuturor, cînd deznădejdea începuse a lua loc entuziasmul de început, cei patru țăranii putneni și mulți alții, s-au oferit, cum se va recunoaște de fapt, cu total dezinteresată să servească scopul urmărit²³.

Oamenii și pămînturile vranceane au cunoscut, așadar, mai mult poate decît românii din celelalte regiuni ale țării, realitățile războiului, cu întregul lor cortegiu de silnicii, umilințe, renunțări, dar și cu speranțele într-o victorie-pe care o purtau în suflet și pe care o vedeau apropiindu-se, cu fiecare zi ce se adăuga unui anotimp al jertfelor supreme. Nu întâmplător și vînd parcă și însemnele o răspălată pentru jertfele lor, vesela primelor victorii din vara anului 1917 a fost anunțată țării de pe pămînturile vranceane. În urma ofensivelor victorioase de la Mărăștii, Vrancea devenea, așa cum o numea Mihail Sadoveanu, „cetatea de piatră a Moldovei”, despre care, unul dintre cei ce umblaseră pe toate fronturile Europei, venind aici pentru a-și impune voința prin forță, declara că „în Vrancea (...) s-a împlîntat (...) un lacru fîros și spîmîntător²⁴. În a-

cele zile ale speranțelor reînscute, Vasile Chilian aștepta cu demnitate sentința ce avea să o pronunțe cineva care, fără îndoială, afiaze vestea izbînzii românești, la care contribuiseră și patrioții vranceeni. De altfel, unele oficialități militare germane vor considera înfrîngerile suferite în vara anului 1917 ca datorate faptelor săvîrșite de cei patru țăranii vranceeni. Încercînd a-și justifica eșecul, ei susțineau că fără informațiile transmise de Vasile Chilian, nu ar fi fost posibilă ofensiva victorioasă de la Mărăștii²⁵.

Atunci cînd liniștea visată de întreg neamul a revenit pe pămînturile vranceane, oamenii acestor locuri au avut puterea de a depăși durerea grîcinului de imaginea dezolantă sub care se înfălișau satele și plaurile acît de cîntate alăturate, reluînd tonul de la capăt, așa cum au procedat întotdeauna românii în zburcîmînta lor istorie. Odată cu încheierea războiului, autorul Vieții la țară, a-mintind de toți eroii vranceeni, preciza că „județul nostru este un mare cîmîltir, în care dorm somnul de veci, eroii necunoscuți ai neamului nostru (...). Să nu uităm pe cei care și-au dat viața pentru țară²⁶. Iar acestia nu au fost uitați. La începutul anului 1919, ziarul „Focșanii” lansă o listă de subscribe, „pentru ridicarea unui monument la Vidra, în memoria bravilor vranceeni: Vasile Chilian, Ștefanache Săcăliu, Dumitru Pantaziță și Toma Cotea, impușcați de nemii din cauza serviciilor aduse de ei oastei române²⁷. Ministrul de război, apreciînd inițiativa și submerînd listei amintite, propunea, în august 1919, ca tot „ceremonialul solemn care va inaugura monumentul să se îndeplinească pe la începutul

Monumentul ridicat în memoria Eternelor Teodoroi

anului școlar viitor, în prezența tuturor autorităților civile și militare și a tuturor școlărilor; ca astfel pîndă vrednicilor vranceeni să fie cîldăzîtinelor generații și pentru vremurilor viitoare și astfel tradiționala vitejie a vranceenilor să se perpetueze și mai departe²⁸. Regele însuși s-a interesat de soarta celor patru familii, rămăse fără nici un sprîjin în acele zile de confruntare supremă, a-juțindu-le din punct de vedere material. Iar în februarie 1923, Parlamentul României noi, pentru care se jertfiseră cei patru eroii vranceeni, a adoptat un proiect de lege prin care se acorda familiilor acestora cite o pensie vingeră²⁹.

1. Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 2 februarie 1923, p. 897.
2. Mărăștii, Mărășești, Oțuz. Documente Militare, București, Ed. militară, 1977, p. 322.
3. „Curierul Putnei” (Focșani) din 5/18.V.1919, p. 1.
4. Idem din 27.XII.1918, p. 1; „Focșanii” (Focșani) din 2.V.1919, p. 2.
5. Cf. Comis. Căpușeanu și Eroii Vasile Chilian, București, 1934.
6. D.A.D., 20 februarie 1923, p. 897.
7. Mărăștii, Mărășești, Oțuz. Documente militare, p. 463; C. Căzîntăneanu, Lupta maselor populare împotriva ocupanților în anul 1916-1918, în „Anale de istorie”, nr. 2, 1967, p. 57.
8. D.A.D., 20 februarie 1923, p. 897; România în primul război mondial, București, Ed. Militară, 1979, p. 365-366.
9. Mărăștii, Mărășești, Oțuz. Documente militare, pag. 391.
10. Idem, p. 392; C. Căzîntăneanu, op. cit., p. 58.
11. D.A.D., 20 februarie 1923, p. 897.
12. Idem.
13. Idem.
14. Idem.
15. Mihail Sadoveanu, File înstăgărate, Iași, 1917, p. 104, 108.
16. D.A.D., 30 februarie 1923, p. 897.
17. „Curierul Putnei” (Focșani) din 27.XII.1918, p. 1.
18. „Focșanii” (Focșani) din 28.I.1919, p. 2.
19. Idem din 17.VIII.1919, p. 2.
20. D.A.D., 20 februarie 1923, p. 897-898.

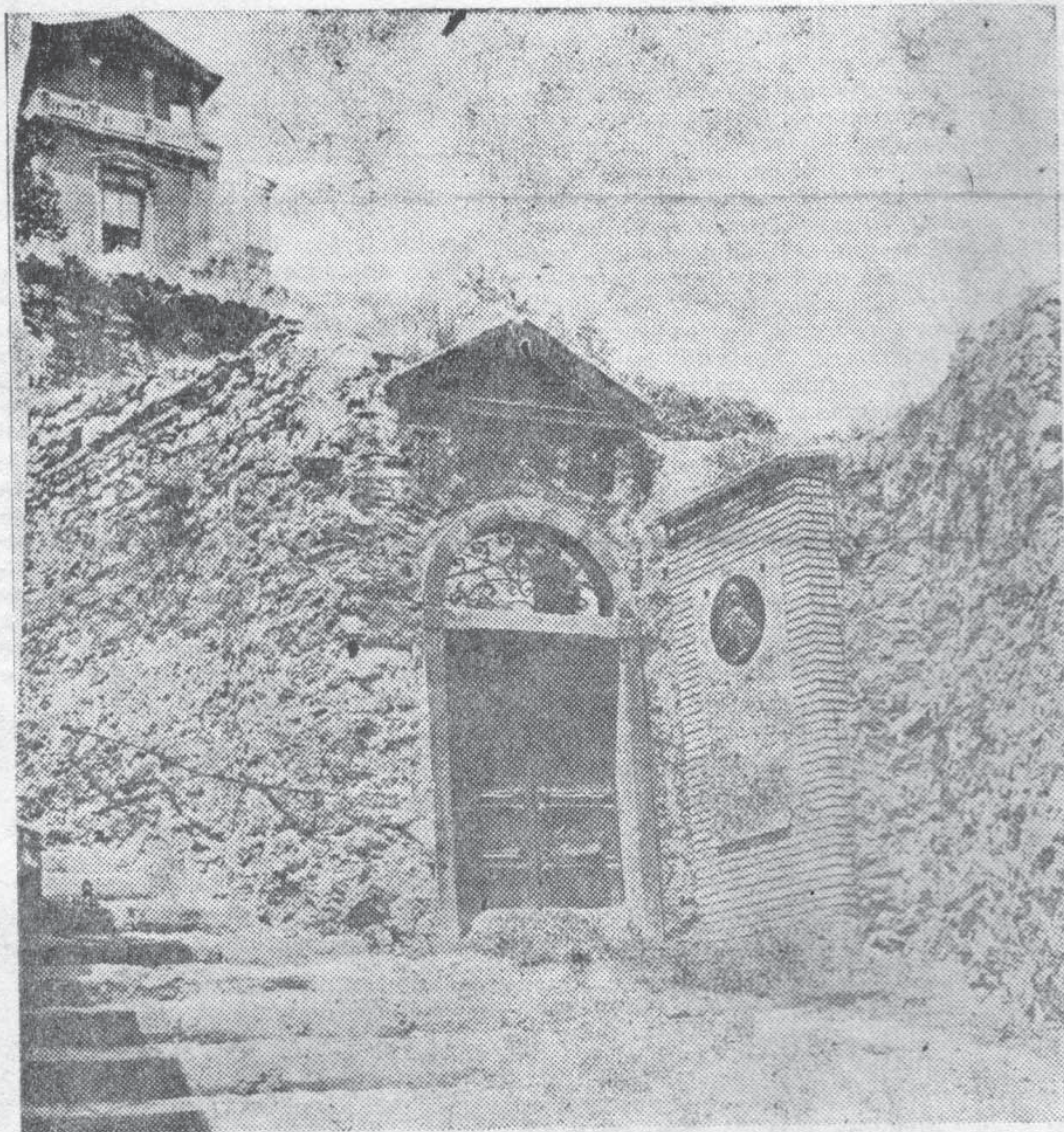
DIALOG LITERAR

(Urmare din pag. 2349)

niei, participarea la al doilea război mondial. Ambianța patriotică era stimulată de eforturile unor remarcabili profesori ca: Ghiță Gheorghe și Gh. Dinu (limba și literatura română), biologul și geograful C.S. Antonescu, istoricii Mihai Popescu și Pamfil Georgian etc. De remarcat calitatea corpului profesoral: la franceză Ioan Vicol, Șerban Cioculescu, ba chiar, suplinitor prin 1942, Eugen Ionescu; la italiană Edgar Papu ș.a. În sfârșit, ne simțeam obligați, cel puțin unii dintre noi, de elevația instituției, un „colegiu”, cea mai veche școală românească în ființă, cu un local ultramodern pe atunci, elegante uniforme pentru elevi.

— Cui îi datorați formația dumneavoastră umanistă?

— Unor profesori și unor cărturari. Profesorii sînt cei de limbă și literatură română sau străine — numiți mai sus —, care m-au învățat să **citesc**, să **înțeleg** textele, deopotrivă cei de greacă și latină (Andrei Marin la liceu,

Reședința lui Dimitrie Cantemir, Istanbul (cartierul Fanar). Intrarea și placa memorială așezată în 1973. (Reproducere din „Prezențe culturale românești”, de Virgil Căndea și Const. Simionescu)

PERMANENȚE

Dimitrie Cantemir despre Vrancea

O figură marcantă, o figură de prim ordin a culturii noastre și a celei universale, apărută în perioada nefastă de decădere economică, militară și culturală ce a cuprins Moldova la răspântia dintre secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, Dimitrie Cantemir a adus un suflu nou, un suflu umanist în atmosfera culturală a acestei părți din pământul românesc.

Prin remarcabila sa operă nu numai literară, dar și științifică, volevodul moldovean s-a situat în virful piramidei culturale europene. Este cel care a pus bazele a două specii literare: eseu și romanul.

Fiul domnitorului Constantin Cantemir, care deși „carte nu știe, ce numai iscălitura învățase de o făcè“ (Ion Neculce), dar care dorește ca fiul lui să învețe, Dimitrie îl va avea ca dascăl pe renumitul cărturar grec, Ieremia Cacavelas. Dacă Antioh nu beneficiază de această dorință, nefiind dotat pentru această activitate, Dimitrie studiază ca elev al lui Cacavelas, limbile slavonă, greacă și latină.

Apoi este nevoit să plece ca ostatec în capitala Imperiului otoman. Profitând din plin de această situație, Cantemir frecventează cursurile Academiei Patriarhiei Ortodoxe, care deși avea o orientare teologică, totuși prin renumiții profesori Alexandru Mavrocordat, Hrisant Natora ș.a., impusese o interpretare parțial raționalistă a fenomenelor.

Am reamintit acest episod din biografia principelui, deoarece va avea un important rol în formarea concepțiilor marelui cărturar, în combaterea influenței mistice exercitate asupra tînărului de grecul Ieremia Cacavelas.

Spun acestea, deoarece parcurgînd opera lui Cantemir, mă refer mai ales la lucrările istorice și în primul rînd la monografia „Descrierea Moldovei“, nu observăm influențe mistico-religioase notabile.

Perioada otomană a vieții marelui cărturar s-a concretizat în lucrările despre Poartă din care se detașează pe departe „Creșterea și descreșterea Curtii Otomane“, redactată între anii 1714—1716, aproximativ în aceeași perioadă în care a realizat și „Descrierea Moldovei“.

Datorită acestui fapt se observă în monografie unele influențe ale primei lucrări, dintre care cea mai frapantă este coincidența dintre brusca înrăutățire a situației Moldovei și începutul sfîrșitului Imperiului otoman.

Scrisă la îndemnul Academiei din Berlin, „Descrierea Moldovei“ este o lucrare monografică de o deosebită valoare, lucrare ce ne prezintă Moldova secolului al XVIII-lea sub toate aspectele: geografic, politic, economic, militar, cultural, religios. Lucrarea era menită să furnizeze unele informații despre Moldova, fără aproape necunoscută Occidentului.

Din punct de vedere structural, lucrarea cuprinde trei părți. Prima parte este destinată descrierii geografice a Moldovei. Deosebit de important este faptul că marele erudit întocmește prima hartă a Moldovei. A doua parte este dedicată organizării politice și administrative a statului cu referiri la alegerea domnului, la boieri, la armată, la aparatul legislativ, la obșteuri. În fine, cea de-a treia parte se referă la grațul moldovenilor, la religie și mănăstirile Moldovei.

Este important să subliniem caracterul obiectiv al lucrării. Chiar autorul spune: „dragostea ce avem pentru patria noastră ne îndeamnă pe de o parte să laudăm neamul din care ne-am născut și să înfățișăm pe locuitorii țării din care ne tragem, iar pe de altă parte, dragostea de adevăr ne împiedică, într-aceeași măsură, să laudăm ceea ce ar fi, după dreptate «de osîndit»“.

„Descrierea Moldovei“ este o operă străbătută de o vibrantă dragoste de țară.

În cea ce privește ținutul Vrancei sau ținutul Putnei, cum îi numește Dimitrie Cantemir în lucrare, nu întîlnim referiri speciale (cum, de altfel, nu întîlnim pentru nici un alt ținut). Dacă marele cărturar ar fi dorit să aprofundeze cercetarea fiecărui ținut în parte, ar fi dat de prea multe detalii care ar fi știrbit probabil din obiectivitatea operei.

În prima parte a lucrării (partea geografică), Cantemir localizează ținutul Putnei în Țara de Jos „spre apus, pe malul Siretului“, spunînd că își trage numele de la riul Putna.

Este pomenit și tirgușorul Focșani, tirg care, după spuselor lui Cantemir, ar fi fost de mică însemnătate, dar nu putem minimaliza importanța acestuia, deoarece tot Cantemir spune că se află așezat pe Milcov, la hotarul cu Valahia, deosebitele aflat în tirg și care cîrmuia ținutul avea probabil în grijă și hotarul.

Dar observăm că nici domnia nu acorda în aceste vremuri de restrîns, o atenție deosebită hotarului și implicit orașelului, acesta din urmă nefiind lăsat și avînd la conducere un staroste și nu un pîrcălab cum de obicei aveau orașele de graniță.

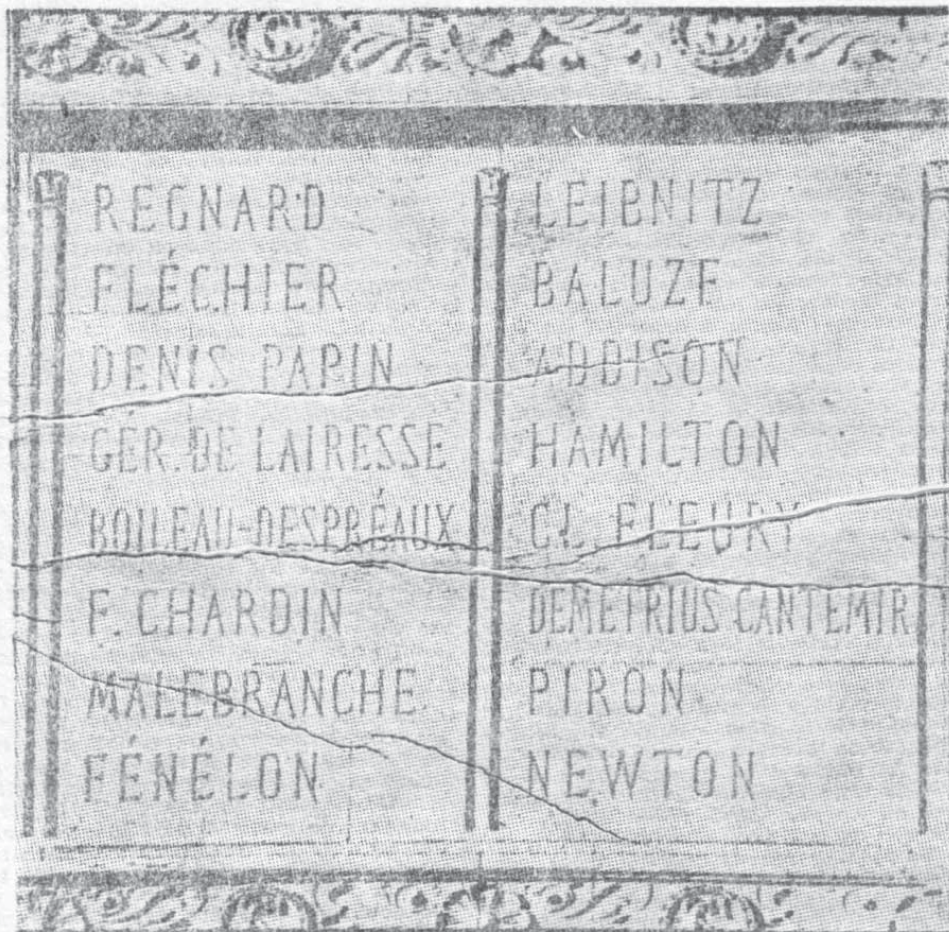

DIALOG LITERAR

— Am ucenicit prin anii 1941—1944 la o revistă școlară, aceea a Colegiului Național „Sf. Sava” din București. Recentă bibliografie a revistelor de acest fel ne convinge că dincolo de rolul lor pedagogic, de seminarizare a scrisului și publicisticii în rândurile „tinerelor talente”, asemenea publicații introduc în cultura națională incontestabile valori, își împlinesc cu succes menirea de reviste de cultură. „Revista noastră”, care apare de 75 de ani și aduce atât de bogate recolte în ultima vreme, este un exemplu în acest sens.

— **Ca să încheiem rotund dialogul nostru, ne întoarcem la orașul dumneavoastră natal. Cum vi se pare astăzi?**

— Am părăsit Focșanii acum mai bine de o jumătate de secol, dar câteva vizite făcute în ultimul deceniu m-au convins că orașul a trecut prin mari prefaceri pe planul realizărilor materiale (construcții, dezvoltare economică, urbanistică). Dar Focșanii au și tradiție spirituală care obliqă. Dacă Ion Diaconu făcuse din acest oraș un centru al școlii folcloristice Ovid Densusianu, acum cincizeci de ani, ne-am aștepta ca azi Focșanii să numere cîțiva mari folcloriști români. Dacă Focșanii au fost un simbol al Unirii Principatelor ca sediu al primelor instituții naționale unificate, am crede că această tradiție o valorifică azi serioși istorici originari din capitala Vrancei. Sint convins că ei există, dar nu se fac cunoscuți îndeajuns. Aș fi bucuros să-mi fac o imagine completă despre Focșani și valorile lui de azi. Îmi propun să vin mai des în orașul meu natal.

Numele lui Dimitrie Cantemir între oamenii iluștri ai lumii pe fațada Bibliotecii Sainte-Geneviève din Paris. (Reproducere din lucrarea „Dimitrie Cantemir”, de Virgil Cândea)

Obiectul și frontierele teoriei literare

Orice discurs rațional despre artă trebuie, între alte condiții, să a-rate cum se formează acel înțeles care nu poate fi transmis altminteri decât prin opera de artă. George Călinescu vorbea în legătură cu aceasta despre inefabil; „inefabil” sau „indicibil” înseamnă „ceea ce nu poate fi spus, exprimat”, deoarece nu există cuvinte sau alte semne cu ajutorul cărora să fie notat. Dar inefabil nu înseamnă incomunicabil. Ceea ce nu poate fi spus cu ajutorul cuvintelor nu este neapărat ceva ce nu poate fi înțeles. Pentru a ajunge la ideea a ceva inefabil trebuie ca ea să se nască mai întâi în mintea mea, s-o înțeleg, și abia apoi să constat empiric că nu pot s-o transmit direct prin intermediul cuvintelor. Altcineva poate înțelege același lucru fără a fi mai capabil decât mine să-l verbalizeze, și amândoi putem afla că fiecare a înțeles, deși nu putem construi fraze în care să închidem conținutul acestei comunicări. Un lucru netransmisibil prin cuvinte ține de o altă sferă a experienței decât competența lingvistică, tot așa cum lucrurile cu neputință de imitat prin culoare, prin formă, prin sunete sînt în afara competenței plastice sau muzicale, dar nicidecum în afara unei posibilități generale de comunicare.

Să presupunem o situație semnificativă între două persoane, să zicem tată și fiu; tatăl, făcînd o unică vizită în tot cursul vacanței, nu și-a ținut promisiunea de a-i aduce fiului în vîrstă de 8 ani un anumit obiect pe care acesta și-l dorește; este prima oară cînd își trădează cuvîntul dat, iar motivul pentru care o face nu poate fi mărturisit cu mîndrie. Felul în care se simt cei doi în cursul întîlnirii nu poate fi exprimat în cuvinte, ci constituie o experiență unică, inefabilă, dar comunicabilă tuturor celor care au avut-o vreodată. Aici avem în germene problematica fundamentală a artei, fără a avea o operă de artă, ci numai o situație așa-zis „cotidiană”. Efectul artistic apare atunci cînd, povestind faptele în fraze, reușești să comunici acele trăiri care nu au nume, cărora nu le corespund nici substantive, nici verbe și nici adverbe. Desigur, asemenea situații trebuie considerate numai sub semnul particularului și al unicului, specific artei. Experiențe de același gen ar putea avea loc și în legătură cu ideea hegeliană sau cu difracția Bragy, dar conținutul lor mult prea vag nu permite o tratare artistică.

Nu există nimic misterios în faptul că opera redă conținuturi imposibil de pus direct în cuvinte; lucrul e ușor de constatat de către oricine și ține de aspectul factual al literaturii. Versurile lui Eminescu:

„Trecut-au ani ca nouri lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară”,

au în mintea și în sufletul fiecăruia dintre noi un ecou puternic, indescriptibil, chiar dacă am putea să-l circumscriem oarecum folosind cuvinte ca „regret”, „visare” sau „melancolie”. Acest ecou constituie dovada că sîntem sensibili la „inefabilul”, la nereprezentabilul textului. „Inefabilul” nu constă nici în înțelesul propriu al textului, de vreme ce fraza „Anii trec și nu se mai întorc” nu produce același efect, nici în prozodie și nici în figurile de stil: în general el nu este foarte strîns legat de cuvinte, ci depinde de înșiruirea unor unități mai complexe.

Dar cum anume se constituie acest nereprezentabil, acest ecou mental sufletesc al operei, este o chestiune greu de lămurit. Sîntem deci în fața unui fenomen a cărui realitate este incontestabilă, dar ale cărui cauze și chiar descriere sînt supuse unei discuții deschise. Să spunem deocamdată că ecoul nereprezentabil al versurilor citate rezultă din felul (și cu aceasta nu am explicat prea mult) cum răsună ele în cultura română, din felul cum răsună Eminescu în cultura română.

Această afirmație ține oricum tot de fapte; nereprezentabilul nu-și are strălucirea lui deplină decât în cultura în care s-a născut. Răsunetul versului

„Partait, ivre d'un rêve héroïque et brutal”
(„Pleca, beat de un vis eroic și brutal”)

OPINII

PREPOZIȚII «FLEXIBILE»? ?

În aparență, întrebarea din titlu pare superfluă sau extravagantă, dacă ținem seama de clasificările tradiționale ale gramaticilor. Considerată unanim drept parte de vorbire neflexibilă, prepoziția nu este, totuși, scutită, după cum vom vedea, de câteva tentative de a-i știrbi inflexiunea. Este o „abatere” de la interpretarea tradițională a prepoziției, care are o motivare sintactică, nu este pur convențională. Ea se datorează faptului că avem în vedere o structură semantică-gramaticală bazată pe echivalențe, nu una formală. De aceea, atitudinea gramaticilor, a lingviștilor, în general, față de prepoziție este, uneori, diferită.

Nu știu câte din conceptele gramaticii au un conținut clar, bine precizat, dar sînt convins că, între toate, unele dintre cele mai nesigure și incomplete se referă la paralelismul (corespondența) dintre părțile de prepoziție și propozițiile corespunzătoare lor, la corespondența dintre elementele prepoziționale și cele conjuncționale, în ce măsură locuțiunile prepoziționale stau la baza locuțiunilor conjuncționale etc. Nu este aici locul unei treceri în revistă a tuturor teoriilor și sistemelor interpretative propuse. Cert este că nu s-a discutat pînă acum corespondența dintre determinanții verbului și cei ai numelui, în cadrul sintaxei. Am semnalat, cîndva, existența atributului de relație și a subordonatei atributive de relație (vezi **Atributul de relație**, în „Omagiu lui Alexandru Rosetti”, Buc., 1965, p. 701-704). Dar există, în limba română, și un complement de agent căruia, la nivelul frazei, îi corespunde propoziția subordonată completivă de agent, avînd ca regent un verb la diateza pasivă, un participiu pasiv, un reflexiv pasiv sau chiar un adjectiv. În acest spirit de sancțiune obiectivă, cercetarea, fără a se confunda cu intuiția exegetică, poate fi extinsă la legiferarea unui **atribut de agent** și a unei **subordonate atributive de agent**, atunci cînd elementul regent (determinatul) este un nume (un substantiv de natură verbală). Din această perspectivă, putem avea paralelismul de tipul:

1) — complementul de agent și completiva de agent:

E pregătit de (către) organizatori

E pregătit de (către) cine organizează

2) — atributul de agent și atributiva de agent:

Pregătirea de (către) organizatori

Pregătirea de (către) cine organizează.

După cum se observă, elementele conective (relationale) sînt prepozițiile: **de**, **de către**, dar pot fi și pronumele și adjectivele nehotărîte **oricine**, **oricare**, **fiecare** etc., precedate (împrumut pleonasmul, dacă avem în vedere semantemul cuvîntului **prepoziție** !) de prepozițiile de mai sus. Mai mult: pot fi invocate și pronumele relative (compuse), după unii cercetători: **de cei ce**, **de către cel ce** etc. O analiză mai atentă nu poate fi însă de acord cu o asemenea interpretare, singurul relativ compus fiind ceea ce.

În limba contemporană se observă o intensificare în ce privește folosirea acestor construcții (cu atribute sau atributive de agent), mai ales în stilul publicistic, științific etc. (de ex.: **sprîjinirea de către S.U.A. a forțelor...**, **prevenirea de către medic**, **prelucrarea datelor de către calculator**, **perfecționarea de cine s-a angajat s-o facă** etc.). De aici derivă, poate, polivalența și ambiguitatea unor interpretări sau analize. Dar numai printr-o asemenea confruntare se poate lumina statutul atributului de agent și al subordonatei atributive de agent. Am spune, chiar, că acest tip de investigații fragmentare de ordin științific influențează unele din cele mai impor-

tante categorii ale sintaxei înseși. Până acum am semnalat doar o singură categorie sintactică. Există însă și altele.

Dacă luăm în considerare raportul dintre regentul verbal și cel nominal dintre flexiunea verbală și cea nominală, ajungem cu ușurință la paralelismul complementului circumstanțial de relație cu atributul (circumstanțial) de relație, al propoziției circumstanțiale de relație cu propoziția atributivă (circumstanțială) de relație.

Și acum încă o precizare. Trebuie să atragem atenția asupra faptului că vom folosi termenii de **locuțiune prepozițională** și **locuțiune conjuncțională**, pentru toate îmbinările, mai mult sau mai puțin stabile (e vorba de element de relație), renunțând la cei de tipul: **perifrază prepozițională** sau **conjuncțională**, pentru structuri ca: **din punct de vedere, în ceea ce privește faptul că** etc., utilizați mai ales de lingvistica — să-i zic — „ieșeană“ (fără nimic peiorativ în aceasta, ba dimpotrivă!), **sintagmă, expresie, construcție, formulă** etc., adică un fel de cuvânt bun-la-toate! De asemenea, rămânem la termenul de **relație** pentru complement și propoziție, deși întâlnim, la aceiași cercetători ieșeni, denumirile: **circumstanțialul referinței (limitativ)**, **circumstanțiala de referință** (atunci, de ce nu și **circumstanțialul de referință sau referențial**?), pentru ceea ce numim noi **circumstanțial de relație** și **propoziția circumstanțială de relație**.

Să revenim, acum, la corespondențe :

- **În legătură cu această problemă**, vom discuta... (complement de relație).
- **Discuția în legătură cu această problemă...** (atribut de relație).
- **N-am discutat despre (în legătură cu ceea ce face** (circumstanțială de relație).
- **Discuția despre (în legătură cu) ceea ce face** nu mă interesează (atributivă de relație).

Dar chiar între atributul de relație și subordonata atributivă de relație există corespondență, în sensul că elemente prin care se introduce o atributivă de relație sînt atribute de relație față de regentă, dar complemente de relație față de subordonată. De exemplu :

- **Cel despre care** ți-am vorbit este prietenul meu.

Dacă admitem acest punct de vedere, putem discuta ceea ce este mai important : natura și „flexiunea“ unor elemente de relație. Între propoziție și flexiune pare a fi un paradox, cunoscînd definiția generală. Să examinăm cîteva. Locuțiunea prepozițională **în (ceea) ce privește** (traduce literal — calc — fr. en ce qui concerne) este analizată de unii cercetători astfel : (ceea) ce este subiectul lui **privește**, după care urmează un complement direct (deci : **în ce privește** discuțiile, nu **în ce privesc**, acordul nu se face cu obiectul direct. O analiză formală a anulat o locuțiune prepozițională. În vol. „Sinteze de limba română“, 1984, o obiecție posibilă : la p. 373, construcția **în ceea ce privea îmbrăcămintea** este considerată propoziție circumstanțială de relație, iar la p. 374, exemplul **în ceea ce privește conținutul...** este un complement de relație, deși avem a face, după cum se vede, cu aceeași structură. S-a revenit la ceea ce socotim și noi că e bine (locuțiunea prepozițională **în (ceea) ce privește** introduce un complement de relație).

Dar, după cum se poate observa, locuțiunea prepozițională de mai sus ne servește nouă ca argument la afirmația că există propoziții și locuțiuni prepoziționale **flexibile**, de vreme ce pivotul locuțiunii, verbul, este flexibil (**privește**, la prezent, **privea**, la imperfect ; verbul nu și-a schimbat numărul, ci timpul, dar tot flexiune se cheamă!). Nu întotdeauna asistăm la tendința spre gramaticalizare cu pierderea flexiunii.

Conf. univ. dr. Gh. POALELUNGI

(Va urma)

VĂ PREZENTĂM

Mausoleul Mărășești

Eroiceii bătălii și răsunătoarei victoriei de la Mărășești, obținută cu prețul vieții a peste 4 780 de soldați și 110 ofițeri, a urmat epopeea Mărășeștilor.

La Mărășești s-au dovedit înaltele virtuți ale ostașilor români, hotărârea lor neclintită de a se opune cu orice preț dușmanului cotropitor. La Mărășești, punctul culminant al acțiunilor militare românești din vara anului 1917, armatele germane au suferit cea mai mare înfrângere de pe frontul răsăritean.

Aici, printr-o uriașă efortare, trupele românești au înscris cu litere de aur deviza de apărare a libertății și neatrănării, rostită de generalul Eremia Grigorescu: „Pe aici nu se trece!”

Între 6 și 9 august 1917, eroica armată română a spulberat planurile inamice de străpungere a frontului între Panciu și Mărășești, de învăluire și scoatere definitivă a României din război.

Aici, pe acest pământ străbun românesc, în acest ținut al jertfei și biruinței, îmbibat cu sîngele, încălzit cu flacăra vieții celor peste 21 000 de ostași și 480 de ofițeri jertfii pe altarul Patriei, românii au arătat lumii întregi că niciodată și nicicînd nimeni nu va putea subjugă un popor dîrz și drept, un popor care de milenii își făcuse din muncă, hărnicie, omenie, libertate, neatrănare izvorul vieții și continuității sale neîntrerupte pe pămîntul de la Carpați, Dunăre și Marea cea Mare.

Pentru ca în veacul veacurilor să se păstreze vie, neștearsă amintirea zilelor de înălțător și suprem eroism din august 1917 s-a ridicat Mausoleul „Întru Slava Eroilor Neamului”, pe măsura grandiosului monument ridicat de urmași în conștiința lor nepieritoare.

Inițiativa aparține „Societății femeilor române”.

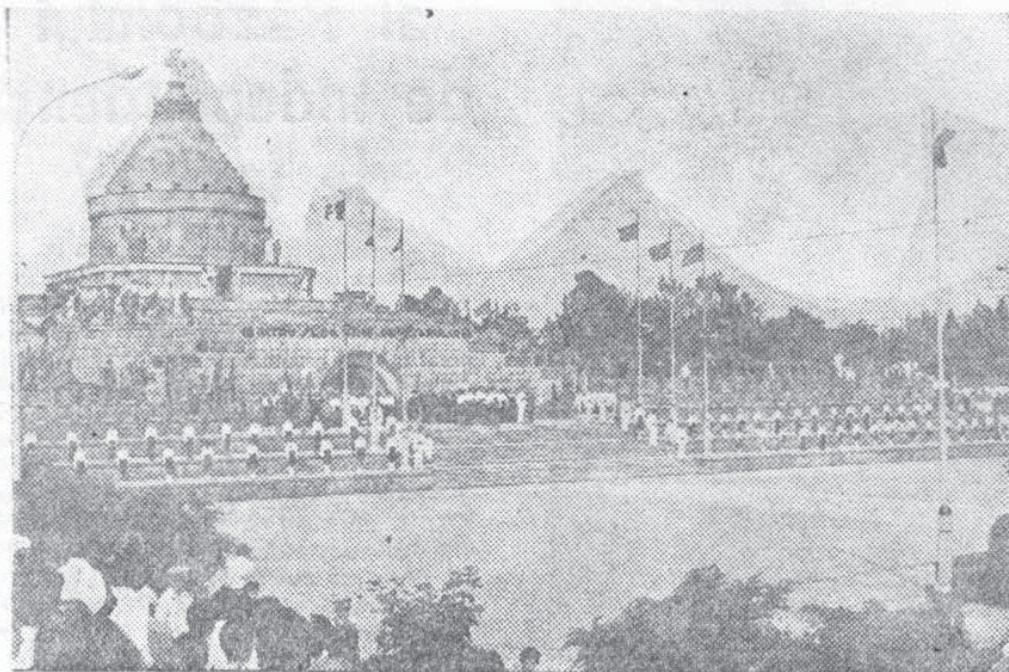
La Congresul Societății ținut la București (8 iunie 1919) s-a pus în discuție ridicarea unui mausoleu în fața gării Mărășești, „un templu al energiei și eroismului românesc”.

S-a format un comitet de acțiune, s-au realizat mai multe variante de construcție, aprobat fiind proiectul arhitecților George Cristinel și C. Poponiu.

La 6 august 1922, cu prilejul comemorării a cinci ani de la eroicele lupte desfășurate la Mărășești, delegatul societății „Mormintele eroilor” a adus vestea eternizării bătăliei „printr-un masoleu, printr-un dom și un cîmîtir unde se vor aduna toate osemintele oștenilor de pe cîmpia Mărășeștilor și un muzeu”.

Renunșîndu-se la cîmîtir, construcția mausoleului a început în anul 1924, concomitent cu exhumarea osemintelor celor căzuți pe aceste locuri și înhumarea în criptele monumentului. În cripte au fost depuse osemintele eroilor Grigore Ignat, Măriuca Zaharia — fetița de numai 12 ani a cărei vocație eroică înăscută a condus-o la marele act de curaj din 6

MĂRĂȘEȘTI - 70

august 1917 împotriva inamicului, făcând din fetița de 12 ani cel mai tânăr erou din mii de viteji ce s-au jertit pentru înălțătoarea cauză a libertății și neafirmării gleei strămoșești. În centrul monumentului, au fost depuse osemintele generalului Eremia Grigorescu — comandantul trupelor române în bătălia de la Mărașești, stins din viață la 21 iulie 1919.

Construcția mausoleului s-a deslășurată în mai multe etape, ultima în anul 1937 când s-a ridicat etajul superior, dominat de „Cupola glicii”. Cupola este înconjurată de o frescă sculptată de Ion Jalea și Cornel Medrea, înfățișând scene de luptă, în interior, Eduard Săvulescu realizând o pictură în frescă.

Construcția în formă circulară, placată cu blocuri de andezit de Deva are o înălțime de 30 de metri și diametrul de 40 de metri. Parterul adăpostește criptele cu oseminte a 6 000 de soldați și ofițeri români. Pe fațada principală sint menționate principalele localități unde s-au desfășurat luptele dintre anii 1916—1917.

Monumentul a fost inaugurat la 8 septembrie 1938, pentru ca apoi, an de an, la 6 august, să rămână locul în care generațiile de ieri și de azi și de mâine să-și aducă prinosul de recunoștință, de venerație, de prețuire a celor ce s-au jertit pentru neafirmarea Patriei.

Dumitru HUȚANU

PERMANENȚE

Cu siguranță, alta era situația în vremea lui Ștefan cel Mare sau Alexandru cel Bun, când hotarele erau apărate cu strășnicie și când fiecare așezare mai însemnată de graniță dispunea de un corp de călăreși, așa cum în vremea lui Cantemir, dispuneau Galațiul și așezările răsăritene aflate la granița cu hoardele tătarăști. Dar în perioada la care se referă cărturarul, Moldova avea un statut de semiparțial, de granițe având grijă mai ales turcii.

Este pomenit în descrierea Vrancei și Adjudul, „un tirgușor neînsemnat, care se află mai sus pe Siret“.

Cantemir nu uită să amintească în succinta descriere pe care o face ținutului, de mănăstirea Mera, cătorie a tatălui său, voievodul Constantin Cantemir, construită lângă „ruinele unei cetăți străvechi“, despre care Cantemir spune că nu se poate afla când a fost construită și de cine, dar că locul lui cu pricina locuitorii îl zic Crăcluna.

Din bogăția amănunțelor desprindem pasiunea pentru cercetare manifestată de autor: „Sufletul odihnă nu poate afla — spune el — până nu găsești adevărul“.

Aceste amănunte cărturarul nu le putea afla decât vizitând și cercetând aceste locuri, ceea ce este mai mult decât probabil, având în vedere că aici se afla și mănăstirea ridicată de tatăl său. Este imposibil, dacă lucrarea ar fi fost mai amplă, ca scriitorul să nu pomenească de minunatele prilejuri oferite ochiului de Munții Vrancei. Dar după cum observăm din întreaga operă, scriitorul caută să sublinieze unele elemente ce deosebesc Moldova, de alte țări, nedorind în nici o clipă să alunece pe calea subiectivismului.

Se știe că opera literară este un mijloc important de cunoaștere a vieții, a relațiilor sociale, a oamenilor. În acest context se înscrie și „Descrierea Moldovei“. Dacă în prima parte a monografiei, Cantemir a localizat geografic ținutul Putnei, în cea de-a doua parte aduce informații privitoare la viața și relațiile ce se stabilesc între oameni în acest ținut (relații și mod de organizare a vieții diferite de restul țării).

Astfel, după ce face o descriere a țăranilor moldoveni în general, situându-se din acest punct de vedere pe poziția marii boierimi, care considera că țăranii sînt săraci datorită „lenei și trîndăviei“, cum se exprimă chiar Cantemir, și nu din cauza exploatarei și lăcomiei moșierilor, autorul departajează trei ținuturi ale țării în care locuitorii „nu sînt de boierime, dar nu sînt supuși nici unui boier și fac la un loc un fel de republică“. De fapt, acești locuitori erau organizați în obști libere țărănești. Una din aceste „republici“ este Vrancea, „înconjurată din toate părțile de munții cei mai sălbatici“.

Această formă aparte de organizare s-a păstrat, tocmai datorită izolării acestor ținuturi de restul țării, fiind o rămășiță a vechilor organizări geto-dace.

Prin această referire la plaiurile „Mioriței“, autorul lasă un document de o inestimabilă valoare, de altfel, primul document ce oferă o imagine mai aprofundată asupra acestui petec de țară.

Cititorul află că în perioada aceea în Vrancea se găseau douăsprezece sate și două mii de case și că locuitorii se ocupau cu păstoritul, neavînd știință despre plug. Muntenii plăteau în fiecare an o dojdie și nu ascultau decât de legile lor.

Această ultimă idee va fi reluată de mulți scriitori români, va sta la baza unor romane, căci ce este „Baltagul“ dacă nu un roman al datinilor și obiceiurilor muntenilor?

Din această prezentare nu trebuie să se formeze părerea că Vrancea ar fi fost un ținut ce nu aparținea decât cu numele Moldovei. Nu trebuie să se uite că în vremuri amare Vrancea și-a sacrificat fiii pentru libertatea acestui pămînt (oare care este sentimentul, pe care îl emană legenda „Vrîncioalei“ dacă nu sentimentul iubirii de patrie?).

Referindu-se la năvaurile moldovenilor, Cantemir spune: „de băutură nu au prea multă greață, dar nici nu-i sînt plecați peste măsură“ și subliniază că locuitorii de la hotarul cu Valahia (adică din ținutul Putnei) iubesc vinul mai mult decât ceilalți. În sprijinul acestei afirmații, povestește o întâmplare mai mult sau mai puțin demnă de crezare: odată, dorind să arate care este mai rezistent la băutură un muntean și un moldovean au mers pe podul de la Focșani, „unde atîta s-au sfădit amîndoi cu paharele, pînă cînd valahul a căzut jos de prea mult vin ce băuse“. „Invingătorul“ a fost răsplătit mai apoi cu boieria.

În ciuda acestor slăbiciuni lumești, locuitorii acestor ținuturi erau deosebit de viteji, mai viteji chiar decât moldovenii din Țara de Sus.

Concluzionînd, chiar dacă Dimitrie Cantemir nu se referă în special la ținutul Vrancei, totuși, parcurgînd opera, se formează o imagine edificatoare asupra acestui capăt de țară.

Prin scrisul lui, Cantemir a adus neamului o glorie mai mare și mai durabilă decât aceea a armelor: conștiința europeană, românească. Scriînd cu predicție în latină — limbă universală de comunicare a savanților — s-a adresat tuturor oamenilor de știință din vremea lui. Membru al Academiei din Berlin, organizator al Academiei rusești, Cantemir este primul român tradus și citit în Europa (Pompiliu Constantinescu).

Corneliu ZAMFIR,
clasa a XI-a A

Monumentul Independenței din Focșani

Așezat între trei mari imperii, poporul român a trebuit să facă eforturi apreciabile pentru a-și obține independența statală și mai târziu unificarea totală. Imperiul otoman, sub a cărui dominație se afla România, cunoștea o perioadă de declin, datorită războaielor pierdute pe care le-a purtat și care au avut ca imediată urmare pierderea unor teritorii. În acest context de împrejurări, cauzat de intențiile Imperiului țarist de a duce o nouă campanie militară împotriva Imperiului otoman, conducătorii guvernului român au sesizat că s-a ivit un prilej de a obține independența țării noastre. S-a încercat obținerea pe cale pașnică a acestui lucru, prin demersuri la Poarta otomană, dar diplomații români s-au lovit de refuzul categoric al demnitarilor turci. A rămas doar alternativa intrării armatei române în război, alături de armata rusă.

Războiul de Independență a fost suportat în cea mai mare parte de țărănime care constituia majoritatea populației, sprijinită îndeaproape de tinăra clasă muncitoare în frunte cu socialiștii, de intelectuali, de forțele înaintate ale burgheziei, precum și de reprezentanții altor categorii sociale. Faptul că Războiul de Independență s-a realizat prin eforturile financiare

Caracterul național al Războiului de Independență de la 1877

interne, a impus cu stringență conștientizarea gării eforturilor guvernului cu cel al maselor populare. Acest lucru s-a realizat cu succes datorită faptului că poporul a înțeles și a știut să se ridice la înălțimea intereselor naționale. Resursele bugetare oficiale au fost substanțial sporite și de conaționali din provinciile românești aflate sub dominație străină. În timpul Războiului de Independență, statul a beneficiat de girul moral și material al tuturor românilor, care, în momentele de covârșitoare însemnătate istorică, nu au ținut cont de frontierele care îi despărțeau.

În afara rechizițiilor, cartuirilor, transporturilor și a altor obligații stabilite de stat, masele populare din România și din provinciile aflate sub dominație străină au sprijinit Războiul de Independență prin numeroase donații, ofrande de bani, alimente, îmbrăcăminte, produse medicale și altele. Valoarea donațiilor în bani se estimează la aproape 10 000 000 lei, sumă care raportată la valoarea leului la vremea respectivă constituia o contribuție impresionantă. Calcule statistice arată că dacă această sumă ar fi fost întrebuințată numai pentru întreținerea și asigurarea hranei armatei s-ar fi acoperit necesarul pe 300 de zile. Masele populare au înțeles de la început necesitatea înzestrării armatei cu echipament modern. După ce Mihail Kogălniceanu arăta că „avem brațe, dar nu avem arme”, acțiunea de colectare a banilor pentru înzestrarea cu armament modern a cunoscut o intensitate deosebită. S-au deschis în toată țara liste de subscripție și s-au înființat comitete și societăți care aveau rolul de a înregistra ofrandele aduse de cetățeni. Fiecare județ era solicitat să contribuie la strângerea sumei

INDEPENDENȚA - 110

necesară cumpărării a 2000 de puști Peabody. Ziarul „Românul” arăta că cetățenii Buzăului au fost primii care au strâns suma necesară, exemplu urmat la scurt timp de alte județe. Comitetele din Ploiești, Brăila, Botoșani, Iași, Cahul, Ismail au colectat sume impresionante care au folosit și la cumpărarea armelor.

Pentru cumpărarea de arme au mai contribuit funcționarii din cadrul „Topografie laboratorilor români”, personalul unor șantiere de construcții din Vilcea și al circumscripției a III-a a C.F.R., epitropia bisericii Slobozia. Suma necesară cumpărării de arme s-a ridicat astfel la cifra de 1 200 000 lei cu care se puteau plăti 35 000 de puști. Cu ajutorul contribuțiilor maselor populare, s-au acoperit și alte nevoi ale armatei. Astfel, circa 40 de societăți și comitete dintre care cele mai active au fost „Crucea Roșie”, „Independența”, „Providența” și cele din Leova, județul Cahul, Tecuci, Focșani, Buzău, Iași au contribuit la diminuarea și acoperirea unor nevoi ale armatei.

Presa vremii a susținut cu patriotism și înflăcărare cauza pentru care lupta armata română. Numeroase gazete de prestigiu cum ar fi „Gazeta Transilvaniei”, „Dorobanțul”, „Monitorul oastei”, „Astra”, „Familia”, „Gura satului” (Araç) îndeplineau și oficiul de a primi și expedia contribuții de la donatori.

Ziarele „Gazeta Transilvaniei”, „Telegraful român” (Sibiu), „Familia” (Oradea) informau pe conaționalii de dincolo de Carpați de acțiunile armatei române și își exprimau adevărată față de necesitatea acestei lupte. Ziarul vienez „Der Osten” insera o declarație de solidaritate a românilor din Imperiul habsburgic semnată de 300 de persoane, afirmând totodată că „milioanele de români din Transilvania, Bucovina și Banat urmăresc cu simțăminte de frăție această luptă glorioasă a fraților lor”. Entuziasmul românilor din provinciile aflate sub dominație străină l-a făcut pe comitele de Turda — Arieș, Kemény György, să raporteze ministrului de interne, Tisza Kólmán, că „românii din Transilvania, după proclamarea independenței României, jubilează sperînd și crezînd că, în viitorul apropiat, Regatul României va fi întemeiat, iar unificarea Transilvaniei cu Regatul Român este numai o chestiune de

timp”. Reacțiunea autorităților maghiare nu a reușit să împiedice total contribuțiile românilor transilvăneni. Astfel, cunoscutul oier-cărturar Badea Cârțan din Cîrțișoara a donat armatei române întreaga sa turmă de 1200 de oi, iar cetățenii sibieni și brașoveni au continuat strîngerea fondurilor ce erau destinate armatei române.

Printre combatanți s-au numărat și transilvăneni, mulți dintre ei urmînd îndemnul apărut în „Gazeta Transilvaniei” sub titlul „La arme!”, adresat în special ofițerilor din armata habsburgică. Printre voluntari s-au numărat și numeroși studenți de la Universitatea din Cernăuți, bănățeni, care ajunși pe front s-au distins prin vitejia și eroismul lor. Și în cazul voluntarilor, autoritățile maghiare s-au dovedit ostile, cerînd guvernului român extrădarea celor care au trecut granița prin ministrul de externe, Andráșy Gylá. M. Kogălniceanu a respins cu fermitate această cerere, neuitînd să-i amintească lui Andráșy că în anii 1859—1860 statul român acordase sprijin patrioților maghiari refugiați.

Independența României, asemenea altor istorice înfăptuiri, nu a fost un dar al marilor puteri, ci a fost cîștigată cu mari sacrificii. Presa internațională, prin corespondenții săi trimiși pe front a constatat rolul hotărîtor jucat de armata română în război. Totuși, marile puteri nu au recunoscut inițial independența României, opunîndu-se mai mult decît Poarta otomană realizării acestui deziderat, tratatele de pace care au urmat avînd un caracter imperialist. De aceea a fost necesar un „război diplomatic” cu „bătălii” date la Kazanlık, Adrianopol, San Ștefano și Berlin. În final, la San Ștefano, din cele 6 articole care priveau în mod direct România, articolul 5 prezenta fără echivoc independența României. Din păcate, articolele 8 și 19 știrbeau interesele țării, deoarece prevedeau ruperea celor trei județe, Cahul, Ismail și Bolgrad din trupul țării pe care urma să le anexeze Rusia, articole rezultate dintr-o interpretare voit greșită a unor realități istorice. Independența României a fost din nou recunoscută la Congresul de la Berlin. De asemenea, străvechiul pămînt românesc al Dobrogei revenea la patria mamă.

Lucian NICOGLU,
clasa a XI-a A

I. CREANGĂ - 150

Amintirea lui Creangă la 150 de ani de la naștere actualizează mai intens opera sa, zidită pe infinita putere a cuvintului de a „localiza și data” eroii și întâmplările, cum spunea Tudor Vianu, operă de un pitoresc și inedit unanim apreciat; partea de merit artistic a limbajului incomparabil în structura întregii opere este decisivă. Nici un scriitor român n-a ilustrat mai bine și mai amplu resursele de expresivitate a graiului popular, a fondului istoric original al limbii naționale, și n-a făcut din cuvinte, locuțiuni, expresii, zicători, fixate de-a lungul istoriei în vorbirea obștească a românilor, componente majore ale textului literar, cristalizând cu fidelitate stări de suflet, mentalități, atitudini, gesturi și fapte, caractere și conflicte, atât la nivelul experiențelor omenești concrete cât și din perspectiva unei mitologii abisale. Sinteza unică de **spiritualitate și de expresie a operei lui Creangă** a exprimat-o bine Ibrăileanu încă în 1910 când scria în „Viața românească” aceste rânduri memorabile: „Opera lui Creangă este epopeea poporului român. Creangă este Homer al nostru (...). Creangă este un reprezentant perfect al sufletului românesc între popoare; al su-

O artă unică prin limbaj

fletului moldovenesc între români; al sufletului țărănesc între moldoveni; al sufletului omului de munte între țărani moldoveni”. (V.R. nr. 6/1910, p. 332).

Ceea ce ne-a dat deci scriitorul este cu totul reprezentativ și **unic prin tematică și artă a creației sale literare**. Această artă implică, mai mult decât la orice alt scriitor român, bogăția, formele, valorile, cu un cuvânt puterile limbii, **substanța ei istorico-populară, vigoarea și autenticitatea graiului obștesc**. La nici un scriitor român n-au intrat în construcția stilistică a creației atâtea arhaisme, regionalisme, locuțiuni și expresii populare, ba chiar fonetisme regionale și tipare gramaticale arhaice, ca la Creangă, o adevărată **arhivă a expresivității graiului țărănesc**, căruia însă povestitorul i-a dat o strălucire nouă, pecetea talentului său puternic, ca artist al limbii naționale.

Arta valorificării tezaurului limbii noastre a pus-o bine în lumină Sadoveanu care-l ținea pe Creangă drept mare maestru literar, apărîndu-l de cei care-l considerau doar un folclorist, un culegător de basme și povești, ca Ispirescu: „Creangă nu e un biet scriitor popular cum au spus alții, ci cea mai măiastră și artistică manifestare a poporului în literatura cultă”. (Evocări, 1954, p. 16). Faptul acesta e dovedit de stilizările lui Creangă pe textul manuscriselor și pe acela, mai ales, al edițiilor pe care le pregătea; grija de a da la tipar o formă realizată exigent, expresivă, clară și sugestivă, cât mai pregnantă prin limbajul nuanțat, de un pitoresc inimitabil. Grija lui pentru estetica limbajului, pentru puterea de caracterizare a cuvintelor și expresiilor, atestă **o conștiință artistică superioară**, o rîvnă admirabilă în cultivarea limbii, un nivel original, de mare calitate, a stilului artistic. Recent am analizat variantele expresiei în elaborarea operei lui Creangă, așa cum le-a consemnat Călinescu în ediția sa de **Opere** a marelui prozator, tipărită în 1954, instructivă prin material ilustra-

ANIVERSĂRI

tiv și prin poziția critică a editorului, temeinic cunoscător al lui Creangă, față de ediția ultimă, pregătită chiar de Creangă, apărută însă postum la Iași în 1890—1892, pe care Călinescu o găsea încărcată cu intervenții păgubitoare ale prozatorului, „dintr-un exces de precizie și de culoare”. Dar tocmai aceasta-i dovada naturii artistice a scriitorului însetat de perfecțiune și de originalitate. Prin ultimele retușuri ce le aducea paginilor sale, Creangă a căutat soluții stilistice mai eficace pentru a asigura mai mult succesul literar al prozei sale. În două direcții apar modificări, retușuri, îndreptări în ultima ediție văzută de el: **reducerea aspectelor regionale în fonetică și lexic și amplificarea detaliilor de ordin afectiv-stilistic**, urmînd parcă pilda lui Eminescu, ambii căutînd formele literare, încadrarea în curentul modernizării și unificării normelor limbii scrise. Există în **Punguța cu doi bani** pe o singură pagină astfel de adaosuri (puse în paranteze de Călinescu, dar date ca un text voit așa de Creangă, în ediția de la Iași): „umflă cucoșul (**de-o aripă**); și-l zvîrle în haznaua cu bani (**căci boierul acela de mult bănărit ce avea nu-i mai știa numărul!...**); înghite (**cu lăcomie toți**) banii; iesă și de acolo (**el știe cum și pe unde**); paserile (**văzînd voinia cucoșului**) boierul (**cuprins de mirare**) etc. Creangă rescrie formele regionale răsărit, **cuptoriu**, **s-a mierat**, **să puie**, modernizîndu-le, în acord cu norma literară comună: **rîsipit**, **cuptor**, **s-a mirat**, **să pună** etc. Astfel, conștiința de scriitor a lui Creangă s-a afirmat solidară cu cele mai inspirate și mai eficace principii de cultivare a limbii, cum le-au găndit și formulat Maiorescu, Eminescu, Slavici, Caragiale. Ei, cei dintii, i-au prețuit talentul și zelul de scriitor și l-au consacrat ca pe un confrate făcîndu-i loc printre fruntașii Junimii.

Prin limbajul pitoresc, bogat, de substanță arhaic-populară, sintetizînd resursele imense ale tezaurului național de expresivitate, Creangă a făcut să strălucească, într-o perfecție adaptare a formei la fondul de idei, tradiții, mitologii, deprinderi concentrate în proza lui, realizînd acest paradox frapant, poate cel mai frapant în literatura noastră: a fi cu totul **nou**, original, incomparabil, cu

mijloacele cele mai vechi și mai comune ale graiului obștesc, pus în valoare de un mare talent și innobilat de o mare și inspirată rîvnă creatoare. Iată un singur citat edificator, pentru că această operă unică e cunoscută de toată lumea și nu are nevoie de vorbe pentru a-i recomanda valoarea de conținut și expresie: „Dar vremea trecea cu amăgele, și eu creșteam pe nesimțite, și tot alte gînduri îmi zburau prin cap, și alte plăceri mi se deșteptau în suflet, și, în loc de înțelepciune, mă făceam tot mai neastîmpărat, și dorul meu era acum nemărginit; căci **sprințar și înșelător este gîndul omului pe ale căruia aripi te poartă dorul neconținut și nu te lasă în pace, pînă ce nu intri în mormînt!**” (Amintiri, II).

În frumoasa monografie, lăudată de Sadoveanu: **Viața și opera lui Ion Creangă** a lui J. Boutière, erudit profesor francez, din 1930 (tradusă și tipărită la noi sub îngrijirea atentă a prof. C. Ciopraga, Iași, 1976) putem citi o concluzie definitorie, pe care se cuvine s-o reținem acum: „În esență, fiu al poporului moldovean, Creangă a consacrat cea mai mare parte a operei sale acestui popor căruia îi reproduce viața, tradițiile, superstițiile, ficțiunile, limba și spiritul. **Poveștile și Amintirile** sînt două modele aproape perfecte ale literaturii naționale, insistent cerută în jurul anului 1840 de tinerii scriitori...” (p. 258)! Prin originalitatea limbajului artistic, cu acea substanță populară rafinată și de mare forță de sugestie, Creangă a ridicat un monument aere **perennius** literaturii și limbii naționale, reprezentativ și solid încheșat în cîmpul culturii neolatine, sursă documentară de prim ordin pentru **definirea originalității romanității acestei limbi**.

Creangă ne-a dat prin opera sa o **artă unică prin limbaj**, pentru că, sintetizînd cu putere și inspirație resursele graiului popular, viu și colorat, i-a sporit valențele printr-un imens talent de povestitor, cînd viață, dramatism și plasticitate cuvîntului și expresiilor populare de o mare forță sugestivă. La fiecare pas, limbajul său e marcat printr-un specific arhaic-popular în fonetică, în lexic, în gramatică și în stil. — toate compartimentele limbii operei sale fiind ilustrate expresiv prin particularități

I. CREANGĂ - 150

specifice romanității noastre, toate convergînd spre potențarea reliefului mesajului incomparabil. Prietenia dintre Creangă și Eminescu avea drept temei consensul talentului, aspirațiilor și al artei lor, valorificînd surse comune și înobilînd creația cu puterea geniului, fiecare în direcția sa, ridicînd pe treapta cea mai înaltă limbajul expresiv, arta stilului, ca etalon al valorilor celor mai înalte ale tezaurului limbii naționale.

Să încheiem cu un cuvînt al celui mare povestitor care i-a prețuit cel mai mult pe Creangă și Eminescu, și care a dus mai departe testamentul nobil al înobilării și cultivării limbii noastre literare, marele Sadoveanu, care scria despre Creangă: "...a dat

viață ascuțită poveștilor lui, situîndu-le în timp și spațiu, creînd tipuri care se mișcă și vorbesc fiecare după caracterul lui. Pentru asta întrebuintează nu numai mijloace simple și elegante de exprimare, ci un depozit secular al neamului, zicători de o mare bogăție și o intensă frumusețe poetică. În plus, asupra întregului stăpînește un duh de voie bună care sporește plăcerea cetitorului".

La 150 de ani de la naștere, Creangă este mai viu, mai atrăgător și mai prețuit la toate nivelele culturii naționale. E privilegiul artei și al talentului creator de a nu îmbătrîni nici odată.

Prof. univ. dr. Gh. BULGĂR

Umorul și sursele lui

Citînd „Amintirile” și „Poveștile” lui Creangă, fiecare dintre noi descoperă noutăți și rezonanțe în legătură cu propriul său suflet. Acesta este, de altfel, privilegiul artei adevărate.

Creangă ne oferă o lume fascinantă, captivantă, în care oamenii sînt schimbători ca viața și naturali ca rădăcinile ei, de care par că nu se pot desprinde. „Amintirile” sînt o epopee a satului și o atitudine a sensibilității, o acceptare a vieții, în ecourile ei profund umane, cu filozofia ei resemnată.

Noi toți, tinerii, ne întrebăm de ce opera lui Creangă place atât de mult și este deosebit de atrăgătoare? Nu este simplu să răspunzi. Totuși, ne dăm ușor seama că opera genială pe care ne-a lăsat-o Creangă — operă ce se adresează în special cititorilor tineri și foarte tineri — este unanim apreciată de aceștia, dar nu pentru simplul fapt că le este dedicată, ci datorită unor cauze care, amintite în rîndurile de mai jos, ar putea face o foarte sumară caracterizare a operei marelui nostru povestitor; dar cum nu acesta este scopul articolului de față, noi vom răspunde totuși la întrebarea pe care ne-am pus-o, urmînd apoi să insistăm asupra umorului.

Deci, răspunsul nostru este următorul: nouă ne plac „Amintirile” și „Poveștile” lui Creangă, pentru motivul special că ele ne-au făcut cunoștință cu viața, cu acest fenomen or-

ganic, în care bucuria și durerea, binele și răul, inteligența și prostia, lumina și umbra sînt în permanentă interacțiune, conexiune. Creangă este pentru noi bunicul din zilele de vacanță, cu inepuizabilul său sac de povești, proverbe și povețe, ce au darul de a ne încînta și de a ne fura imaginația. Credem că ceea ce ne-a captivat a fost faptul că a reușit să surprindă psihologia copilului, aceeași în orice colț al lumii și în oricare spațiu temporal. Fantezia, curiozitatea, instinctul libertății, sentimentul nostalgic pentru meleagurile natale și părinți sînt tot atîtea caractere permanente ale sufletului de copil.

La vîrsta aceasta a copilăriei, a adolescenței, privim dintr-un unghi din care totul ni se pare un joc minunat și avem impresia permanentă că cei mari, prin felul lor de a privi viața, nu au trecut niciodată prin această vîrstă. Descoperim deodată că nu este așa, descoperim pe cineva care poate deveni copil, prin amintiri, bineînțeles, și la o vîrstă a deplinei maturități, acceptînd meandrele vieții vesel și optimist, făcînd chiar „haz de necaz”.

Omul este o ființă cu un comportament și un caracter ce pot fi schimbate, nu una damnată prin condiția ei, și, privind din acest punct de vedere, din întreaga operă a lui Creangă se degajă un optimism lucid, iubire de oameni, bunăvoință, înțelegere care implică o undă de simpatie.

ANIVERSĂRI

Participarea prin simpatie lucidă la aventurile condiției umane este trăsătura dominantă a umorului, punct de atracție pentru cititorii operei lui Creangă. Prin umor, se realizează ideea de satiră și de ironie. Râsul lui Creangă este corosiv sau îngăduitor; umorul este generat de caractere, de situație, de limbaj, fiind pus în valoare de caracterul oral al limbii povestitorului; acesta realizează jocuri de cuvinte ce comunică un fel de zburdălnicie a dicționarului însuși, cuprins pe neașteptate de voia bună a autorului. Hazul se conjugă cu ironia și din acest punct de vedere nici un episod nu este narat în chip gratuit. Altfel sînt ținute în scenă, personajele se definesc sub aspectul caracterologic. Ele sînt deosebit de grotesci în „Povestea lui Harap-Alb”. Prin intermediul acestuia, de exemplu, povestitorul prezintă pe Setilă, „fiul Secetei, născut în zodia rățelor și împodobit cu darul suptului”, inzeestrindu-l în același timp cu un „grozav burdăhan și nesățios gîtlej”; sau Ochilă, care este „frate cu Orbilă, văr primare cu Chiorilă, nepot de soră lui Pîndilă, din sat de la Chitilă...”.

În „Amintiri”, cînd moș Chiorpec vedea pe Nică revenind după ce îl „răbuisse... pe la bot... cu feșteliocul muiat în „dohot”, îi zicea: „He, he! bine ai venit, nepurcele”; despre „popa Buligă, ce-i ziceau și Ciucălău se vorbește cu pietate, pînă ce pomnirea se termină cu un: „Dumnezeu să-l iepure”.

Ca fiind indiscutabil legat de umor, trebuie să amintim și despre folosirea de către autor a unor fraze întregi care, cu aerul unei desfășurări normale se întorc într-un sens neașteptat de cititor. De exemplu: „mi-am ținut cuvîntul de joi pînă mai de-apoi”; „și

cînd era de făcut ceva treabă, o cam răream de-acasă”.

O altă sursă a risului este chier prezența autorului în desfășurarea narațiunii, jucînd propriul său rol sau pe acela al personajelor pe care le comentează și le reprezintă.

Creangă a văzut lucrurile din partea lor comică, le-a privit sub unghiul ridicolului și a lăsat conștient să se oglindească propriul său temperament în operă.

Pentru a stîrni risul, Creangă se folosește de unele mijloace cum ar fi: îngrămădiri de amănunte fără capăt, folosirea unor vorbe nepotrivite cu adevăratul lor sens etc. Toate acestea sînt utilizate de Creangă cu o ironie admirabilă. În dosul situațiilor, al personajelor, scriitorul pune vorbe înțelepte care conțin ironie, batjocură și satiră la adresa a tot ceea ce este rău și privește în același timp caracterul omului.

Umorel lui Creangă, prin atitudine și limbă, este de origine populară. Scriitorul rîde de prostie, de lenie, de îngîmfare, de slăbiciunile firii omenești. Tonul lui diferă de la o situație la alta, de la un personaj la altul.

Ironia persistă și în confruntarea dintre real și fantastic, de exemplu în prezentarea diavolului, a lui Dumnezeu, a lui Dănilă Prepeleac.

Opera lui Creangă este o imensă scenă pe care se mișcă personajele și autorul însuși, comentînd mișcarea, faptele, personajele, stînd de vorbă cu cititorul.

Ramona PAVEL,
clasa a XII-a,
Liceul „Mihai Eminescu” din Buzău,
Gabriel BIRTEA,
clasa a XI-a,
Liceul „Unirea”

EPIGRAME

UNUI CHEFLIU

După ce-a-n trecut măsura
Tot trăgînd cu băutura
Drumul străjuit de tei
Are acuma... trei alei!

UNUI „CREATOR”

Treaba încă-ți merge strună
lei de-a gata poanta bună...

Ici pe colo prelucrată
O mai vezi și publicată

PANICA ÎNTRE CEI
„CU MUSCA PE CĂCIULA”

Zvonuri de pe la birou
C-ar veni revizor nou
- Vai, cel vechi a fost un „om”,
Fraților, sîntem în pom!

Spiridon ȘTEFĂNESCU

CREANGĂ VĂZUT DE ELEVI

Psihologia copilului

Nemuritoarea operă lăsată de Creangă posterității se confundă cu lumea minunată a poveștilor și a copilăriei.

Oare ce copil nu știe „Capra cu trei iezi”, „Pungața cu doi bani”, oare ce copil nu a reținut de zeci de ori întâmplările lui Nică, însoțindu-l cu imaginația la scăldat sau la furtat cireșe?

Opera lui Creangă, și spunând aceasta mă gândesc mai ales la „Amintiri din copilărie”, redă într-un spațiu destul de restrâns psihologia copilului născut și crescut la țară, dragostea ce o nutrește el față de locurile copilăriei, devotamentul manifestat față de vatra satului. Observăm aceasta din zbuluciumul pe care îl trăiește Nică, atunci când pleacă din sat la școala de la Socola.

Umorul însă nu-l părăsește nici în aceste clipe dureroase: „Mort-copt, trebuie să fac cheful mamei, să plec fără voință și să las ce-mi era drag”.

Umorul la Creangă, așa cum spunea Eugen Todoran, se detașează de al celorlalți scriitori, „este un umor țărănesc, păstrind în el urmele originii lui folclorice”. Caracteristica umoristică este dată în operă de numeroasele zicături, proverbe, rostiri și nu în ultimul rând de regionalisme și de expresii ale limbii vorbite.

Toate povestirile lui Creangă, amintirile sînt brazdate de expresii în genul: „Logofete, brînză-n cui / Lapte acru-n călimări, / Chiu și vai prin buzunări!”, „Decît codaș în oraș, mai bine în satul tău fruntaș”, „Pielea rea și răpănoasă ori o bate, ori o lasă”.

Reîntorcîndu-ne la psihologia copilului crescut la țară, remarcăm dragostea, mai bine zis, respectul deosebit pe care le nutrește Nică părinților, și în special mamei. Bineînțeles, nu un respect confundat cu supunerea oarbă (în acest caz opera ar pierde din originalitate), ceea ce se observă din năzbitiile pe care le făcea Nică, ci un respect care reiese din puterea de sacrificiu de care dă dovadă Nică, părăsind satul.

În ciuda nenumăratelor nebunii pe care le face, totuși Nică dorește să meargă la învățătură, bineînțeles puternic influențat de mama sa, Smaranda, la care ghicim firea dîrză, ambițioasă a muntencei. Spre deosebire de Smaranda, Ștefan, tatăl lui Nică, nu are o părere prea bună despre învățătură, el dorind ca Nică să fie un bun gospodar în satul natal.

Apare în operă devotamentul față de vatra satului, Nică privește satul ca pe ceva ireal, prezentarea satului apropiindu-se de fantastic. O astfel de prezentare este perfect justificată, fiecare om păstrind în memorie o imagine mai mult sau mai puțin apropiată de realitatea locurilor copilăriei. Și în prezentarea satului, și în modul de a privi satul, apare originalitatea autorului. Astfel, dacă la autori ca Zaharia Stancu sau Marin Preda satul apare mohorit, copiii apar puternic influențați de grijile părinților, la Creangă apare universul copilăriei fericite.

Observăm, referindu-ne tot la latura psihologică a operei, că fiecare personaj are un ideal de viață, ideal pe care dacă nu și-l poate realiza îl însușește urmașilor. Un exemplu elocvent îl constituie Smaranda, care dorește ca Nică să învețe și să ajungă preot, printre puținele profesii, care puteau fi îmbrățișate atunci.

Dacă pe plan compozițional evenimentele nu apar într-un mod gradat, totuși, pe plan psihologic, există o gradație ce este dată de mediile sociale pe care le străbate Nică, medii aduse în scenă de diferitele școli pe care le frecventează, începînd cu cea de la Humulești și încheind cu seminarul de la Socola.

Concluzionînd, opera lui Creangă se caracterizează printr-o deosebită originalitate, printr-o mare capacitate de a surprinde trăirile personajelor și printr-o valoare documentară deosebită, dată de descrierea satului românesc, a obiceiurilor și tradițiilor.

Corneliu ZAMFIR,
clasa a XI-a A

CREANGĂ VĂZUT DE ELEVI

Satul copilăriei

Satul lui Creangă, „sat vechi răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mindre, care știau a învîrți și hora, dar și suveica, de vuia satul de vătaie în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți; și dascăli, și poporani ca aceia, de făceau mare cinste satului lor”, reprezintă universul rural nealterat de scurgerea timpului și a hoarcelor barbare, care sălășluiește în munții noștri dintotdeauna, ca o mărturie a statorniciei acestui popor.

Dovada incontestabilă a legăturii scriitorului cu satul o constituie refuzul părăsirii meleagurilor natale, refuz exprimat atât de puternic în „Amintiri”: „Cum nu se dă scos ursul din bîrlog, țăranul de la munte strămutat la cîmp și pruncul dezlipit de la sinul mamei sale, așa nu mă dam eu dus din Humulești în toamna anului 1855, cînd veni vremea să plec la Socola, după stăruința mamei”.

Imaginea satului pe care ne-o lasă Creangă este aceea surprinsă și întipărită în memorie pentru totdeauna la vîrsta lipsită de griji și plină de năzbtii a copilăriei, completată cu analiza atentă și profundă a omului matur. Totuși, greutățile vieții sînt văzute cu ochiul de copil, pentru care toate relele sînt trecătoare și care, lipsit de grija zilei de mâine, se bucură din plin de soare, de prieteni și de toată bogăția naturii înconjurătoare.

Atît în povești, cît și în povestiri și în „Amintiri”, personajele sînt în general de tip țărănesc, prin grai și prin înțelepciune, ceea ce-i diferențiază fiind starea materială și concepția despre lume și viață.

Conștiința apartenenței sociale reiese totdeauna din opera lui Creangă, atitudinea față de muncă fiind hotărîtoare în contrast cu personajele din popor, pentru care munca este brătară de aur: nora cea dintîi e „robace și supusă”, iar cea de-a doua „foc de harnică” („Soacra cu trei nurori”), soția lui Dănilă Prepeleac e „muncitoare și bună la inimă” („Dănilă Prepeleac”), fata moșului e și ea „frumoasă, harnică, ascultătoare și bună la

inimă” („Fata babei și fata moșneagului”), iar în „Amintiri” Smaranda nu-și vedea capul de treburi și bădița Vasile, învățătorul, e „cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare”, personajele care reprezintă alte pături sociale se întîlnesc doar ocazional cu munca, sau o detestă. Harap-Alb („Harap-Alb”) și fata de împărat („Povestea porcului”) sînt supuși la munci grele pentru că Harap-Alb a greșit neascultînd sfaturile tatălui său, iar fata de împărat încalcînd voința soțului său, dar oricît s-ar trudi lor nu li se acordă atributul harniciei, iar Spînul („Harap-Alb”), fata babei și însăși baba („Fata babei și fata moșneagului”) și soacra cea leneșă („Soacra cu trei nurori”) sînt niște paraziti, care încearcă să trăiască din munca celorlalți și a căror moarte, departe de a întrista, produce satisfacție cititorului.

Limba lui Creangă este aceea pe care ar putea-o vorbi țăranul muntean, proza lui nu trădează nicăieri nici cea mai mică urmă de forțare, deși scria greu, ștergea și corecta mereu, șlefuiindu-și cu trudă și migală opera.

Culoarea țărănească este dată și de abundența zicătorilor și proverbelor introduse aproape totdeauna prin expresia „vorba ceea” și rostite la momentul oportun de majoritatea personajelor: „Vorba ceea: Dacă s-a dat baba jos din căruță, de abia i-a fi mai ușor iepei”, „Și vorba ceea: La calic slujești, calic rămîi”, „Pesemne n-ai auzit vorba ceea, că de păr și de coate goale nu se plînge nimeni” ș.a.

Citit și recitit mereu cu plăcere, de la vîrsta descifrării tainelor literelor și pînă la vîrsta timpurilor cărunte, lui Creangă i se descoperă mereu alte profunzimi, alte subtilități.

Iar cînd se împlinesc 150 de ani de la naștere și 97 de ani de la moartea sa, spunem asemeni lui Eminescu: „Lumina stelei ce-a murit încet pe cer se suie...”

Constantin COSMA,
clasa a XI-a A

FILE DE ISTORIE

Răscoala din 1907 în fostul județ Putna

În primăvara anului 1907, starea de spirit a țăranilor putneni reflecta nemulțumirile provocate de încheierea unor contracte agricole oneroase și de lipsa pământului.

Din cei 120 000 de locuitori din mediul rural, 96,7% dețineau proprietăți sub 10 ha (doi dintre marii proprietari posedând moșii de peste 1500 ha), pe când aproape 3 000 de țărani nu aveau nici-un petec de pământ.

Flacăra răscoalei a izbucnit în împrejurimile orașului Panciu: la 8 martie 1907, țăranii din comunele Străoane de Sus, Străoane de Jos, Movilița și Fitionești s-au îndreptat spre orașul de reședință a plășii în care locuiau proprietarii, cămătarii și arendașii ce-i împovăraseră cu atâtea datorii; insuccesul tratativelor duse cu inspectorul comunal i-a determinat pe săteni să asalteze casa acestuia și să devasteze alte 66 de imobile (dintre care 60 aparțineau cămătarilor evrei, fapt ce a constituit un pretext autorităților pentru a eticheta revolta drept o „acțiune antisemită”).

În aceeași zi, țăranii din Mircești și Rădulești s-au adunat la primărie cerînd să trateze cu arendașul moșiei Balta Raței; văzînd că așteptarea le e zadarnică, au rupt contractele cu învoielile agricole. După ce au format o coloană în care au intrat și sătenii din Ciușlea s-au îndreptat spre Focșani, prefectul fiind astfel nevoit să le asculte doleanțele.

Fulminantă a fost și acțiunea țăranilor din Suraia, care, la 9 și 10 martie, s-au răfuit cu autoritățile locale și și-au descărcat amărăciunea asupra acareturilor moșierului N.S. Săreanu.

La 10 martie au trecut la acțiune țăranii din Călieni care au atacat conacul lui Gh. Gheorghide, cu gin-

C. Vultureanu —
participant la răscoala din 1907

dul „să facă pământ din cărămizile casei moșierului, făcute cu banii și munca lor”. Semnificativ este faptul că răsculații purtau un steag roșu, fapt ce denotă caracterul revoluționar al mișcării lor.

Perioada de derută prin care au trecut autoritățile a fost urmată de cea a unor represalii sălbatice: sute de țărani au fost arestați, bătuiți și torturați în Arestul preventiv din Focșani.

Reacția opiniei publice a fost promptă; cînd s-a trecut la numărarea voturilor pentru alegerea colegiului al III-lea de Cameră din Putna, au fost găsite buletine de vot pe care scria: „să elibereze țăranii arestați”, „cerem amnistia răsculaților”, „vot universal, deputați țărani”.

Înrîngerea mișcărilor țărănești a fost posibilă numai datorită lipsei de organizare și de conducere a țărănimii; ea demonstrase însă că reprezenta o forță, în calea căreia nu rezistau barierele ridicate de exploatarea și al cărei țel îl constituia eradicarea reprimării sociale.

Valentin DIACONIȚĂ,
clasa a XII-a A

(Urmare din pag.-2391)

ajunge pînă la noi ceva mai stîns, iar acela al versului lui Bastro, „Pojghita de greier“, este aproape nul. Teoria literară pornește deci de la faptele de observație, chiar dacă nu se limitează la ele.

Obiectul teoriei literare este emergența nereprezentabilului. Altfel spus, această disciplină constă în studiul modului cum se încheagă acel înțeles care nu poate fi transmis altfel decît prin operă. Ar trebui adăugat la definiție că teoria literară se ocupă cu observarea și explicarea faptelor literare, precum și că ea are, pe lîngă acest caracter descriptiv-explicativ, și unul euristic, adică descoperă fapte care nu ar fi fost observate altfel. Tot ceea ce ține de nereprezentabil ca atare este observabil numai într-un anumit sens. Cercetarea progresa aici prin elaborare de concepte, adică prin rafinarea aparatului ei teoretic.

În jurul literaturii se dezvoltă numeroase discipline științifice cu o poziție intermediară. Așa cum există o istorie a literaturii, există și o sociologie, o antropologie, o psihologie, o psihanaliză a literaturii. Fiecare disciplină se întemeiază pe anumite clase de fapte relevante pentru literatură ca fenomen social-istoric, care se întîlnesc atît în literatură cît și în alte domenii, și care pot fi studiate cu o metodologie fie deja elaborată în alte științe ale omului, fie inspirată din modul de a proceda al acestora.

Expresia literară este studiată de stilistică, de retorică (teoria figurilor), de poetică, o formă nouă a teoriei genurilor, și de poietică, o disciplină recentă care se ocupă cu producerea textului literar. Literatura comparată stabilește legături între istoriile literaturilor naționale, legături pe care le poate privi fie istoric, fie morfologic, pornind adică de la demersul poieticii.

Este adevărat că teoria literară, definită ca studiu al emergenței nereprezentabilului, ocupă o poziție centrală între toate aceste discipline, deoarece ea cercetează tocmai ceea ce face din textul literar o operă de artă. Dar aceasta nu înseamnă că se poate lipsi de ele, dimpotrivă, însăși elaborarea ei este strîns dependentă de fapte puse în evidență prin alte tipuri de investigație. Deși ele trebuie să țină seama de specificul artistic al literaturii, nu există o ierarhie a disciplinelor menționate, ci o colaborare și o integrare a lor. De aceea se poate vorbi astăzi de dezideratul unei științe a literaturii, care să recunoască nu numai cunoștințele noastre în intensiunea, adică în „adîncimea“ conceptului ei și în extensiunea lui, sintetizînd faptele adunate de aceste discipline în cît mai multe din, dacă nu în toate, literaturile naționale. Problemele puse în fața unei științe a literaturii sînt calitativ diferite de acelea ale fiecărei discipline în parte. Astfel, știința literaturii ar trebui să lămurească în ce constă întrebuinta literară a vorbirii, care sînt trăsăturile principale ale instituției literare și între ce limite pot varia ele, ce funcții îndeplinește literatura în diferitele culturi etc.

În fine, critica literară ocupă în acest ansamblu o poziție excentrică. Aplicîndu-se de fiecare dată la studiul unei opere sau al unui autor, critica rămîne cumva legată de actul lecturii; așa cum formulează un teoretician modern, Murray Krieger, „rezultatul explicării raționale a lecturii și a reacției noastre față de opera literară este studiul critic individual“. Dar „a explica“ înseamnă aici „a defini legăturile sistematice între părțile înțelesului „operei, și nicidecum“ „a face să se înțeleagă determinarea sau motivarea“ operei ca fenomen. În primul înțeles, expresia desemnează o tehnică milenară și anume explicația de text, practică deja de greci. În al doilea sens, ea trimite la cercetări care ar putea fi reunite sub numele de filozofia literaturii. Critica literară este urmașa, pentru mijloacele de comunicare în masă, a explicației de text din școala de altădată, dar ea nu îndeplinește toate funcțiile aceleia, nici nu se limitează la metodele ei. În forma ei ideală, critica este o aplicație a disciplinelor literaturii la lectura unei opere, e o lectură „luminată“.

Asist. univ. dr. Ion PĂNZARU,
fost elev al liceului

INTERVIU

DAN SMÂNTÎNESCU

**„Nicolae Iorga
socotea Vrancea
ca un ținut
sacru...“**

În urmă cu patru ani, aflîndu-mă în holul unui hotel bucureștean, am fost prezentat, de prof. univ. dr. Ion Iliescu, celui ce î-mi solicitat, în ziua de 10 martie a.c., acest interviu, dat fiind fosta sa calitate, ce mi-a comunicat-o, pe lângă titlurile științifice ale domniei sale, chiar din primul moment: „Profesor univ. dr. Dan Smântînescu, fost secretar particular al Profesorului Nicolae Iorga“.

Surpriză, bucurie, şansă. Mă aflam în fața unui martor al unor secvențe din viața „Bradului bătrîn“ al pămîntului ro-

mănesc. Primul impuls, de a afla mărituri inedite despre Nicolae Iorga, a fost amînat, schimbarea cărților de vizită, inițiată de profesorul Dan Smântînescu, oferindu-mi în timp o posibilitate. Și anii aduc ce nu aduce ceasul, parafrazînd bineștiutul proverb. Considerînd că nu întotdeauna forma „neconvențională“ în interviu este și cea mai indicată, am adresat în scris întrebările „convenționale“, la care profesorul Dan Smântînescu mi-a răspuns, cu câteva omisiuni, dar și suplimentări, la timpul convenit.

Ion Rogejanu: — Vă rog să oferiți cititorilor un scurt curriculum vitae.

Dan Smântînescu: — Gorjan de origine, prin părinți și ascendenți, m-am născut în București la 3 ianuarie 1909. Copilăria, pînă la 6 ani, am risipit-o prin zăvoaiele Jiului, zburdînd și adaptîndu-mă întru totul vieții patriarhale din satul Romanesti, în casa bunicii. Trăiam o copilărie fermecătoare, pendulînd între halăduiri prin spațiul unei naturi luxuriante și sfătoșenia cărturărească a bunicului, preot în sat și pasionat cititor de cărți. Cînd a izbucnit primul război mondial, în august 1916, orașul Tîrgu Jiu devenînd zonă de front, pușinii copii ce nu se evacuasera au fost recrutați ca cercetași și puși de șolmi la spitalele din Tîrgu Jiu, în care zilnic soseau convoale de zdrențe omenești. Am participat la lupta de apărare a podului de la Tîrgu Jiu sub comanda comisariatului Popilian, iar apoi evacuat cu un tren sanitar la Vaslui, unde s-a format un lagăr de concentrare și „reeducare“ a cercetașilor. Acolo, în noiembrie 1917, cei 1500 de copii au fost decimați de tifosul exantematic, iar 75 vindecați, au fost trimși la Kerson, în Rusia, pentru înzdrăvenire. Între aceștia, slăbit fiziceste, după tifos, am fost și eu.

Cînd Revoluția din Octombrie a ajuns la Kerson, am fost, eu și alții, scoși din spital și trecuți în subzistența bolșevicilor, cu obligația de a răspîndi manifeste revoluționare și de a transmite dispoziții. Am parcurs Rusia, în această postură, veșnic înghețat de frig și înfometat, îmbrăcat în zdrențe, pe parcursul Odesa, Kiev, Petrograd, unde am fost ales de comandamentul bolșevic (Stalin și Molotov) să transmit un prețios mesaj lui Lenin, care se afla în ilegalitate la Viborg (lîngă Petrograd). Era în 22 octombrie 1917, cînd Lenin, primînd mesajul prețios, m-a sărutat pe obraji mei înghețați și murdari, mulțumindu-mi pentru bravura de a izbucni să mă strecur viș pînă la el. Mesajul cuprindea (am aflat abia în 1978) indicația zilei, orei și locului pe unde Lenin se putea, ilegal, strecura în Petrogradul vegheat de trupele guvernului provizoriu al lui Kerenski, spre a conduce insurecția de la Palatul de Iarnă (25 octombrie 1917). În 1919, cu greu, m-am înapoiat în țară, după o peregrinare în Siberia, pînă la Vladivostok și înapoi. Dramatică revenire în țară m-a pus pe drumul unei munci intense, absolvînd liceul și Facultatea de Litere și Filozofie din București. Evidențîndu-mă în Universitate, mai ales la Catedra de istorie universală, profesorul N. Iorga m-a chemat spunîndu-mi că m-a ales ca secretar particular cu atît mai mult cu cît luasem și diplo-

PERMANENȚE

Hortensia Papadat-Bengescu — G. Topîrceanu

(Urmare din nr. 124/1986)

Colaborarea Hortensiei Papadat-Bengescu cu G. Topîrceanu a devenit cunoscută celorlalți membri ai redacției **Vieții românești** o dată cu începutul stilizării scrisorilor Biancăi Porporata către Don Juan, apărute în revistă sub titlul „Lui Don Juan în eternitate îi scrie Bianca Porporata” (1916, nr. 4—5, p. 129—156). „Ceasuri întregi lucra Topîrceanu la redacție deasupra manuscriselor. Îi întrebam ce face. Dacă era încântat de pagina autoarei, Topîrceanu îmi răspundea „Stau de vorbă cu Dona Bianca Porporata!” Iar dacă dădea cumva peste niște pasaje încilcite, izbucnea minios: „Ia, tot cu Păpădătoaia aia l...” (M. Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească”*, 1966, p. 342). Dintr-o scrisoare trimisă de G. Topîrceanu din Iași, la 20 aprilie 1916, Hortensiei Papadat-Bengescu (comunicată de Elena Stamatiade, fiica scriitoarei și publicată de Al. Săndulescu în *România literară*, 1970), aflăm că poetul a avut „mult scandal” cu G. Ibrăileanu care îi cerea s-o dea la tipar pe Bianca: „Dar Bianca poartă o dată (probabil că manuscrisul îi fusese trimis poetului de câteva luni n.n.) și Bianca de pe hîrtie e proprietatea mea, dacă nu de drept, cel puțin de fapt”. Ce a însemnat **stilizare** în acest caz? Rescriere prin eliminări și adăugiri succesive? La insistențele lui G. Ibrăileanu, poetul nu vrea să cedeze. „D-ta singură trebuie să rezolvi conflictul...”. Îi sugerează chiar o soluție: „Putem face — adică eu nu pot face, ci numai d-ta cu Ibrăileanu — și o tranzacție, să le amînați publicarea, ca să am vreme să le transcriu...”. La bănuiala că ar fi putut să-i fie menajat efortul pe care urma să-l facă, poetul a ținut să precizeze: „Să știi că nu mai ai motiv să mă menajezi — ba chiar ai tot dreptul să n-o faci...”.

În afara colaborării literare, între H. P. Bengescu și G. Topîrceanu s-au stabilit și relații de prietenie care, din nefericire, au avut un deznodămînt neplăcut pentru amîndoi. S-a întîmplat ca G. Topîrceanu să fie concen-

trat în mai-iunie 1915 și iulie-august 1916 la Batalionul I Cetate din Focșani, oraș în care se stabilise, din 1911 și Hortensia Papadat-Bengescu. Din scrisorile lui G. Topîrceanu către Otilia Cazimir (colecția noastră) aflăm că poetul venea, deseori, la familia Papadat: „Masa și după amiază la și cu Papadat” (9 martie 1915), „Și azi am luat masa la Papadat. După masă am stat acolo” (21 mai 1915). Afectuos cu poetul se arăta și magistratul N. Papadat, soțul scriitoarei, ceea ce l-a făcut pe poet să fie convins că „am aici mare protecție, prin d-ul Papadat” (17 mai 1915). Din scrisorile Hortensiei Papadat-Bengescu către G. Ibrăileanu (publicate în *Scrisori către Ibrăileanu*, vol. I, Ed. pt. lit., 1966), surprindem diagrama raporturilor sale cu G. Topîrceanu pe care-l numește „prietenu meu d-l Topîrceanu”, „domnul Topîrceanu”, „amicul meu Topîrceanu”, „amicul Top”, „Top”, „amicul nostru Topîrceanu”, „fratele meu Top”, „colegul Top”, „confratele Top”. Economia acestor pagini ne împiedică să intrăm în detalii, dar nu putem să nu amintim că de aici, din Focșani, G. Topîrceanu a plecat la Turtucaia și că Hortensia Papadat-Bengescu a fost prima care i-a informat pe cei de la Iași că poetul a fost luat prizonier: „Persoane de aici, sigure, refugiate din Turtucaia pe un vapor, ne-au spus că au întins ultima frînghie de salvare lui Topîrceanu, care în acel moment era neatins, dar vaporul fiind pornit nu a prins-o și a rămas pe mal” (Focșani, 20 august 1916).

După război, H.P. Bengescu l-a reîntîlnit pe G. Topîrceanu în redacția ziarului **Lumina** din București. Pentru a doua oară poetul avea să joace un rol important în destinul ei literar propunîndu-i să-și adune în volum paginile publicate în **Viața românească** și să le publice în Editura Alcalay, acolo unde, cu doi ani mai înainte, îi apăruse și lui primul volum, **Balade ve-sele**. Din cauza războiului nu se găsea hîrtie, dar poetul a insistat și a obținut. Volumul **Ape adînci**, dedicat Cenaclului literar „Viața românească” a fost imediat prezentat cititorilor

PERMANENTE

Vieții românești de G. Ibrăileanu în primul număr din 1919. Poetului, autoarea i-a oferit un exemplar cu următoarea dedicație: „Domnului G. Topîrceanu, tot ce e conținut aici a fost găsit de D-ta într-un coș cu hîrtii, pe marginile unui mic manuscris intitulat **Viziune**. Din scrisoarea dintîi a secretarului de redacție a „**Vieții românești**” care se întimplase să fie un poet profund și subtil, un spirit de o calitate neasămuită, vocațiunea pe care o țineam ascunsă, ca să nu o jignesc printre împrejurările vieții mărunte, și-a luat curajul și hotărîrea. Poetul e și un prieten foarte bun care ne-a dăruit și singurul lux editorial al acestei cărți, perfecția corecturii. Cu toate sentimentele îți ofer”.

La București, Hortensia Papadat-Bengescu l-a întîlnit „relativ destul de des” pe E. Lovinescu care o va determina să devină membră fondatoare a cenaclului „Sburătorul”. Ignorînd polemica care continua, cu accente vehemente între criticul bucureștean și poetul ieșean, a acceptat să publice aproape în fiecare număr din revista **Sburătorul**. Gestul a fost considerat ca o trădare, iar încercările de a re-lua vechile legături cu cel ce contribuise atît de mult la debutul ei publicistic și editorial au fost zadarnice: „Zadarnic i-am scris o mulțime de fleacuri, nu am căpătat răspuns” (14 aprilie 1918), „Cu mare mîhnire am

văzut de un timp destul de lung că fratele meu Top, m-a lăsat în părăsire” (11 iunie 1919). Tot la Alcalay, în 1920, a apărut a doua carte de proză a Hortensiei Papadat-Bengescu intitulată „**Sfinxul**”, în care se găsesc și scrisorile Biancăi Porporata către Don Juan, apărute în **Viața românească**. Înfrîngîndu-și mîhnirea, poetul a publicat în **Viața românească** (nr. 7 din 1920), o amplă cronică literară, cea mai valoroasă din cîte au apărut în acel timp. H.P. Bengescu a înțeles că destinul îi aruncase pe drumuri deosebite și fiecare avea datoria să și-l împlinească. „M-am bucurat, cu gravitatea ce se cuvenea, de paginile semnate în V.r. de confratele Top — îi scria, la 19 noiembrie, din Focșani, lui G. Ibrăileanu. Ele aveau în elogiul, ca și în rezervele lor fundamentale tot ce putea mulțumi și critic și personal, scriitorul din mine, în plus, mulțumirea colegială cordială”.

A știut G. Topîrceanu că luase parte, în acei ani, la ivirea celei mai spectaculoase experiențe de înnoire și modernizare a romanului românesc? Poate că nici Hortensia Papadat-Bengescu n-a înțeles că beneficiase de ajutorul unuia din cei mai mari stilisti români care, așa cum spunea Păstorel Teodoreanu, „cu un arcuș de virtuos a dat lirismului românesc rezonanță de Stradivarius”.

George SANDA

DEBUT

Crîmpei de noapte

Fără veste m-afund
Printre stele argintii
Vine mîndra lună, iată,
Ca o mamă cu copii,
Însuși cerul fiind tată.
Chiar luceafărul cel blind
A sosit să-și vadă frații,
Să-i alinte cu un gînd,
Cu lumină și vibrații.

Florentina STOENESCU,
clasa a IV-a B,
Școala Nr. 8
din Focșani

Cîntec pentru adolescență

Plouă...
Picături de ploaie lovesc
Pașii timpului,
Umbre umede trec peste
Lespedea frunții,
Pătrunzînd peste gînduri.
Plouă...
În adolescență.
Aș vrea, cu timpul de mîină,
Peste cîmp să alerg,
Ploaia să cadă peste umerii mei,
Amurgul să-mi ardă obrazii.
Să cînt rămas bun în amurguri
Cu raze de zori în priviri.

Valeria-Lavinia LEFTERACHE,
clasa a IX-a A,
Liceul de Matematică-Fizică
„Nicolae Bălcescu” din Brăila

MUZICĂ

Balada „Miorița” în discografia română și universală (II)

(Urmare din nr. 121/1986)

Balada „Miorița” i-a preocupat și-l preocupă atât pe artiștii plastici, cit și pe muzicienii, mai cu seamă. Se cunosc peste 100 de compoziții corale, voce și pian, oratorii, balet. Unele dintre acestea sînt semnate de : Paul Constantinescu, Gh. Dumitrescu, Anatol Vieru și Sigismund Toduță. Carmen Petra Basacopol este autoarea baletului „Miorița”, care se joacă cu mult succes pe scena Operei Române din Timișoara. În teza sa de doctorat, compoziția a dedicat un întreg capitol motivului mioritic în colindul românesc.

Extrem de interesantă mi se pare cercetarea dedicată „Mioriței”, în discografia universală. Exigența tot mai mare din ultimele trei decenii în domeniul discografiei și artel interpretative a impus un discernămint artistic și științific corespunzător în circuitul mondial de valori muzicale.

Pînă la 23 August 1944, avem puține izvoare discografice ale baladei „Miorița”. La Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei R.S.R. există discul nr. 937 din 1938, pe care s-a imprimat „Miorița”, în interpretarea Ioanei Candrea (26 de ani) din Vatra Dornei.

Prof. Ion Mușlea semnalează în „Anuarul de folclor”, editat de Muzeul Etnografic din Cluj, în 1932, înregistrarea „Baladei păcurarului” din Țara Oașului.

O dată cu modernizarea Casei de discuri „Electrecord”, după 1955, producția discografică românească cunoaște un avînt deosebit de mare, sub raport tehnic și artistic.

În anul 1965, grație dirijorului Aurel Budișteanu și orchestrei sale, s-a realizat discul nr. 1 087 „Ciobănaș de la miori”, solistă Maria Lătărețu.

Sub bagheta aceluiasi promotor al muzicii populare românești în anul 1968, s-a înregistrat discul nr. 410, care cuprinde și duetul mioritic „Ciobănaș cu trei sute de oi”.

Cerințele mari contemporane ale schimbărilor culturale internaționale, cercetarea științifică și valorificarea în forme adecvate a patrimoniului românesc au impus alcătuirea unor antologii muzicale, care să răspundă atât cerințelor interne cit și celor externe. Dintre acestea menționăm : „Antologia muzicii populare românești” (realizată de Institutul de Etnografie și Folclor, în anul 1959-1964, în două case, fiecare avînd trei discuri, unul dintre ele cuprinzînd „Miorița”, o variantă din Vrancea) ; antologia îngri-

Balada „Miorița” în variantă cehoslovacă. (Disc realizat la Praga, în 1986)

jită de prof. dr. Tiberiu Alexandru, în 1974, căreia Academia de Artă „Charles Cross” din Paris i-a acordat „Medalia de aur” ; înregistrările din colecția „Virtuozii ai instrumentelor populare românești” (discul nr. 0433/S.T., medallat cu aur tot la Paris, cuprinde „Miorița”, în interpretarea lui Gheorghe Zamfir) ; „Cultura muzicală din România de la origine pînă în zilele noastre” (discul nr. 1, stereofonic, 0984, conține și balada „Miorița”).

În 1973, Editura „Albatros” din București a publicat pe hîrtie filigranată varianta Russo-Alecsandri a „Mioriței”, tradusă în cinci limbi de mare circulație. Această carte bibliofilă are și un disc stereofonic realizat cu participarea lui Tudor Gheorghe și a Lucreției Horț. Ambele lucrări au fost distinse la Tîrgul internațional de carte de la Leipzig, în 1974, cu Premiul special al juriului.

În domeniul muzicii culte care valorifică textul vrancean al „Mioriței” menționăm „Oratoriul pentru solisti vocali, cor și orchestră simfonică” de Sigismund Toduță, operă înregistrată în 1976, cu concursul Orchestrei simfonice din Cluj-Napoca (dirijor Emil Simon). Discul a fost primit cu viu interes la tîrgurile internaționale ale discului muzical din Franța, U.R.S.S., Republica Federală Germană, Polonia, Italia și Japonia.

În discografia străină, „Miorița” se află înregistrată în colecția „Muzica popoarelor”, în „Antologia folclorului popoarelor lumii”, ambele realizate sub îngrijirea marelui etnograf și muzicolog român Constantin Brăiloiu, fost director fondator al muzeului UNESCO ; de Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei R.S.R., în colaborare cu casele de discuri „Columbia” și „Recordi”.

Înregistrările discografice ale „Mioriței” fac ocolul lumii, ducînd, o dată cu frumusețea muzicii și a versurilor, mesajul de pace și prietenie al poporului român.

Florian V. ION.
muzicolog

S.T.E.F. - '87

UN DEBUT CONVINGĂTOR*)

Data spectacolului — 21 februarie 1987; Piesa — „Mama” de D.R. Popescu; Regia artistică — Ioan Constantinescu; Muzica — Lucian Zăbrăuțeanu; Distribuția — Carmen Caștu (Mama), Gabriel Hanganu (Nicolae), Marius Ulmeteanu (Grigore), Eduard Cristea (Mihai). Profesori îndrumători — Marieta Tudorache, Viorel Lupașcu; Colectiv — Liceul „Unirea” Focșani.

Cea de a zecea Stagiune teatrală a elevilor din Focșani a debutat simbatic, 21 februarie a.c., prin prezentarea piesei „Mama” a cunoscutului dramaturg D. R. Popescu. În rolul „deschizătorilor de drum” — elevii Liceului „Unirea” din Focșani — care și-au propus (coincidență simbolică!) o piesă înscrisă în stagiunea anului inaugural. Creația lui D.R. Popescu oferă partituri actoricești de mare dificultate. Din această perspectivă, cred că ar fi fost bine să fie parcursă cu mai mare exactitate observația lui I.L. Caragiale („Despre teatru”), care preciza: „Alegerea repertoriului este o chestiune importantă pentru voi dintr-un singur punct de vedere — al potrivirii pieselor cu forța de care dispuneți”. Sugestia nu-și pierde din substanță.

În ce constă dificultatea? În primul rând în tonalitățile diferite ale rolurilor, în marea încărcătură emoțională, profunzimea mesajului. Sub semnul unui amplu dialog, D.R. Popescu realizează o analiză complexă, de adâncime, iubirea, credința, puritatea sentimentelor materne stau față în față cu analiza lucidă a ororilor războiului, inutilitatea sacrificiului, procesul dezumanizării etc., permanenta interferență de planuri determinând conturarea de atitudini și structuri. Fiecare

personaj redescoperă o nouă fațetă a războiului, luminează un alt unghi, sugerează o „nouă cheie” de înțelegere care determină o verticalizare a realului, o dezvoltare progresivă a temei. Colectivul de elevi a fost condus cu mină sigură și pasiune de profesorii îndrumători. Carmen Caștu oferă o interpretare echilibrată. Tonul a fost dozat cu înțelegere, fiecare scenă fiind parcursă convingător. Cu certe reușite, Eduard Cristea a găsit drumul cel mai bun spre personajul interpretat. Regia spectacolului a fost tributară primei montări, ceea ce, de fapt, nu trebuie luat ca laudă... Un plus de noutate n-ar fi stricat. Concluziv, un spectacol convingător care așază cea de a zecea Stagiune teatrală a elevilor din Focșani sub unghiul creșterii calitative**).

Înainte de a încheia: câteva observații. Ar fi de dorit ca reprezentările viitoare să fie prefațate, intervențiile unor profesori de limbă română, eventual a îndrumătorilor, având darul să lumineze aspectele majore ale creației puse în scenă. În altă ordine de idei, nu trebuie să uităm — în ciuda dificultăților de moment ale STEF-ului — de organizarea „Zilei liceului”, acest act completând momentul artistic, spectacolul propriu-zis. Și, nu în ultimul rând, este dorită participarea directorilor educativi, a profesorilor îndrumători de la toate liceele. Se păstrează astfel structura unei adevărate familii, pentru că, indiferent de ediții, STEF înseamnă „prietenii statornici ai Thaliei”. În spectacolul următor — elevii de la Liceul nr. 5.

Tr. OLTEANU

*) Articol reproduc din gazeta „Milcovul”, nr. 2157, din 26 februarie 1987

**) Formația teatrală a Liceului „Unirea” a fost promovată la faza națională.

SECVENȚE

DRAMATURGIE

● În zilele de 23 și 24 mai a.c., Inspectoratul Școlar al Județului Vrancea a organizat o suită de manifestări sub genericul „Dramaturgia contemporană”, între ele principalul loc ocupându-l un simpozion la desfășurarea căruia au contribuit: prof. dr. Florin POPESCU („Teatrul lui Paul Everac și Marin Sorescu”), prof. Costel APOSTOLESCU („Stagiunea teatrală a elevilor focșăneni — 10 ani de existență”), prof. Mircea DINUTZ („Unde a dispărut teatrul antic?”).

La Soveja, s-a prezentat, în aer liber, o dramatizare a baladei „Miorița”, spectacol pregătit de membrii cnaclului „Flori de munte” și de profesorii Florica Albu, Florica și Constantin Macarie de la Școala „Simion Mehedinți” din localitate.

SIMPOZION

● Consiliul Județean al Sindicatelor Vrancea, Biblioteca „Duliu Zamfirescu” și „Revista noastră” au organizat, la Liceul „Unirea”, un simpozion la care au participat: prof. univ. dr. Solomon MARCUS („Inteligentă, invenție și descoperire”), conf. univ. dr. Paula DIACONESCU („Stilurile limbii”) și lector univ. dr. Paula BĂLAN („Profesorul și folcloristul Ion Diaconu”).

ANIVERSĂRI

„Convorbiri literare” — 120

La 1 martie 1867 apărea la Iași primul număr din revista bilunară „Convorbiri literare”, cu un **Cuvînt înainte**, semnat de redactorul ei responsabil, Iacob C. Negruzzi. Publicația avea să fie mult timp purtătorul de cuvînt al Societății literare **Junimea**, întemeiată în 1863, din inițiativa unui grup de tineri: Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Petre P. Carp, Theodor Rosetti și Vasile Pogor.

După perioada pașoptistă și a primei Uniri, de la 1859, revista a devenit tribuna de afirmare a marilor valori ale literaturii și științelor umane din întreg spațiul românesc, continuînd, în acest sens, acțiunea **Daciei literare**. Programul inițial al revistei prevedea o orientare strict literară, fără imixtiuni politice, precum și o critică „serioasă” și obiectivă a tuturor lucrărilor literare și științifice.

Promovarea și susținerea entuziastă a talentelor autentice, respingerea nonvalorii literare au reprezentat de-a lungul deceniilor criterii fundamentale pentru apariția unui articol, eseu, studiu, proză ori poezie în această publicație.

Meritul revistei constă în faptul că, în a doua jumătate a secolului trecut, pînă la 1893, a polarizat în jurul ei cei mai valoroși scriitori și personalități științifice românești: Alecsandri, Eminescu, Maiorescu, Caragiale, Creangă, Slavici, A. D. Xenopol, V. Conta, A. Lambrino, Petru Poni și mulți alții. Dar numărul celor care și-au publicat scrierile în paginile „Convorbirilor literare” este impresionant. Între aceștia, Maiorescu, Eminescu, Creangă și Iacob Negruzzi și-au publicat în revistă cea mai mare parte din operă lor.

Titu Maiorescu a analizat cu pătrundere și înțelegere opera marilor clasici, contribuind la impunerea lor. Prin studiile sale de estetică și critică literară a ajutat la formarea gustului, ridicînd nivelul de exigență în judecata de valoare. Mentorul „Junimii” a oferit revistei substanța celor trei volume de **Critice**. Chiar din pri-

mul număr Maiorescu începe publicarea studiului său, devenit clasic, **Cercetare critică despre poezia română**, apărut în șapte numere consecutive. În studiul următor, **Asupra poeziei noastre populare**, din 15 ianuarie 1868, criticul analizează culegerea lui Vasile Alecsandri, dovedind interes special acordat folclorului, în care avea să fie urmat de un Lambrisor, Burada, P. Ispirescu și alții. Revista are merite incontestabile în cultivarea limbii române literare. Criticînd **Limba română în jurnalele din Austria** (1868), Maiorescu își creează destui adversari, care sporesc după publicarea studiului **Observări polemice** (1869), unde critică **Lepturariul românesc** al lui Aron Pumnul.

Lupta pentru limbă era la **Convorbiri literare** o luptă pentru afirmarea națională. Modul în care revista sancționează aberațiile lingvistice din presa vremii este necruțător. Pe lângă Maiorescu, un rol important l-au avut în acest domeniu filologii ca Lambrisor, Gaster, Burlă, Cihac etc.

Dar, cel mai important studiu apărut în **Convorbiri literare** este **În contra direcției de azi în cultura română** (1868), în care Maiorescu fundamentează cunoscuta teorie a **formelor fără fond**.

Pe lângă operele marilor clasici, în paginile **Convorbirilor literare** au apărut mari creații literare universale, talmăcite de oameni competenți și talentați ca Olănescu Ascanio, Ștefan Vârgolici, Iacob Negruzzi și alții. Au fost traduse operele lui Homer, Dante, Boileau, Shakespeare, Cervantes, Racine, Schiller, Hugo, Ibsen, Heine, Molière, Ovidiu, Vergiliu, Horatiu, Goethe, Vigny, Lamartine, Shelley, Baudelaire, Verlaine, Rilke etc.

În cuvîntul **Către cititori** din nr. 12 al revistei (1 aprilie 1893), pregătindu-și retragerea, Iacob Negruzzi scria: „Fără un moment de întreprupere, foaia noastră a apărut timp de 26 de ani: 18 ani la Iași, și acum s-au împlinit alți opt ani de cînd ea se publică la București...”.

ANIVERSĂRI

Și în perioada de după 1 ianuarie 1885, când apare la București, sub conducerea unor reputeți savanți, revista se manifestă ca o prezență prestigioasă în rîndul publicațiilor culturale, abordînd noi arii de cercetare din domeniul istoriei literare, a lingvisticii, filozofiei, sociologiei, geografiei, muzicii și artelor plastice.

După 1900 publicația nu mai e consecventă principiilor inițiale, transformîndu-se cu timpul într-un fel de amalgam literar-științific. Adevărata renaștere a **Convorbirilor literare** se va produce după eliberarea țării de sub dominația fascistă, în anii de profunde transformări revoluționare.

Cunoscută ca revista marilor clasici (aici au fost descoperiți și consacrați Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici), **Convorbiri literare** a fixat un moment, imprimînd un alt curs evoluției noastre culturale și literare. Prin valoarea creațiilor literare, a studiilor științifice, prin audiența de care s-a bucurat și longevitatea ei, **Convorbiri literare** a însemnat mai mult decît o revistă în jurul căreia s-au adunat mari scriitori și oameni de știință, a fost o instituție de cel mai înalt prestigiu cultural, un spațiu ideal de manifestare a spiritualității naționale.

Aurel CIULEI

FILE DE ISTORIE

Eroi între eroi

(Urmare din pag. 2380)

Adjud, de unde, zi și noapte, uneori sub bombardamentul necruțător al inamicului, aprovizionează trupele de la Mărășești, cu toate materialele necesare.

După încheierea păcii, s-a întors la catedră, avînd pieptul plin de decorații, printre care și „Virtutea Militară Clasa I”.

Cel de-al doilea veteran de război, Iancu Cojocea, născut în comuna Nămolosa, într-o familie numeroasă, era înainte de primul război mondial tehnician agricol.

În 1915, a fost chemat sub arme, pentru satisfacerea serviciului militar, la Regimentul 25 Infanterie-Dorobanți din Vaslui.

În primele luni, după intrarea în luptă, regimentul a ajuns pînă în inima Transilvaniei, unde a fost primit cu mare bucurie de populația românească. Din motive strategice, unitatea sa militară s-a retras însă, ocupînd o poziție de apărare la est de Mărăști.

Într-o zi, aici a fost repartizat, ca voluntar, Constantin Țurcanu, proto-

tipul celebrului Penes Curcanul din poezia lui Alecsandri.

La patru decenii de la Războiul pentru Independență de la 1877, eroul de la Grivița pune din nou mîna pe armă, pentru apărarea pămîntului strămoșesc.

„Era încă un bărbat bine făcut — spune Iancu Cojocea —, foarte curajos și cu multă experiență de luptă. Sfaturile date de el ne-au fost de mare folos”.

Iancu Cojocea, decorat pentru faptele de arme din 1916—1918, cu „Virtutea Militară Clasa a II-a”, a luat parte și la al doilea război mondial. De data aceasta, sub comanda fiului său, lt. Ion Cojocea.

Cot la cot, tatăl și fiul au luptat alături de sutele de mii de eroi, care au înălțat columna independenței României. De la temelie turnată în 1877, s-a ajuns la strălucirea ei deplină, după ultimul război mondial.

Nu numai cu referire la cîmpia de sînge a Mărășeștilor, ci la întreaga țară, rostim cu aceeași înflăcărare patriotică:

„Pe aici nu se trece!”

PERMANENȚE

Monologul îndrăgostitului în poezia lui Eminescu (III)

de prof. univ. dr. Emilia Șt. MILICESCU

(Urmare din nr. 119-121/1986)

Natura, în măreția ei veșnică, lo-
vește cu degetele invizibile ale vin-
tului în geam, și — ca la atingerea
clapelor unui clavier receptate ca mu-
tații din sonoritate în cromatică și
răsfrînte în inefabilul mișcărilor su-
fletului — aparițiile succesive ale
iubitei, ochilor împăienjeniți ai poe-
tului abia părelnice, ca în vis, își
încep defilarea:

„Și-atuncea dinainte-mi prin ceață
parcă treci,

Cu ochii mari în lacrimi, cu mini
subțiri și reci;

Cu brațele-amîndouă de gîtul meu
te-anini

Și parc-ai vrea a-mi spune ceva...
apoi suspini...”

Într-o dureroasă retrăire a destinu-
tăii, poetul strînge la pieptu-i „ave-
rea-i de amor și frumuseți”, simte ia-
răși sărutările prin care cîndva își u-
neau „sărmanele vieți”, convins că
ființa umană, lipsită de iubirea îm-
părtășită, nu mai poate fi decît un
sărman însingurat, călător prin viață.

Cînd visul cu ochii deschiși se cur-
mă, pierderea iubitei imprimă mo-
nologului sfișierea supremei rugă-
ciuni și strigătul în note acute al
revoltei împotriva destinului neîndu-
rător:

„O! glasul amintirii rămîie pururi
mut,

Să uit pe veci norocul ce-o clipă
l-am avut,

Să uit cum dup-o clipă din brațele-mi
te-ai smuls”.

Ca două stele atrase de magnetis-
me contrarii, despărțirea celor doi înd-
răgostiți a fost înscrisă în legile in-
mutabile ale fatalității:

„Suntem tot mai departe de-olaltă
amîndoi,

Din ce în ce mai singur și înghet
Cînd tu te pierzi în zarea eternei
dîmineți...”

Ea, principiu veșnic viu al vieții ce
nu moare, ea, iubita, izvorul efeme-
rei lui fericiri. Portretul din imnul
ce-l închină în altă poezie este con-

tinuarea destăinuirii idolatrei lui iu-
biri:

„Atît de fragedă te-asemeni / Ca
floarea albă de cireș

Și ca un **inger** dintre oameni / În
calea vieții mele ieși.

Abia atîngi covorul moale, / Mătasa
sună sub picior

Și de la creștet pină-n poale /
Plutești ca fulgul de ușor”.

Eterată și pură, gingașă, ea se înal-
ță ca o statuie de marmură vie din
faldurile lungi ale rochiei, cu ochi
umezi de inocente chemări. Și în mo-
nolog se încrustează exclamația de
supremă admirație în care nici un
instrument de analiză nu poate de-
tecta vreo urmă de senzualitate.

„O, vis fericit de iubire, / Mireasă
blîndă din povești...” — vis inanaliz-
abil prin absolutul intangibil al
frumuseții și nevinovăției. **Mireasă
blîndă**, căreia doar fantezia povești-
lor i-a putut da zîmbirea dulce, far-
mecul privirii, căldura șoptei și îm-
brățișarea tulburătoare a brațelor
reci. Și apelativul persistă chiar du-
pă ce poetul a pierdut-o pe vecie. Iu-
bita rămîne „mireasă a sufletului” său
și — apărînd-o de orice învinuire po-
sibilă — își asumă ei vina nefericirii:
nevrednic de nespusa ei perfecțiune,
era firesc să sufere el, spre a plăti
clîpa de fericire acordată din fulgu-
ranta lor întîlnire:

„Spăși-voi visul de lumină / Tin-
zîndu-i dreapta în desert...”, sperînd
că, din cînd în cînd, dorul i-o va a-
duce halucinant aproape, să-l mîn-
gîie:

„O să-mi răsai ca o lumină / Apu-
ruri verșinei Marii

Dar resemnarea pe care o cîștigase
Pe fruntea ta purtînd cununa...”.

sare în tîndări sub presiunea tirani-
cei dorințe de a-i ști drumurile, de a
o revedea; două scurte exclamații
explodează cu certitudinea că mistui-
toarea iubire ale cărei mesagerie
sînt, îi va fi comunicată prin ele:

(Va urma)

Formația filozofică a lui Mihai Eminescu și consecințele ei asupra creației (III)

(Urmare din nr. 119-121/1986)

Meditația filozofică eminesciană angajează „ființa în ființarea ei istorică” chiar atunci când e vorba de lirica erotică sau de vizlunile cosmogonice din antume: **Rugăciunea unui dac**, **Scrisoarea I**, **Lucceafărul** etc. Concepția eminesciană se fundamentează deci în cuprinsul înțelegerii filozofiei hegeliene după cum se poate constata din însăși mărturisirea poetului:

„Cine vrea să facă istoria vreunei epoci a unui mișcămint deoarece, înainte de toate va trebui să facă a se simți legea continuității acestui mișcămint. El va trebui să arate punctul de purcedere, de ajungere și apoi seria terminilor intermediare prin care se află unite aceste două termene extreme (s.n.).”⁷⁾

Credem că este necesar să subliniem faptul, după noi esențial, că, din punct de vedere filozofic, Eminescu concepe antiteza ca simultaneitate a extremelor, termenii antitezel fiind consubstanțiali aceluiași proces sau după expresia poetului — „o succesiune în simultaneitate”.

Ne aflăm deci în posesia cheii de boltă a structurii mentale a gândirii poetice eminesciene, la nivelul cel mai profund al configurației operei sale din care emană și structurile antitetice.

De aceea credem că nu gresim dacă vom începe analiza de text cu o seamă de considerații privind marile postume care, după opinia noastră, conțin vizlunea asupra lumii asumată prin intermediul dialecticii hegeliene.

Spre deosebire de I. Scurtu, D. Murărașu, Tudor Vianu și Al. Dima; G. Călinescu acorda o mai mare atenție „filozofiei morale” a poetului, filozofie ce înscrie în harta izvoarelor lui, cu o mai mare amploare, gândirea lui Schopenhauer.

„Filozof este Eminescu, dar nu pentru atitudinea contemplativă a poeziilor, ci pentru veleitățile de metodă pe care i le descoperim în cugetări și care cimentează părțile speculative ale operei”, afirmă G. Călinescu, conchizând lapidar că în esență filozofia lui este „o variantă, uneori și mai mult un comentariu pe marginile filozofiei lui Schopenhauer”.⁸⁾

Asemenea lui Hegel, Schopenhauer pornește tot de la antinomiile kantlene căroră le propune soluții diferite.

Hegel rezolvă antinomiile prin spiritul universal a cărui dezvoltare începe cu autoscindarea în contrarii, în timp ce Schopenhauer cuprinde contrariile spirit-materie, obiect-subiect în intuiția capabilă să ofere o reprezentare a lumii.

Opoziția realitate-vis este rezolvată de Schopenhauer în sensul că însuși visul poate constitui un principiu cauzal al realității, fapt exprimat de filozof în aforismul „Viața este un vis al morții”. Idee preluată de Eminescu în finalul poemei **Impărat și proletar**.

Subiectul cunoscător este volitiv și creează de aceea reprezentări ale lumii.

Morala — prelungire a esteticii obținută prin asceză și euthanasie — urmărește distrugerea fixității de tip platonician.

Totul e supus curgerii. Tensiunea în cunoaștere decurge din imposibilitatea sustragerii de sub regimul dictatorial al voinței universale confruntată cu rațiunea voinței individuale.

De aici durerea care sporește pe măsură ce o cugetăm. Aceste postulate ale filozofiei lui Arthur Schopenhauer apar ca ecouri în lirica eminesciană fără a da senzație unor traduceri mecanice de tipul: concept-poezie.

„Este timpul să reamintim acum constatarea... că orice intuiție are un caracter intelectual și nu unul senzorial”.⁹⁾

În această situație se află atât reverie cât și visul. Visul apare ca armonie prestabilă și face parte din visul Ființei lumii.

Față de această armonie se situează **Răul lumii** care provoacă durerea. Cugetarea sporește durerea vieții. În timp ce visul apare ca o lume stabilă. În spiritul acestei interpretări a lui Schopenhauer ne putem explica de ce Eminescu deschide universul fiecărei poezii cu starea de vis.

Cu aceste precizări preliminare, credem că am pus în evidență acele componente filozofice din filozofia și estetica clasică germană, care să ofere explicația de fond a structurilor antitetice singulare capabile să dezvăluie substanța filozofică și artistică a liricii eminesciene.

prof. Nicolae MOHOREA

7) Apud. Tudor Vianu, *Opere literare*, pag. 307.

8) G. Călinescu, *Op. cit.* pag. 8-9.

9) Arthur Schopenhauer, *Studii de estetică, Despre geniu* — Ed. Științifică, București, 1974, pag. 101.

LIMBĂ ȘI STIL

OBSERVAȚII ASUPRA DOOM

Corespondența dintre litere și sunete (III)

de prof. dr. Ion CALOTĂ

Pentru litera **b**, tabelul din DOOM privind corespondența dintre litere și sunete indică, în mod corect, o singură valoare, sunetul **b(i)**, cu observația că „în acest tabel de corespondențe nu s-au notat pronunțările datorate asimilării (în ce privește sonoritatea, locul și modul de articulare) cu sunetele vecine, de exemplu **b** pronunțat **p** în *subsuoară, obște* sau nuanțele lui **n** + **i, v, s, z** sau **k, g**, diversele feluri de **h**” (p. XII).

În limba noastră, pe baza principiului silabic, litera **c** este polisemantică, avînd mai multe valori. Astfel, urmată de orice vocală, cu excepția vocalelor **e** sau **i**, urmată de consoană, cu excepția literei consonantice **h**, precum și la sfîrșit de cuvînt, litera **c** reprezintă sunetul **k(i)**: *casă, curte, clopot, rac*.

Potrivit principiului silabic al ortografiei noastre, litera **c** reprezintă sunete diferite, după litera care urmează în aceeași silabă. Urmată de **e** sau **i**, litera **c** reprezintă sunetul africată prepalatală **č(ć)**: *cer, cîne, urci, vraci, ceai*. Urmată de litera consonantică **h** plus **e** sau **i**, litera **c** reprezintă sunetul oclusiv palatal **k'**: *chem, chip, chiar, chior, cheag*.

A șasea literă a alfabetului, litera **d**, reprezintă întotdeauna sunetul corespunzător **d(i)**.

Cea de a șaptea literă a alfabetului nostru, litera **e**, este cea mai polisemantică, fiindcă este încărcată cu cele mai multe valori. Pe de o parte ea reprezintă atît o vocală silabică, cît și una asilabică, iar pe de altă parte ea este fie un semn grafic cu funcție denotativă, pentru că reprezintă unul sau mai multe sunete vocalice, fie un semn cu funcție diacritică, atuncî cînd nu reprezintă nici un sunet, adică atunci cînd are valoare de literă ajutătoare, cînd, urmată de **a** sau, uneori de **o**, apare după literele **c, g**, pentru a reprezenta consoanele africane prepalatale **č, ĝ (ć, ğ)**, sau după grupurile de litere **ch, gh**, pentru a reprezenta consoanele ocluse palatale **k', g'**. Din această multitudinea de funcții decurge pe de o parte polisemia acestei litere, iar pe de altă parte ambiguitatea ortografiei românești în general.

Pentru a ne descurca în această mulțime de valori și de funcții, vom urmări corespondența dintre această literă și sunetele pe care le reprezintă separat în cele două straturi lexicale, mai întîi în cuvintele din fondul vechi al limbii române, apoi în cele din fondul neologic.

În cuvintele din vechiul fond, litera **e** are următoarele valori:

1) valoare de **e** silabic, în următoarele situații:

a) în interiorul cuvintelor, între consoane, în cuvinte ca **alerg, cer, ger, chem, ghem**;

b) la sfîrșitul cuvintelor, după consoană, în cuvinte ca **bade, face, merge, ridiche, veghe**;

c) în diftongi, ca primul sau al doilea element, evident ca vocală silabică, în cuvinte ca **fier, meu, mei, tei** etc.;

d) în triftongi, ca al doilea element, evident ca vocală silabică, în cuvinte ca **(i)eu, m(i)eu, miei,iei** etc.;

e) în interiorul cuvintelor, cînd litera **e** este urmată de vocala **o** ca sunet silabic, în unele cuvinte, atunci cînd sînt pronunțate în tempo lent, ca **deodată, deocamdată, deoparte, deopotrivă**, cuvinte la care este admisă și o pronunțare în tempo rapid, despre care va fi vorba mai jos;

f) în interiorul cuvintelor, cînd litera **e** este urmată de vocala **o**, ca sunet silabic, sau de diftongul transcris **oa**, în unele cuvinte în care nu este admisă decît pronunțarea bisilabică a digrafului **eo** sau a trigrafului **eoă**: **deochea, deosebi, deoarece**;

2) valoare de **ə** (asilabic), adică de semivocală, numai în diftongul as-

LIMBĂ ȘI STIL

cendent **ea**, în poziția după consoană, în cuvinte ca **deal**, **leamă**, **veac**, **ve-dea** etc.)

3) valoarea de **ɨ** (asilabic), la început de cuvânt sau de silabă, când este urmată de vocala **a**, numai în pronumele **ea**, **aceea**, **aceeași** ;

4) valoarea diftongului **ie**, în următoarele situații :

a) la început de cuvânt, în pronumele personale **eu**, **el**, **ei**, **ele**, ortografiate prin tradiție cu **e** inițial, dar pronunțate corect cu **ɨ** (asilabic) înaintea lui **e** ;

b) la început de cuvânt, în formele de prezent și imperfect ale verbului **a fi** : **ești**, **este**, **e**, **eram**, **erai** etc., ortografiate, tot prin tradiție, cu **e** inițial, dar pronunțate corect cu **ɨ** (asilabic) înaintea lui **e** ;

c) la început de cuvânt, în unele antroponime și toponime care în nomenclatura oficială și în actele de identitate sînt scrise cu **e** inițial : **Ebin-că**, **Epure**, **Erbiceanu**, **Eremia**, **Eșeanu** (**Eșanu**) ; **Epurenii**, **Erbiceni**, **Eremieni**, **Eșanca**, **Ezeriș** etc. La acest punct există astăzi, mai ales în antroponimie, excepții ca **Ecaterina**, **Elena**, **Elenescu**, **Eminescu**, **Enache**, **Ene**, **Enescu**, nume pronunțate cu **e** inițial ;

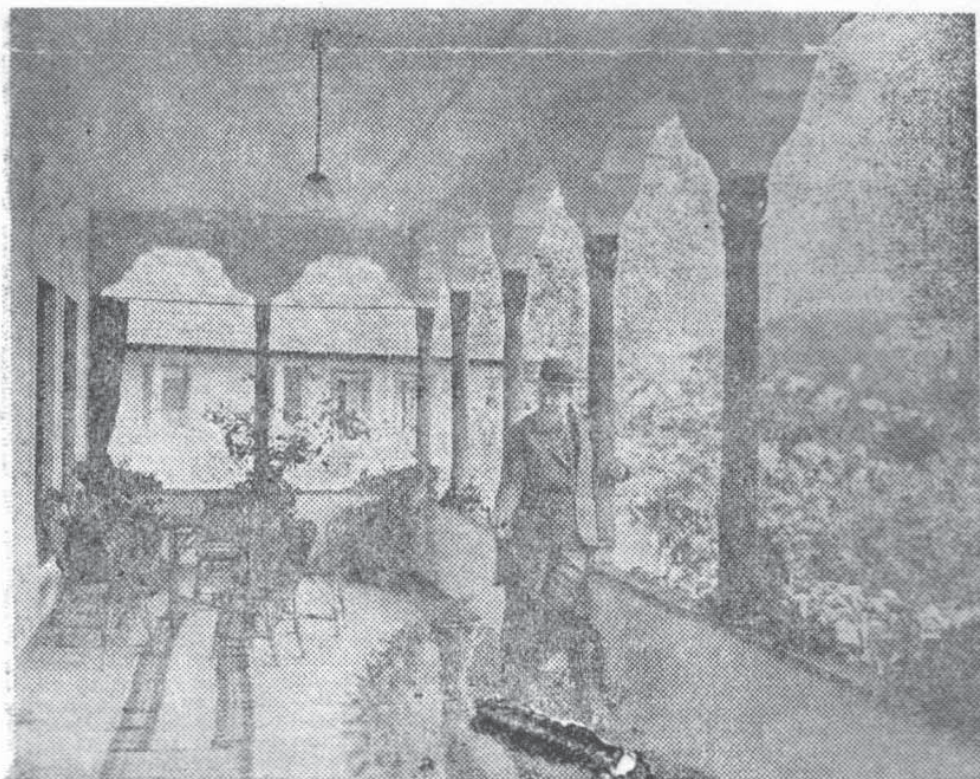
d) în interiorul cuvintelor, la început de silabă, când silaba precedentă se termină în vocala silabică, în antroponime și toponime care în nomenclatura oficială și în actele de identitate sînt scrise cu **e** : **Gae**, **Găești**, **Goe**, **Goești**, **Gușoenii**, **Mateescu**, **Mateești**, **Muereasca**, **Neagoe**, **Negoești**, **Nae**, **Nicolae**, **Nicolăescu**, **Oae**, **Ploae**, **Poenaru**, **Poenarii**, **Roescu**, **Roești**, **Stoeni-că**, **Stoeniști**, **Stroe**, **Stroescu**, **Vaideeni** ;

e) în interiorul cuvintelor, la început de silabă, când silaba precedentă se termină în **i** silabic, în cuvinte ca **albie**, **mie**, **știe**, **vecie**, **vie** etc., ortografiate prin tradiție ca și cînd ar avea hialul **i-e**, cînd în realitate digraful **ie** este pronunțat **i-je**. Ori includem această regulă în tabelul cu **Corespondența dintre litere și sunete**, ori indicăm această pronunțare la fiecare cuvânt sau formă ortografiate cu secvența literală **ie**. În DOOM această regulă nu apare nici într-un caz, nici în celălalt, ceea ce constituie o mare lipsă, care are drept consecință normarea eronată a pronunțării. Așa se explică multe dintre pronunțările viciate de ortografie.

Preîntîmpinînd astfel de critici, în „Cuvîntul înainte” al DOOM, p. VII, cu privire la „relativa sărăcie a indicațiilor ortoepice”, ca și la „caracterul incomplet al indicațiilor morfologice” se susține că „lucrarea a fost gîndită ca adresîndu-se în primul rînd cititorilor români”, care n-ar avea nevoie de astfel de indicații. „De aceea, se arată mai departe la aceeași pagină, deși este (și) ortoepic, dicționarul nu indică pronunțarea tuturor cuvintelor la care un străin ar putea ezita între lectura cu vocală sau semi-vocală, căci nici un român nu are îndoieli la cuvinte ca **iarbă** sau **deal**, ci indică aceasta numai la neologisme, la cuvinte puțin cunoscute și la alte cuvinte la care se știe că sînt posibile anumite confuzii”. Cunoașterea prealabilă a rostirii este o scuză ușoară, care nu justifică, după părerea noastră, sărăcia indicațiilor ortoepice, din moment ce dicționarul este (și) ortoepic. Pe această bază, ar fi însemnat ca nici accentul, de pildă, să nu fi fost notat, „căci nici un român nu are îndoieli la cuvinte ca **iarbă** sau **deal**” asupra accentului. Presupunerea cunoașterii prealabile a pronunțării a dus la puținătatea indicațiilor ortoepice în precedentele dicționare și îndreptare ortografice, care se intitulau și **ele** (și) ortoepice, iar aceasta a avut ca rezultat oralizarea limbii scrise prin inversarea raportului dintre cele două planuri.

Așadar, pronunțarea **ie** a literei **e** urmînd după vocala silabică **i** în cuvinte din fondul vechi (**albie**, **mie**, **vecie** etc.) ar fi trebuit să fie indicată măcar într-o regulă generală, dacă nu chiar (și) la fiecare cuvânt în parte, tocmăi pentru că ortografia, impunîndu-și „evitarea, acolo unde e posibil, a obținerii unor cuvinte prea lungi sau a repetării prea multor semne identice în unul și același cuvînt și mai ales în succesiunea directă” (Mioara Avram, **Probleme ale alcătuirii unui nou îndreptar ortografic al limbii române**, în revista „Limba română”, nr. 4/1975, p. 284), nu reprezintă sunetul asilabic **ɨ** în această poziție.

N. Iorga la Vălenii de Munte. (Fotografie inedită din colecția I. Rogojanu)

„la Școala Superioară de Arhivistică și Paleografie cu mențiunea „cu distincție“. În anii cînd am lucrat pe lângă prof. N. Iorga (1931—1940), mi-am trecut în mod strălucit doctoratul în Litere și Filosofie. Profesorul N. Iorga m-a folosit în transcrierea de documente paleografice românești și slavonești, și mi-a premiat și prefăcut lucrarea „Mișcarea sămănătoristă“, tipărită de I. D. Torouțiu și prefăcută elogios de prof. N. Iorga. Am colaborat la un mare număr de reviste și ziare, iar în ultimii ani m-am axat pe romane istorice („Drumurile lui Ion Neculce“, „Gloria și prăbușirea Brâncoveanului“).

I.R. : — Știu, din cele ce am citit și din ce mi-ați povestit, că ați cunoscut multe din personalitățile lumii și ale țării. Amintiți-vă de cele ce v-au impresionat mai mult.

D.S. : — Desigur, port în minte un mare număr de adevărate efigii cărturărești și artistice. Mi-au lăsat amintiri și impresii de neuitat. Voi cita câteva. Țăranul gorjan din Romanesti, de o uluitoare istețime și spontaneitate, fixat prin personalitatea lui Moș Cîrîc, un adevărat vrăjitor al gândirii și grăirii, Apol, maril G. Enescu, N. Iorga, Constantin Brâncuși, D. Cuclin, Octavian Goga, Ovid Densusianu, Mihaela Petrașcu, Mircea Ellade, Perpessiciu, Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Al. Brătescu-Voinești, Ionel Teodoreanu ș.a.

I.R. : — L-ați cunoscut pe Nicolae Iorga. Opera sa este impresionantă. Despre om și operă s-au scris tomuri întregi. Se poate să aflăm de la dumneavoastră mărturii inedite despre viața și creația savantului român ?

D.S. : — Desigur, pot da foarte multe date inedite, deoarece timp de zece ani am lucrat în apropierea și sub mirajul creației sale. Sînt atît de multe, întrucît eu am notat în caiete speciale toate comorile care se depănau atît de spontan din geniala sa minte, adică : anecdote, glume, satire, replici, comentarii despre oameni și pe marginea unor lucrări, analize de înaltă perspicacitate asupra unor studii, convorbiri cu personalități. Toate acestea le-am consemnat zilnic și le-am grupat metodic într-un opus ce va apărea în curînd cu titlul : „Nicolae Iorga necunoscut“. Doresc să subliniez complexa personalitate a scriitorului său creier genial, necruțătoarea sa putere de muncă, asociate nobleții firii sale ultrasensibile, dar niciodată ranchiunoasă.

I.R. : — Ați practicat acest gen publicistic. Ultima apariție, din cîte știu, este volumul de convorbiri cu Dimitrie Cuclin, apărut în Editura Muzicală în anul 1986. Ați avut prilejul să intervievați pe savantul Iorga ?

D.S. : — În acordarea interviurilor, profesorul N. Iorga era de o spontaneitate impresionantă. Imi amintesc de curajul cu care m-am prezentat înaintea sa, în 1935, cînd scoteam revista de critică literară „Da și Nu“ spre a-l solicita să-mi acorde un interviu pe tema : „În ce cred eu ?“. Am ezitat mult timp dacă nu cum-

ANIVERSĂRI

Monumentul lui Eminescu de la Galați—75

(Umăre din nr. 124/1986)

Impunătorul monument al lui Eminescu de la Galați a fost dăruit în marmură albă de Carrara de Frederic Storck, a cărui măiestrie artistică a fost remarcată de Nicolae Iorga în „Neamul românesc literar” din 23 octombrie 1911, arătând că talentatul sculptor a făcut să răsară dintr-o largă stîncă de marmură, însemnată de loviturile ciocanului, figura senină, blîndă — nu visătoare, ci măreț domnitoare a poetului, în plină maturitate, în stăpînirea întregă a geniului său. În continuare, marele savant mai preciza că „un trup sprinten de femeie se desface din piatră, făcînd să filfie flacăra unei torțe, senin, desigur, al poeziei vioaie, ce se smulge pentru dînsul din asprimea vieții înconjurătoare”.

Intr-un interviu publicat de revista „Junimea literară” (nr. 1, 1912), însuși Frederic Storck își dezvăluie viziunea sa artistică asupra monumentului: „Eminescu, făcînd trup cu o stîncă, peste care să planeze spiritul lui, iar la bază, făcînd parte din această statule un geniu, care să poarte făclia geniului său”.

La invitația comitetului organizator, au poposit la Galați reprezentanți de seamă din toate provinciile românești: istoricul Nicolae Iorga, filozoful Constantin Rădulescu-Motru, scriitorii Dullu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, Dimitrie Anghel, Ion Minulescu, Emil Gîrleanu, Alexandru T. Stamatiad, Corneliu Moldoveanu, Nicolae Dunăreanu, Dimitrie Nanu, Natalia Negru ș.a., artiștii Maria Filotti, State Dragomir, Lucia Cosma ș.a., sculptorul monumentului Frederic Storck, pictorița Cecilia Cuțescu-Storck, și mulți alții, precum și rudele poetului, Victor Eminescu și Gheorghe Eminescu, fiul lui Matei Eminescu, fratele mezin al poetului. Chiar dacă n-au luat parte la dezvelirea monumentului, și-au dat asentimentul în scris: Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, Octavian Goga, Victor Eftimiu, Simion Mehedinți, Sextil Pușcariu, Octav Tăslăuanu, Emil Isac, Vasile Goldiș, Gh. T. Kîrileanu, I. Scurtu, Matei Eminescu ș.a.

„Dacă nu voi fi acolo, în ziua cînd veți dezveli chipul de marmură al marelui Eminescu — scrie Alexandru Vlahuță — nu va însemna că sufletul meu nu s'ar bătoarește, împreună cu Dumneavoastră și cu aceeași adîncă evlavie, pe cel mai nobil reprezentant al Neamului Românesc, în fața veacurilor viitoare”.

„Cea mai fierbînte dorință a mea — mărturisește Sextil Pușcariu — este de a asista la frumosul act de pietate, care face atîta onoare gălățenilor și nu mă îndoiesc că apelul Dumneavoastră va fi urmat de mulți români din Bucovina”.

„Dorința noastră de aci, din Transilvania, e să luăm cît mai mulți parte la serbările culturale ale fraților noștri din regat — menționează Octav Tăslăuanu, directorul revistei „Luceafărul” — căci numai apropiindu-ne sufletește și prăznuind împreună figurile mari ale neamului nostru, vom putea simți și gîndi

la fel”. („Mihail Eminescu”, Foaiete comemorativă..., 16 octombrie 1911, p. 2).

În prezența oficialităților locale, a invitaților din țară, a unui numeros public gălățean, impresionanta solemnitate a dezvelirii monumentului lui Eminescu, în dimineața zilei de 16 octombrie 1911, în parcul municipal, a fost inaugurată de Corneliu V. Botez, președintele Comitetului comemorativ al Poetului, arătînd că „la țărnul Dunării bătrîne” lui Eminescu i-a fost „sorocit să fie pe veci veche neclintită a aspirațiilor neamului...”.

Primind „cu adîncă recunoștință” chipul eternizat în marmură al ilustruului nostru artist al cuvîntului, Theodor Misir, ajutorul de primar al Galațiului, își la emoționantul angajament de a păstra și a îngriji „cu evlavie acest monument, prin care se aduce un prinos de pietate poetului nemuritor și un nou impuls în nobila muncă pentru unitatea culturală a neamului românesc”.

Ministrul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, Constantin C. Arion, a relevat că „nimeni” ca Eminescu „n-a știut să redea privirii noastre frumusețea codrului bătut de gînduri, să adune în ochii cumînți ai lubitei poveștile noastre bătrînești, să ne fure mîntea la auzul buciului îndepărtat, să ne facă să tresărim de mîndrie la vuetul vitejilor români...”.

Dullu Zamfirescu, reprezentantului Academiei Române, reliefind trăsăturile specifice cugetării și simțirii eminesciene, își exprimă încrederea ca exemplul dat de gălățeni „prin cultul lui Eminescu — un poet mai mare decît timpul în care trăiește — să ademenească pe marele public la citirea scrierilor români”.

În numele asociației patriotice „Liga culturală”, a vorbit Nicolae Iorga, care calificîndu-l „un om mare al nației, ceea ce este poate mai mult și decît un așa de genial poet”, i-a adus lui Eminescu o tulburătoare „închinare de recunoștință”: „Din adevăr am făcut gînd, din gînd credință, din credință fapte, și numai înaintea înfățișării faptelor pe care le-au dorit, cel morți învie bucuroși și se bucură de bucuria noastră, cînd li se strigă, cu glasuri recunoscătoare din drumul spre biruința voltă de dinșii: Mărire Ție!”.

Dimitrie Anghel, delegatul Societății Scriitorilor Români, evocînd „personalitatea covîrșitoare” a veneratului său înaintaș, a subliniat că Eminescu „încernise formele în tipare cu neputință de sfărîmat”, prin măiestria sa artistică inegalabilă, și „adunase toate florile și imăgînile, ca și cum n-ar fi vrut să mai lase nici una după dînsul”. („Minerva”, 18 octombrie 1911).

„Ne plecăm capul în fața statuii care reprezintă pe acest Prometeu al vieții noastre intelectuale — spunea mesagerul „Tinerimii ardeleni”, Horia Petra-Petrescu — al acestui Prometeu, care a fost înălțat de Atlasul vieții noastre și și-a răscumpărat gloria nemuririi, dîndu-și

viața, zbuclumul unei vieți, pentru ideea-lui național". („Românul", 23 octombrie/5 noiembrie 1911).

La această vibrantă solemnitate au mai rostit cuvântări omagiale: I.C. Bassarabescu („Convorbiri literare"), Ion Bacalbașa (directorul general al teatrelor), dr. Constantin Galin (Societatea academică „România Jună" din Vlena), I. Ursuleac (Societatea academică din Bucovina), prof. Constantin Calmuschi (Comitetul comemorativ gălățean), studenții Cancel (București), Dinescu (Iași) și Șt. T. Șerban (Galați).

În încheierea festivității din parcul municipal, corul școlilor superioare, dirijat de prof. Alexandru Rădulescu și acompaniat de orchestra Regimentului II Siret din Galați, a interpretat cu patos marșul **La arme** (versurile, de Mihai Eminescu; muzica, de Eduard Caudella).

La Teatrul „Papadopol", în după amiaza aceleiași zile de toamnă, după conferința prof. univ. Constantin Rădulescu-Motru, intitulată **Ce este Eminescu pentru cultura națională**, a urmat un reușit recital poetic-muzical, interpretat de reputații actori Vasile Leonescu (**Venere și madonă**, de M. Eminescu) și State Dragomir (**Scrisoarea III**, de M. Eminescu și **Lui Eminescu**, de Al. Vlahuță), de exuberantul poet Ion Minulescu (creațiile proprii: **Românța soarelui**, **Glasul roșilor**, **Vagabondii**) și de cântăreața Lucia Cosma, „privighetoara Ardealului" (Compozițiile după poeziile lui M. Eminescu: **Dorința**, **Și dacă... Ce te legeni...** precum și doina, pe versurile populare **Jelui-m-aș...**), festival aureolat în final cu reprezentarea comediei într-un act **Laiș**, de Emil Augler (tradusă de M. Eminescu) de către un colectiv artistic al Teatrului Național din București (V. Leonescu, A. Atanasescu, C. Belcot, Maria Filotti, M. Fărcășanu).

În seara aceleiași zile, secția locală a „Ligi culturale" a dat un „banchet", prezidat de Nicolae Iorga, care a toastat „pentru inspiratorul cel mare al lui Eminescu, pentru poporul cel de jos, ce stă, fără să ne aducem aminte, adesea, sub plcioarele noastre, întru dreptatea și fericirea celui tot flămînd și tot nenorocit". („Neamul românesc", 21 octombrie 1911).

Ca un corolar al inaugurării monumentului lui Eminescu în urbea dunăreană, este și **Actul comemorativ**, păstrat, în două exemplare, la Biblioteca „V.A. Urechia" (Ms.D.V/469) și la Filiala Arhivelor Statului din Galați (Fond: **Primăria orașului Galați**, Dosar 61/1909). Valoarea acestui prețios document constă nu numai în relevarea lăudabilei inițiative gălățene, demnă „să transmită viitorimii chipul și numele genialului cîntăreț al vremii și al pătimirilor omenesci, al vitejei străbune și al aspirațiunilor poporului român de pretutindeni", ci și prin cele peste 80 de semnături-autografe ale unor oameni de știință și cultură, dintre care amintim pe cei mai reprezentativi: Dulfu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, Ion Minulescu, Dimitrie Anghel, Emil Gîrleanu, Jean Bart, Maria Filotti, Frederic Storck, Cecilia Cuțescu-Storck, Costin Petrescu, Lucia Cosma ș.a.

Magistralului eveniment cultural din portul dunărean, care a avut un puternic ecou în presa locală și din țară, ziarele și revistele vremii din București

(„Dimineța", „Adevărul", „Universul", „Minerva", „Epoca", „Seara", „Convorbiri literare", „Flacăra", „Ilustrațiunea română", „Rampa" ș.a.), Arad („Românul"), Cluj („Tribuna"), Sibiu („Lucașfărul"), Craiova („Ramuri"), Iași („Opinia"), Cernăuți („Junimea literară" etc.), unele i-au consacrat atunci pagini întregi, conținînd ample relatări despre solemnitatea dezvoltării monumentului lui Eminescu de la Galați, discursurile rostite cu acest prilej, fotografiile ș.a.

Constituind „o clipă prea frumoasă, prea măreață, prea înălțătoare" („Minerva"), „un moment rar în mersul culturii noastre" („Convorbiri literare"), ce a crescut „mult în fața conștiinței noastre naționale" („Ramuri"), „neuitatele serbări" de la Galați, din 16 octombrie 1911, au trecut departe de zidurile cetății negustorești de pe malurile Dunării, străbătînd țări și hotare, spre a cuprinde sufletele românilor de pretutindeni" („Ilustrațiunea română"), „strălucită manifestare pe care încep a o recunoaște și prețui chiar străinii" („Flacăra").

Sub titlul **Triumful ideii**, Octavian Goga releva în „Tribuna" din 16/29 octombrie 1911 că „monumentul de la Galați e numai solul unei serii mari de întreprinderi ale pietății, care abia acum începe să miște întimile...".

„După o trudă anevoioasă de cîțiva ani, înlmoșii gălățeni, care au luat inițiativa ridicării unui monument marelui Eminescu — evidențiază ziarul „Opinia", la 19 octombrie 1911, — au reușit să-și vadă realizat frumosul lor scop, dînd țării și orașului lor chipul etern al celui care a fost cel mai profund și mai sincer cugătător al neamului nostru".

„Pentru **Asociațiunea noastră** din Sibiu, pot să albă momentele de la Galați însemnătate — sublinia **Horla Petra-Petrașcu**, în „Lucașfărul" din 16 noiembrie 1911 — servind ca îndemn să persevereze pe cărarea apucată, la strîngerea fondurilor pentru ridicarea busturilor lui Eminescu și Gh. Barișiu, alci, la noi".

Din mărturiile scrise ale epocii reșese, așadar, că înălțarea monumentului lui Eminescu în orașul de pe malul bătrînului fluviu a însemnat nu numai un suprem omagiu adus de gălățeni corifeului genial al liricii naționale, ci și o grandioasă sărbătoare a culturii românești, cu o semnificație istorică.

Dobîndind caracterul unei acțiuni patriotice de amploare națională, în îndelungul și eroicul proces de desăvîrșire a Marii Uniri, care avea să se înfăptuiască la 1 Decembrie 1918, magistrala solemnitate eminesciană de la Galați, din 16 octombrie 1911, cînd a însuflețit „toate straturile sociale, în toate ținuturile românești — cum releva criticul și istoricul literar Ion Scurtu, în primul număr al săptămînalului „Flacăra" (22 octombrie 1911) — adeverește o dată mai mult cît de puternică a devenit, după sfortările atîtor generații, conștiința unității sufletești a românilor de pretutindeni". E adevărul mărturisit de Nicolae Iorga că „drumurile neamului nostru trec prin inima lui Eminescu", flacăra nemuritoare a spiritului național și universal, revărsînd veșnic în sufletul generațiilor lumină și căldură.

FIZICĂ

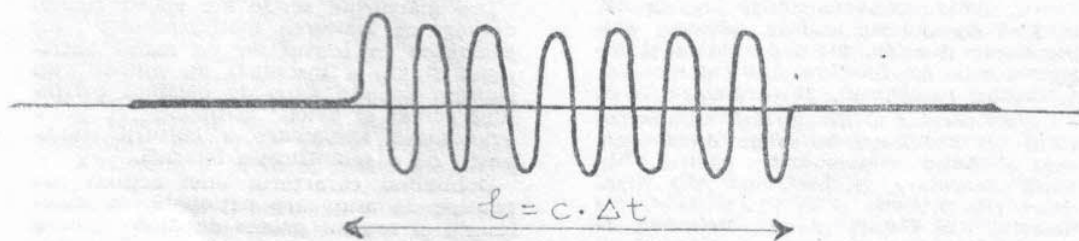
ESTE ZERO MASA DE REPAUS A FOTONULUI?

O. YUKAWA printr-un raționament foarte simplu, a prezis teoretic protoni, cuantele cimpului nuclear, evaluând totodată masa lor. Măsurătorile experimentale ulterioare au confirmat ipoteza lui YUKAWA, masa protonilor dovedindu-se a fi aproape de cea evaluată teoretic.

Vom folosi în continuare același raționament pentru foton. Vom deduce astfel o expresie teoretică pentru masa de repaus a fotonului și vom examina apoi câteva din consecințele ce rezultă din evaluarea cantitativă a acesteia:

1. Fotoni, cuantele cimpului electromagnetic, sînt emiși de atomi (moleculă, etc.) într-un interval de timp scurt, evaluat la $\Delta t = 10^{-8}$ sec.

Astfel un foton nu este o undă electromagnetică infinită ci un pachet de unde, de lungime $l = c \cdot \Delta t = 3$ m, cu o frecvență caracteristică ω .

Obținem acest pachet din unde infinite cu o anumită amplitudine spectrală $\Psi(\omega)$. Astfel avem:

$$\int_{\omega'} \Psi(\omega') \cdot l \cdot e^{i\omega t} \cdot d\omega' = \begin{cases} e^{i\omega t} & \text{pentru } -\frac{\tau}{2} \leq t \leq \frac{\tau}{2} \\ 0 & \text{în rest;} \end{cases}$$

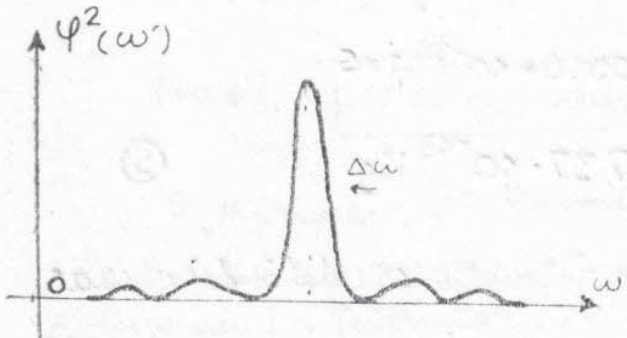
de unde:

$$\Psi(\omega') = \int_{-\tau/2}^{\tau/2} e^{i(\omega - \omega') \cdot t} \cdot dt = \frac{2 \sin \left[\frac{(\omega - \omega') \tau}{2} \right]}{(\omega - \omega')}$$

și intensitatea spectrală:

$$\varphi^2(\omega') = \frac{4 \sin^2 \left[\frac{(\omega - \omega')\tau}{2} \right]}{(\omega - \omega')^2}$$

Din reprezentarea ei grafică:

Observăm că cele mai multe unde se află în intervalul $\Delta\omega$ din vecinătatea lui ω . Evaluând pe $\Delta\omega$ ca jumătate din inter-

valul primelor zero-uri ale lui $\varphi^2(\omega')$ obținem ecuația:

$$\Delta\omega \cdot \tau \approx 2\pi \quad (1)$$

Facem observația că măsurătorile de precizie au determinat o lărgime $\Delta\omega$ a liniilor spectrale în conformitate cu relația (1).

2. Teoria cuantică arată că energia unui sistem fizic și timpul la care are loc un eveniment legat de acest sistem (de exemplu un salt cuantic, emisia unui foton) nu se pot determina decât cu aproximațiile $\Delta E, \Delta t$, legate printr-o relație de incertitudine HEISENBERG:

$$\Delta E \cdot \Delta t = h \quad (2)$$

3. Vom interpreta, după YUKAWA, relația (?) astfel: nedeterminarea ΔE a energiei atomului în timpul emisie sau Δt a unui foton se datorează masei de repaus a acestuia, $m_0 \text{ fot.}$

$$\Delta E = m_0 \text{ fot.} \cdot c^2 \quad (3)$$

Astfel, din (1), (2), (3) rezultă:

$$m_0 \text{ fot.} \approx \frac{\Delta E}{c^2} \approx \frac{h}{\Delta t \cdot c^2} \approx \frac{h \cdot \Delta\omega}{2\pi \cdot c^2}; \Delta t = \tau$$

FIZICA

$$m_{0 \text{ fot.}} \simeq \frac{h \cdot \Delta \omega}{c^2} \simeq \frac{h}{\Delta t \cdot c^2} \quad (4)$$

Dacă luăm $c = 2,9979 \times 10^8 \frac{\text{m}}{\text{s}}$

$$h = 6,626 \times 10^{-34} \text{ j} \cdot \text{s}$$

Obținem: $h = 1,0546 \times 10^{-34} \text{ j} \cdot \text{s}$

$$m_{0 \text{ fot.}} \simeq 7,37 \cdot 10^{-43} \text{ Kg} \quad (5)$$

4. Energia de repaus a fotonului este dată de expresia:

$$E_{0 \text{ fot.}} = m_{0 \text{ fot.}} \cdot c^2 \simeq \frac{h}{\Delta t}$$

Evaluând o gaussian:

$$E_{0 \text{ fot.}} \simeq 6,62 \cdot 10^{-26} \text{ j} \quad (6)$$

Exprimată în eV, folosind $1 \text{ eV} = 1,60 \times 10^{-19} \text{ j}$,

$$E_{0 \text{ fot.}} \simeq 4,14 \cdot 10^{-7} \text{ eV} \quad (7)$$

Folosind relația relativistă de transformare a energiei: $E = E_0 / \sqrt{1 - v^2/c^2}$ (8)

și relația lui PLANCK pentru energia unui foton:

$$E = h \cdot \omega \quad (9)$$

Obținem următoarea expresie pentru viteza cu care se deplasează un foton:

$$v = c \cdot \sqrt{1 - E_0^2/E^2} = c \cdot \sqrt{1 - (\Delta \omega/\omega)^2}$$

sau: $v = c \sqrt{1 - 4\pi^2/\omega^2 \cdot (\Delta t)^2}$

În cazul unui foton din vizibil cu

$$\omega = 10^{14} \text{ s}^{-1}, \text{ obținem:}$$

$$v \approx c \cdot \sqrt{1 - 4\pi^2 / 10^{12}} = (1 - 39 \cdot 10^{-11}) \cdot c$$

Deci

$$v \approx 0,99999999999961 \cdot c$$

5. Mărimea „c” trebuie astfel interpretată:
Ea nu coincide cu viteza de deplasare a luminii (a fotonilor) ci este constantă fizică fundamentală ce reprezintă limita absolută a vitezei de desfășurare a unui fenomen fizic

BIBLIOGRAFIE

A. MUHIN; Fizica nucleară experimentală. Vol 2,
Particule elementare

Prof. Gyugom Teodoru

DINTRE SUTE DE CATARGE

Numele patriei

Numele tău stă scris pe fiecare piatră,
pe fiecare copac, pe fiecare frunză.
Numele tău e rostit de fiecare gură
de fiecare inimă, de fiecare suflăt.
Numele tău e și al meu, e al nostru,
veșnic România,
pecete a timpului trecut, a celui prezent
și a celui viitor !

Adriana CONSTANTIN
clasa a X-a A

MATEMATICA

ASUPRA UNEI PROBLEME DE CONCURS

de Constantin Tănăsescu, Focșani

În cadrul Concursului de Matematică (etapa finală, 1986) a fost propusă candidaților de clasă a XII-a următoarea problemă:

Fie $f: [0; 1] \rightarrow \mathbb{R}$ o funcție integrabilă. Să se arate că funcția $g: [0; 1] \rightarrow \mathbb{R}$, $g(x) = f(x^2)$ este integrabilă.

Soluțiile prezentate de atunci pot fi considerate, sub multe aspecte, nesatisfăcătoare pentru nivelul de liceu (vezi și G.M. nr. 2/1987 pg. 74-75). Propunem o demonstrație directă (în raport cu manualul) și simplă.

Pentru $\forall \varepsilon \in (0; 1)$ ipoteza asigură integrabilitatea funcției f pe intervalul $[\varepsilon; 1]$. Există deci o diviziune Δ_ε a acestuia astfel încât $S(f, \Delta_\varepsilon) - s(f, \Delta_\varepsilon) < \varepsilon$.

Corespunzător $\sqrt{\Delta_\varepsilon}$ este o diviziune a intervalului $[\sqrt{\varepsilon}; 1]$, iar $\bar{\Delta}_\varepsilon = \{0\} \cup \sqrt{\Delta_\varepsilon}$ o diviziune pentru $[0; 1]$.

Deci $S(f, \Delta_\varepsilon) - s(f, \Delta_\varepsilon) = \sum_{k=1}^n (M_k - m_k) (\sqrt{x_k} - \sqrt{x_{k-1}}) \cdot (\sqrt{x_k} + \sqrt{x_{k-1}}) > [S(g, \sqrt{\Delta_\varepsilon}) - s(g, \sqrt{\Delta_\varepsilon})] \cdot 2\sqrt{\varepsilon}$ deducem

$$S(g, \bar{\Delta}_\varepsilon) - s(g, \bar{\Delta}_\varepsilon) < \frac{\varepsilon}{2\sqrt{\varepsilon}} + (M - m)\sqrt{\varepsilon} = (M - m + \frac{1}{2})\sqrt{\varepsilon},$$

unde $M = \sup f$ și $m = \inf f$.

Ultima condiție este suficientă pentru integrabilitatea funcției g , deoarece:

$$\bar{J}(g) - \underline{J}(g) \leq S(g, \Delta) - s(g, \Delta), \text{ oricând } \Delta$$

diviziunea Δ (vezi și „Analiză matematică - manual pentru clasa a XII-a” ed. 1985 pg. 73-76).

SOLUȚII LA UNELE PROBLEME DATE LA ADMITEREA ÎN
 FACULTATEA DE MATEMATICĂ, SESIUNEA IULIE 1986¹⁾

de Cornelin Savu, Focșani

1. Să se demonstreze că pentru orice natural $n > 0$ este adevărată egalitatea:

$$1 + 2 \binom{n}{1} + 3 \binom{n}{2} + \dots + (n+1) \binom{n}{n} = 2^{n-1} (n+2)$$

Soluție.²⁾ Din $(k+1) \binom{n}{k} = k \cdot \frac{n!}{k!(n-k)!} + \binom{n}{k} = \binom{n}{k} + n \binom{n-1}{k-1}$ obținem $\sum_{k=0}^n (k+1) \binom{n}{k} = \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} + n \sum_{k=1}^n \binom{n-1}{k-1} = 2^n + n 2^{n-1} = 2^{n-1} (n+2)$.

Altă soluție. Fie sirul finit $a_0, a_1, \dots, a_n$ astfel încât $a_k + a_{n-k} = p$, $\forall k \in \{0, 1, \dots, n\}$. Considerăm suma $S = a_0 \binom{n}{0} + a_1 \binom{n}{1} + \dots + a_{n-1} \binom{n}{n-1} + a_n \binom{n}{n}$, care se mai poate scrie $S = a_0 \binom{n}{n} + a_1 \binom{n}{n-1} + \dots + a_{n-1} \binom{n}{1} + a_n \binom{n}{0}$, ceea ce conduce la $2S = \sum_{k=0}^n (a_k + a_{n-k}) \binom{n}{k} = p 2^n$. Se obține $S = p 2^{n-1}$, care pentru $p = n+2$ devine $S = (n+2) 2^{n-1}$.

2. Să se calculeze $\lim_{n \rightarrow \infty} \left(\frac{1}{2 \ln 2} + \frac{1}{3 \ln 3} + \dots + \frac{1}{n \ln n} \right)$.

Soluție.³⁾ Din $k \ln k < 2^m \ln 2^m$, $\forall k \in \{2^{m-1}+1, \dots, 2^m-1\}$ și $\forall m \in \mathbb{N}^* - \{1\}$ se obține:

$$\sum_{k=2^{m-1}+1}^{2^m} \frac{1}{k \ln k} > 2^{m-1} \cdot \frac{1}{2^m \ln 2^m} = \frac{1}{2 \ln 2} \cdot \frac{1}{2^m}$$

$$\sum_{k=2}^{2^m} \frac{1}{k \ln k} > \frac{1}{2 \ln 2} \cdot \sum_{k=1}^m \frac{1}{k}$$

cum seria armonică

MATEMATICĂ

$\sum_{k \geq 1} \frac{1}{k}$ este divergentă și seria $\sum_{k \geq 2} \frac{1}{k \ln k}$ va fi divergentă.

$$\text{Deci, } \lim_{n \rightarrow \infty} \left(\frac{1}{2 \ln 2} + \frac{1}{3 \ln 3} + \dots + \frac{1}{n \ln n} \right) = \infty.$$

Generalizare. Seria $\sum_{k \geq 2} \frac{1}{k \ln^p k}$ este divergentă

pentru $p \leq 1$ și convergentă pentru $p > 1$.

Pentru $p = 1$, demonstrația divergenței a fost dată.

Pentru $p < 1$, din inegalitatea $\ln^p k < \ln k$, $\forall k \geq 3$, se obține $\sum_{k=3}^n \frac{1}{k \ln^p k} > \sum_{k=3}^n \frac{1}{k \ln k}$, care, împreună cu

divergența seriei $\sum_{k \geq 2} \frac{1}{k \ln k}$, implică divergența seriei $\sum_{k \geq 2} \frac{1}{k \ln^p k}$.

Pentru $p > 1$ vom considera funcția $f: [k, k+1] \rightarrow \mathbb{R}$ cu $f(x) = \frac{1}{1-p} (\ln x)^{1-p}$, unde $k \in \mathbb{N}$ și $k \geq 2$. Aplicând funcției f teorema lui Lagrange se obține inegalitatea

$$\frac{1}{(k+1) \ln^p(k+1)} < \frac{1}{1-p} \left[\ln^{1-p}(k+1) - \ln^{1-p} k \right], \text{ apoi}$$

$$\sum_{k=3}^n \frac{1}{k \ln^p k} < \frac{1}{1-p} \left(\frac{1}{\ln^{p-1} 2} - \frac{1}{\ln^{p-1} 2} \right) \text{ și } \Delta_n = \sum_{k=2}^n \frac{1}{k \ln^p k} <$$

$\frac{1}{\ln^p 2} \left(\frac{1}{2} + \frac{\ln 2}{p-1} \right)$, $\forall n \geq 2$. Șirul sumelor parțiale, fiind crescător și majorat, este convergent.

3. Să se calculeze $\lim_{n \rightarrow \infty} \left(\int_a^b (x-a)^n (b-x)^n dx \right)^{\frac{1}{2n}}$, dacă $a < b$.

Soluție.⁴⁾ Folosind substituția $x = \varphi(t) = \frac{b+a}{2} + \frac{b-a}{2} t$, $\varphi: [-1, 1] \rightarrow [a, b]$, obținem $\int_n = \int_a^b (x-a)^n (b-x)^n dx = \left(\frac{b-a}{2} \right)^{2n+1} \cdot \int_{-1}^1 (1-t^2)^n dt$. Integrând prin părți avem: $\int_n = t(1-t^2)^n \Big|_{-1}^1 + 2n \int_{-1}^1 t^2(1-t^2)^{n-1} dt = 2n \int_{-1}^1 (1-t^2)^{n-1} dt - 2n \int_{-1}^1 (1-t^2)^n dt = 2n \int_{n-1} - 2n \int_n$, ceea ce implică $\int_n: \int_{n-1} = 2n : (2n+1)$ și mai departe:

$\frac{J_{n+1}}{J_n} = \left(\frac{b-a}{2}\right)^2 \cdot \frac{2n+2}{2n+3}$. Din $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{J_{n+1}}{J_n} = \left(\frac{b-a}{2}\right)^2$ se deduce $\lim_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{J_n} = \left(\frac{b-a}{2}\right)^2$ (Cauchy-D'Alembert).

Altă soluție, mai puțin elegantă, dar care surprinde esența „fenomenului”.

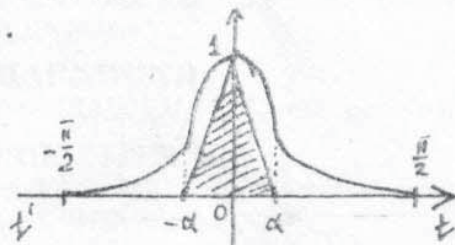
Folosim substituția $x = \varphi(t) = \frac{b+a}{2} + \frac{b-a}{2} \cdot \sin t$ cu $t \in \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right]$: $J_n = \int_a^b (x-a)^n (b-x)^n dx = \left(\frac{b-a}{2}\right)^{2n+1} \cdot K_n$, unde $K_n = \int_{-\frac{\pi}{2}}^{\frac{\pi}{2}} \cos^{2n+1} t dt$. $\sqrt[n]{J_n} = \left(\frac{b-a}{2}\right)^2 \cdot \sqrt[n]{K_n} \cdot \left(\frac{b-a}{2}\right)^{\frac{1}{n}}$.

Fié $f_n: \left[-\frac{\pi}{2}, \frac{\pi}{2}\right] \rightarrow \mathbb{R}$ cu $f_n(t) = \cos^{2n+1} t$, pentru care $f_n'(t) = (2n+1) \cos^{2n} t \left(\sin^2 t - \frac{1}{2n+1}\right)$, și fié $\alpha \in \left(0, \frac{\pi}{2}\right)$ astfel încît $\sin \alpha = 1 : \sqrt{2n+1}$.

Pe intervalul $[-\alpha, \alpha]$ funcția f_n este concavă și vom avea:

$$K_n \geq \int_{-\alpha}^{\alpha} f_n(t) dt \geq \frac{2\alpha \cdot 1}{2} \geq \frac{1}{\sqrt{3n}}$$

Din $\sqrt{\frac{1}{\sqrt{3} \cdot \sqrt{n}}} \leq \sqrt[n]{K_n} \leq \sqrt[n]{\sqrt{3}}$ se obține $\lim_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{K_n} = 1$ și apoi $\lim_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{J_n} = \left(\frac{b-a}{2}\right)^2$.

1,3,4) Vezi și G.M. nr. 11-12 / 1986 pg. 451-452, 405, 408-412.

2) Vezi și „Preuniversitaria” nr. 4 / 1986 pg. 30-31.

DEBUT

Metamorfoză

Lui Lucia Blaga

Lulza PALANCIUC,
clasa a VIII-a,
Școala Nr. 10 — Focșani

Am adunat și flori, și ochi, și buze, și morminte...

Ți le-am așternut la picioare...

Ți-am dat aripi și ai splintecat nemărginirea
visului meu...

Am vrut să flu și lună, și-ntuneric, și mister,
ca să te am alături...

Am respirat o dată cu versul tău
în serile când clipa se dilată
și timpul poți să-l pipă!

Am poleit cu valuri ce luminează
drumul care mă ducea spre tine...

Am păstrat tainele într-un colț stingher de suflet,
iar acum te învâluie în ele...
și te bucur!

INTERVIU

va era temerar să-l pun o asemenea întrebare unul atât de profund și multilateral cărturar ! Desigur — îmi ziceam — o să mă refuze. Spre stupefacția mea, cu acea bunăvoință generoasă care-l caracteriza, spontan, mi-a răspuns cerindu-mi doar ea înainte de a apare în revistă, să-l aduc șpaltul spre a-l corecta personal. Păstrează și redau alăturat, imaginea celui răspuns cu textul tipărit în șpalt și corectat de mîna sa. Iată răspunsul interviului :

— „Cred în omul din interior.

În forme nu cred, în nici una, și regret un singur lucru : că în loc să fie fabrici ale omului dinlăuntru, sînt școli pentru a-l distruge. Acestea fac ca, pe cînd înalte originalitatea venea din sinceritatea individului, acum e gestul de nebanie al unuia care se aruncă pe fereastră fiindcă toate ușile sînt încuiate de licee, universități și ministere de instrucție (cu preocupări culturale).

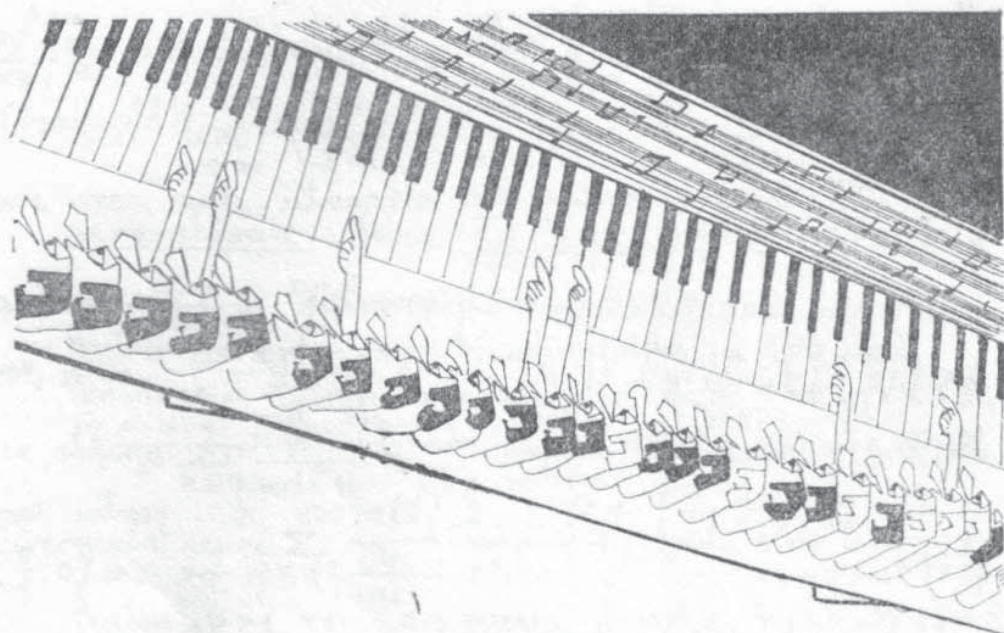
Fiindcă întrebii de literatură, respectul meu e foarte slab pentru o literatură care cade ca picătura chibzuită a unui gît de cișmea și se culege în vase centimetrate pe margini. E o simplă industrie comandată de librari și trimbițată după criteriile personale. Pe cînd ea ar trebui să fie marele act social și o spovedanie sacră. O astfel de literatură în afară de umanitate, e mai rea și decît cea mai din urmă gingurire a unui suflet sincer”.

Tot în domeniul interviurilor, în anul 1933, cînd am elaborat și tipărit cartea mea „Mișcarea sămănătoristă”, m-am gîndit ca înainte de a da lucrarea la un concurs deschis de Universitatea din București cu această temă, să cer sfatul celui care fusese marele luptător și strălucitul creator al spiritului sămănătorist, profesorul N. Iorga. Incurajat de bunătațea cu care sprijinea tineretul harnic, i-am adus întreg materialul (cca 180 de pagini tipar în șpalt) rugîndu-l respectuos, printre picături, să-l citească și să-mi spună verbal părerea. Mi-a cerut să-l las pînă a doua zi cînd la ora opt să vlu să-l iau. Incredibil, mi-am zis în sine, ca într-un alt de scurt timp profesorul să poată citi și opina asupra aîtor pagini. A doua zi, la ora opt, sunam la ușa lui N. Iorga. Mi-a deschis personal, întîmpinîndu-mă cu prospețime și bucurie. Apoi, în biroul său, a luat dintre teancurile de hîrtie manuscrisul meu și mi s-a adresat cu cele mai calde cuvinte și cu un inefabil zîmbet binevoitor : „Să fii mai atent. Sînt greșeli de tipar, dar le-am corectat eu. Ți-am scris și o prefață. E o lucrare cinstită muncită. Dar să nu te oprești aici. Trebuie inviată epoca, oamenii, și arătat minuțios rolul „Sămănătorului” în epoca aceea”. Emoționat, i-am mulțumit profesorului și cînd am ieșit în stradă și am răsfoit șpalturile, am rămas uluit văzînd fiecare pagină corectată de mîna sa. Iată și rîndurile pe care le-a scris asupra lucrării, devenite prefață la studiul meu : „Domnul Dan Smăntînescu a avut curajul de a sta în fața acelora care de la înălțimea unei estetice pe care tocmai ne-o dovedește felul lor de a scrie, au crezut și mai cred încă în posibilitatea de a suprima un întreg capitol din literatura noastră mai nouă. Nu e rostul meu să arăt ce s-a făcut la «Sămănătorul» și nici de cînd și pînă cînd. Va veni desigur vremea judecăților senine și sigure pe care această cărticică tinerească ține să le anunțe. Dar la toate ce spune el, vreau să adaug în ce privește legătura mea cu acea revistă iubită mie, două lucruri, care nu e bine să rămîie uitate. Întîi că nu m-am imblat eu acolo. Revista, părăsită de ambii întemeietori, cari o lăsaseră lui Chendi și Iosif, prea tineri ca să aibă autoritate, mi-a fost oferită de cel dintîi cu voia celuiilalt. Am primit sarcina, deși trecutul meu literar îl credeam închelat, publicul nostru avînd gusturi pe care nu le puteam satisface cu cîte mijloace mi le-a dat natura și cu ce direcție îmi indicase conștiința mea.

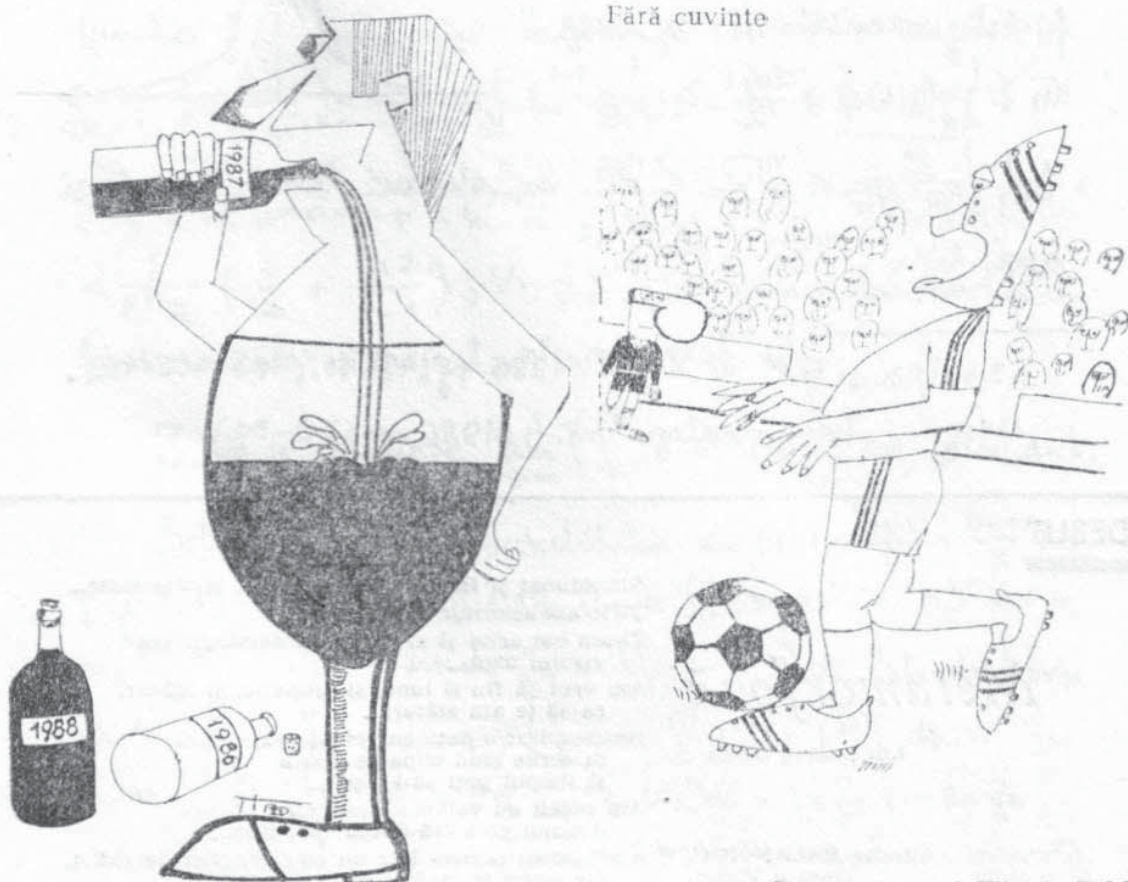
Declarația foștilor mei colaboratori, pe care autorul o reproduce, e tot atât de necorespunzătoare adevărului pe cît de nedreaptă. Niciodată n-am căutat să domin și să tiranizez pe cineva, prea mari idei despre mine nu mi-am făcut și

D. Dan Smăntînescu a avut
curajul de a sta în fața
celor care de la înălțimea unei estetice
pe care tocmai ne-o dovedește felul
lor de a scrie, au crezut și mai cred încă
în posibilitatea de a
suprima un întreg capitol din
literatura noastră mai nouă.

UMOR

Fără cuvinte

Desene de prof. Tiberiu DIMA

~~IN CE CRED EU~~

de N. IORGA.

Cred în omul din interior.

In forme nu cred, în nici una.
 Și regret un singur lucru că în
 loc să fie fabrici ale omului din
 launtru, sunt școli pentru a-l
 distruge.

Acestea fac ca pe când înainte
 originalitatea venea din sincerita-
 teea individului, acum e gestul
 de nebunie al unuia care se arun-
 că pe fereastră fiindcă toate lu-
 crările sunt încuiate de licee, u-
 niversități și ministere de ins-
 trucție (cu preocupări culturale).

Fiindcă ~~sofă~~ literatură, res-
 pectul meu e foarte slab pentru
 o literatură care este cu picatu-
 ra chibzuită a unui gât de cis-
 mea și se culege în vase centi-
 metrate pe margini.

VE
 V o simplă industrie comandita-
 tă de librari și trâmbițată după
 criteriile anunțate.

Pe când ea ar trebui să fie
 marele act social și o spovedanie
 sacră.

14
 O astfel de literatură în afară
 de umanitate, e mai rău și del-
 cât cea mai din urmă gângurire
 a unui suflet singur.

aveam atita educație cit să nu caut a jigni pe nimeni. A solidariza pe niște poeți
 cu o acțiune națională, cu care mă mindresc, nu m-am gândit, deși mi-ar fi
 cut să am lângă mine credința lor. In jurul meu am căutat să fie numai bună în-
 felegere. De altfel, nici printr-un gest nu mi s-a arătat că ei se simt rău în tovă-
 rașia mea, căci fără întârziere aș fi părăsit un loc unde puteam supăra. Adevărul
 e altul, și autorul îl spune. Era vorba de a se robi acest organ care câștigase
 autoritate politice de Gross Österreich, de închinare a României față de o Austrie
 mare și marită, idee înaintea căreia se încrincena tot naționalismul meu de min-
 drie. Cînd am manifestat public indignarea mea față de acest servilism înaintea
 Vienei habsburgice și de această abdicare a celui mai frumos vis, astăzi din feri-
 cire împlinit, al generației mele, am observat că Iosif și Scurtu, ardeleni, gîndind
 tot așa ca și alții care, cu episcopi în frunte, au blăstămat intrarea trupelor noas-
 tre în Ardeal și au cerut ostașilor români ai lui Francisc Iosif să tragă cu sete
 în dorobanții noștri, sînt de aceeași părere cu dirzul lor învățător Aurel Popovici.
 Dar eu nu pot lucra decît cu oameni care au aceleași scopuri, cu oameni
 care mă iubesc și pe care-i iubesc. Veche patimă de incurabil romantic. Și, ca
 din multe locuri, am plecat și de acolo. Aș fi dorit numai să iau și urmele unei

Placa din holul Liceului „Unirea”, dedicată „studentilor și elevilor putneni morți pentru dezrobirea neamului”, în primul război mondial.